

Program Rewitalizacji dla Gminy Czarna Białostocka na lata 2017 - 2023

listopad 2017 r.

Niniejsze opracowanie powstało w ramach projektu pn. "Opracowanie Programu Rewitalizacji dla Gminy Czarna Białostocka" współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna na lata 2014-2020 oraz budżetu państwa.

Spis treści

WPROWADZENIE	5
1. OPIS POWIĄZAŃ PRZED DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI	7
1.1 STRATEGIA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO	7
1.2 STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH	7
1.3 STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	8
2. PODSUMOWANIE DELIMITACJI OBSZARU REWITALIZACJI.....	9
3. DIAGNOZA CZYNNIKÓW I ZJAWISK KRYZYSOWYCH	10
4. METODOLOGIA.....	11
4.1 PODZIAŁ GMINY NA JEDNOSTKI REFERENCYJNE (ANALITYCZNE).....	11
4.2 PODSTAWA ANALIZY ZRÓŻNICOWANIA JEDNOSTEK REFERENCYJNYCH.....	16
5. ANALIZA GMINY W POSZCZEGÓLNYCH SFERACH	20
5.1 SFERA SPOŁECZNA	20
5.1.1 DEMOGRAFIA GMINY	20
5.1.2 UBÓSTWO	27
5.1.1 BEZROBOCIE	30
5.1.2 PRZESTĘPCZOŚĆ	35
5.1.3 EDUKACJA.....	38
5.1.4 KAPITAŁ SPOŁECZNY	41
5.1.5 ŻYCIE KULTURALNE	43
5.2 SFERA GOSPODARCZA	44
5.3 SFERA TECHNICZNA	47
5.3.1 BUDYNKI MIESZKALNE.....	47
5.3.2 INFRASTRUKTURA DROGOWA.....	49
5.4 SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA	51
5.5 SFERA ŚRODOWISKOWA	53

6.	<u>OPINIE MIESZKAŃCÓW .....</u>	<u>56</u>
6.1	ANKIETA.....	56
6.2	WYWIADY POGŁĘBIONE	58
6.3	SPOTKANIA WARSZTATOWE, INFORMACYJNE I PIKNIK	59
7.	<u>WYZNACZENIE OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I REWITALIZACJI .....</u>	<u>72</u>
7.1	OBSZAR ZDEGRADOWANY.....	72
7.2	OBSZAR REWITALIZACJI.....	75
7.3	ANALIZA LOKALNYCH POTENCJAŁÓW	79
7.4	SKALA I CHARAKTER POTRZEB REWITALIZACYJNYCH	80
8.	<u>ZAŁOŻENIA PROGRAMU REWITALIZACJI.....</u>	<u>83</u>
8.1	WIZJA STANU OBSZARU PO PRZEPROWADZENIU REWITALIZACJI	83
8.2	CELE REWITALIZACJI ORAZ KIERUNKI DZIAŁAŃ ODPOWIADAJĄCE ZIDENTYFIKOWANYM POTRZEBOM ..	84
9.	<u>LISTA PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ WRAZ Z OPISAMI .....</u>	<u>85</u>
9.1	PRZEDSIĘWZIĘCIA PODSTAWOWE	86
9.1.1	„RAZEM MOŻEMY WIĘCEJ” - WIĄZKA PROJEKTÓW NR 1	86
9.1.2	2. „OSIEDLA - MOTOREM ZMIAN” - WIĄZKA PROJEKTÓW NR 2	92
9.1.3	3. „AKTYWNA WIEŚ” - WIĄZKA PROJEKTÓW NR 3.....	99
9.2	PRZEDSIĘWZIĘCIA UZUPEŁNIAJĄCE.....	103
10.	<u>REALIZACJA PROGRAMU REWITALIZACJI.....</u>	<u>105</u>
10.1	MECHANIZMY INTEGROWANIA DZIAŁAŃ ORAZ PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH	105
10.2	SZACUNKOWE RAMY FINANSOWE	106
10.3	STRUKTURA ZARZĄDZANIA REALIZACJĄ PROGRAMU	108
10.4	SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY PROGRAMU REWITALIZACJI	108
11.	<u>PARTYCYPACJA SPOŁECZNA .....</u>	<u>110</u>
11.1	MECHANIZMY WŁĄCZENIA INTERESARIUSZY.....	110
11.2	UDZIAŁ INTERESARIUSZY W PROCESIE TWORZENIA PROGRAMU REWITALIZACJI.....	110

11.3	SPOSÓB WŁĄCZENIA INTERESARIUSZY WE WDRAŻANIE	112
12.	KOMPLEMENTARNOŚĆ PROGRAMU	114
12.1	KOMPLEMENTARNOŚĆ PRZESTRZENNA I PROBLEMOWA.....	114
12.2	KOMPLEMENTARNOŚĆ PROCEDURALNO-INSTYTUCJONALNA.....	115
12.3	KOMPLEMENTARNOŚĆ ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA.....	115
ANEKS	.....	117
SPIS TABEL	.....	122
SPIS MAP	.....	123
SPIS ZDJĘĆ	.....	123
INFORMACJA O WYKONAWCY	.....	125

Wprowadzenie

Rewitalizacja - to kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji. Rewitalizacja zakłada optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmacnianie jego lokalnych potencjałów (w tym także kulturowych) i jest procesem wieloletnim, prowadzonym przez interesariuszy (m.in. przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, właścicieli nieruchomości, organy władzy publicznej, etc.) tego procesu, w tym przede wszystkim we współpracy z lokalną społecznością. Działania służące wspieraniu procesów rewitalizacji prowadzone są w sposób spójny: wewnątrz (poszczególne działania pomiędzy sobą) oraz zewnątrz (z lokalnymi politykami sektorowymi, np. transportową, energetyczną, celami i kierunkami wynikającymi z dokumentów strategicznych i planistycznych).¹

Istotą rewitalizacji jest osiągnięcie **efektu synergii przestrzennej** - suma działań realizowanych w ograniczonych obszarach, w tym samym czasie i we wzajemnym powiązaniu daje znacznie lepszy efekt niż suma tych samych działań rozproszonych w przestrzeni gminy, realizowanych niezależnie od siebie i w różnym czasie.

Trudność polega na takim wyborze i uporządkowaniu działań do realizacji w określonym obszarze, które umożliwią przekroczenie pewnego progu, osiągnięcie **masy krytycznej** i pozwolą na odwrócenie negatywnych trendów. Jedną z kluczowych kwestii jest zatem właściwy dobór wielkości obszaru w stosunku do budżetu projektu. Wybór zbyt dużego obszaru może prowadzić do rozproszenia działań i zbyt słabego efektu synergii. Zbyt mały obszar z kolei, nawet jeśli zostanie w całości przekształcony, może nie posiadać wystarczającego potencjału, aby doprowadzić do trwałej zmiany negatywnych trendów.²

Rewitalizacja nie jest doraźnym rozwiązaniem zidentyfikowanego problemu, jest to **długoletnia inwestycja** w zmiany w obszarze zdegradowanym, które mają przynieść rozwój tego obszaru i całej gminy. Dlatego obszar rewitalizacji nie powinien być wyznaczany jedynie na podstawie danych ilościowych pokazujących najbardziej intensywną degradację, ale jego granice powinny zostać wyznaczone w taki sposób, aby umożliwić obszarowi rewitalizacji rozwój z wykorzystaniem lokalnych czynników rozwoju. Lokalne czynniki rozwoju powinny być zawsze indywidualnie zidentyfikowane.

Kluczowe wyzwanie stanowi **zapewnienie warunków dla właściwej rewitalizacji**, tj. zintegrowanego i kompleksowego, przygotowywanego i prowadzonego z uwzględnieniem realnej partycypacji społecznej, przeciwdziałania procesom degradacji związanym m.in. z postępującą degradacją tkanki infrastrukturalnej (w tym mieszkaniowej), erozją stosunków społecznych, niekorzystnymi procesami demograficznymi (migracje, depopulacja), przestrzennymi (suburbanizacja), infrastrukturalnymi (niesprawny transport, niska efektywność energetyczna), kulturowymi (degradacja materialna obiektów

¹ Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, MR/H 2014-2020/20(2)/08/2016, Minister Rozwoju, Warszawa, 2 sierpnia 2016 r. – zwane dalej *Wytycznymi*.

² K. Janas, W. Jarczewski, W. Wańkowicz, *Model rewitalizacji miast*, Instytut Rozwoju Miast, Kraków 2010.

dziedzictwa kulturowego, spadek uczestnictwa w kulturze) oraz środowiskowymi (zanieczyszczenie środowiska).³

Mając na względzie powyższe zapisy oraz zidentyfikowane problemy przystąpiono do prac nad Programem Rewitalizacji dla Gminy Czarna Białostocka na lata 2017-2023 (dalej: Program Rewitalizacji / PR).

Niniejszy dokument został przygotowany zgodnie z zapisami zawartymi w *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*, dalej „Wytyczne” opublikowanymi przez Ministra Rozwoju w dniu 2 sierpnia 2016 r., i stanowi podsumowanie prac nad Programem Rewitalizacji, w tym przede wszystkim wskazuje problemy społeczne wynikające z przeprowadzonej diagnozy oraz wyznacza obszar rewitalizacji, wymagający konkretnych działań tj. **projektów rewitalizacyjnych niezbędnych do powodzenia procesu rewitalizacji w Gminie Czarna Białostocka**.

W niniejszym PR obszar rewitalizacji (po wcześniejszym wyznaczeniu obszaru zdegradowanego) został wyznaczony w oparciu o analizę kwestii społecznych dla określenia potrzeb podjęcia działań o charakterze lokalnym (dotyczącym rozwiązywania problemów społecznych oraz pobudzającym ich aktywność lokalną), co pozwoliło z kolei na przygotowanie działań rewitalizacyjnych o złożonym, kompleksowym charakterze i oddziaływaniu. Taki tryb przygotowania programu (i rozpoczęcie procesu) rewitalizacji miał na celu podniesienie skuteczności i trwałości projektów rewitalizacyjnych. Ponadto, przekłada się bezpośrednio na większą świadomość mieszkańców co do możliwości partycypacyjnego współdecydowania o obszarze objętym programem rewitalizacji i ich gotowość do zaangażowania się w podejmowane działania rewitalizacyjne. Uzupełnieniem analizy kwestii społecznych była analiza w zakresie pozostałych sfer: gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej. Przeprowadzona diagnoza, obejmująca szeroki proces partycypacji społecznej, wskazała zarówno obszar wymagający rewitalizacji, jak i zakres działań, które powinny w ramach rewitalizacji zostać zrealizowane. Kwestie te zostały doprecyzowane i ukierunkowane po przeprowadzeniu szczegółowej diagnozy dla podobszarów rewitalizacji i konsultacji społecznych opracowanej propozycji dokumentu.

---

³ *Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 - Umowa Partnerstwa*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, 23 maja 2014 r.

1. Opis powiązań PR z dokumentami strategicznymi i planistycznymi

1.1 Strategia zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego

Podstawowym dokumentem strategicznym wyznaczającym kierunki rozwoju Gminy jest *Strategia zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Czarna Białostocka*. Strategia Rozwoju stanowiła punkt wyjścia dla identyfikacji kluczowych problemów i ich pogłębionego badania także podczas sporządzania niniejszego Programu Rewitalizacji.

W pierwszej kolejności zostały zidentyfikowane i przeanalizowane najważniejsze problemy (zjawiska kryzysowe) wskazane w Strategii Rozwoju. Kwestie problemowe wskazane w obszarach społecznym i gospodarczym wskazane w Strategii stanowiły punkt wyjścia do analizy analogicznego zakresu w niniejszym Programie Rewitalizacji.

Wskazane w Strategii kwestie problemowe stanowią bezpośrednie, istotne przesłanki do podjęcia działań rewitalizacyjnych ukierunkowanych na rozwiązanie zidentyfikowanych problemów. Wskazane w Strategii zagadnienia to:

- starzenie się społeczeństwa;
- wzrastające bezrobocie;
- ograniczona oferta spędzania wolnego czasu;
- mała aktywność mieszkańców.

Program Rewitalizacji również wpisuje się w przedstawioną w Strategii wizję dla Gminy:

Czarna Białostocka - gmina stwarzająca warunki do godnego zamieszkiwania, wykorzystująca swe położenie na obszarze Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej do rozwoju agroturystyki, warunkującej rekreację i wypoczynek mieszkańcom i przyjezdnym oraz kultywująca tradycje rzemiosła ludowego, zasobna w środki finansowe umożliwiające systematyczny rozwój.

Wizja ta jest spójna także z ogólnymi celami przyświecającymi rewitalizacji, której podstawowe uwarunkowania stanowią zidentyfikowane kwestie społeczne.

Program Rewitalizacji dla Gminy Czarna Białostocka jest spójny również z celem głównym Strategii jakim jest *tworzenie warunków do rozwoju aktywności mieszkańców i przedsiębiorczości, służących rozwojowi gospodarczemu gminy, a tym samym zwiększeniu dochodów gminy i jej mieszkańców*. Znaczna część przewidzianych przedsięwzięć rewitalizacyjnych będzie miała na celu zwiększenie aktywności mieszkańców, w tym rozwój ich przedsiębiorczości.

1.2 Strategia rozwiązywania problemów społecznych

W Gminie Czarna Białostocka od 2014 r. obowiązuje strategia odnosząca się bezpośrednio do wyzwań społecznych (*Strategia rozwiązywania problemów społecznych gminy Czarna Białostocka na lata 2014 – 2022*). W dokumencie tym za główny cel postawiono zbudowanie zintegrowanego systemu wsparcia

społecznego zapobiegającego wykluczeniu i marginalizacji osób oraz grup społecznych. Szereg przewidzianych zadań adresuje problemy, które zostały również zidentyfikowane w Programie Rewitalizacji, w tym ubóstwo i bezrobocie. Wszystkie przewidziane w Strategii działania mają charakter ciągły i ich celem jest pomoc osobom napotyającym poważne trudności życiowe. Wszystkie projekty przewidziane w Programie Rewitalizacji dodatkowo będą wspierać zadania realizowane w ramach Strategii rozwiązywania problemów społecznych.

1.3 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Czarna Białostocka (SUiKZP) jest podstawowym dokumentem planistycznym szczebla lokalnego. Opisuje stan zagospodarowania przestrzeni i wytycza kierunki prowadzenia polityki przestrzennej Gminy.

Obowiązujący od 2000 roku SUiKZP było dwukrotnie zmieniany, w roku 2006 i 2015. Część zawartych w Studium postulatów została na przestrzeni lat spełniona, inne pozostają aktualne. Wizja, cele i kierunki działań opracowane w toku konsultacji społecznych Programu są skorelowane z kierunkami wyznaczonymi przez Studium. Zaproponowane działania w PR są spójne z zapisami Studium, w tym przede wszystkim w zakresie wskazanym w Studium tj. organizacji na terenie Gminy placówek opieki społecznej m.in. poprzez wykorzystanie istniejących niezagospodarowanych pomieszczeń czy zapewnienia dogodnej komunikacji autobusowej. Jednak podstawowym zadaniem wskazanym w Studium, i do którego bezpośrednio odnosi się niniejszy PR (poprzez przedsięwzięcia rewitalizacyjne) jest *opracowanie centrum miasta, aby przyszła zabudowa była zorganizowana i przemyślana. Centrum miasta powinien tworzyć rynek i plac miejski.*

2. Podsumowanie delimitacji obszaru rewitalizacji

Pierwszym etapem wyznaczenia obszaru zdegradowanego była identyfikacja i pomiar negatywnych zjawisk na obszarze Gminy. Do wyznaczenia obszaru zdegradowanego (w którym zawiera się całość lub część obszaru rewitalizacji) posłużyły wyniki pomiaru negatywnych zjawisk w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej oraz środowiskowej. Pomiar zjawisk nastąpił na poziomie sołectw (łącznie 27 jednostek referencyjnych / urbanistycznych / analitycznych).

Warunkiem koniecznym do zaliczenia danego obszaru do obszaru zdegradowanego jest koncentracja negatywnych zjawisk społecznych (tzn. do obszaru zdegradowanego nie można zaliczyć obszaru, na którym nie zidentyfikowano stanu kryzysowego w sferze społecznej). Przyjęto, że o koncentracji negatywnych zjawisk społecznych zadecyduje występowanie niskiego poziomu w minimum 4 z przyjętych 7 społecznych wskaźników delimitacji (ogółem monitorowano wartości 12 wskaźników zjawisk społecznych, z czego 7 to wskaźniki delimitacyjne, a 5 wskaźniki tła). Następnie przeanalizowano w tych jednostkach występowanie negatywnych zjawisk w minimum jednej z pozostałych sfer: gospodarczej / i/lub technicznej. Spośród 27-stu jednostek stan kryzysowy zidentyfikowano w 11 jednostkach, które stanowią obszar zdegradowany.

Na podstawie wskaźników delimitacyjnych (przedstawionych także na mapach) został wyznaczony obszar zdegradowany, z kolei wskaźniki tła były pomocne przy planowaniu przedsięwzięć rewitalizacyjnych dla tych obszarów zdegradowanych, które na podstawie pogłębionej analizy i badań jakościowych zostały wskazane jako obszary rewitalizacji. W większości tabel zostały wyróżnione kolorem te jednostki, w których dany wskaźnik wskazuje wartość przekraczającą średnią dla Gminy. Na końcu diagnozy, jako podsumowanie, zostały zestawione kolumny obrazujące wartości wskaźników delimitacji, co ilustruje kumulację wszystkich zjawisk w każdej ze sfer.

Podsumowując jako obszar zdegradowany uznano ten obszar, w którym jednocześnie:

- co najmniej cztery spośród siedmiu społecznych wskaźników delimitacji wykraczają poza średnią dla Gminy (odpowiednio są wyższe lub niższe zależnie od charakteru wskaźnika);
- co najmniej jeden wskaźnik delimitacji w sferze gospodarczej i/lub technicznej wykracza poza średnią dla Gminy.

Na podstawie danych obrazujących szczególną koncentrację zjawisk negatywnych (przede wszystkim takich jak wysoki odsetek osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej czy wysoka stopa bezrobocia), a także natężenia występowania zjawisk demograficznych (znaczny odsetek młodzieży lub seniorów, którzy jako grupy społeczne nie mają w Gminie wystarczającej oferty aktywności) w połączeniu z niekorzystnymi wartościami istotnych dla specyfiki Gminy wskaźników tj. wskaźnika gospodarczego i technicznego, wskazano następujące jednostki referencyjne (osiedla i sołectwa) stanowiące podobszary rewitalizacji (łącznie 10 jednostek):

1. **Brzozówka Koronna;**
2. **Brzozówka Ziemiańska;**
3. **Kosmaty Borek;**
4. **Machnacz;**
5. **Niemczyn;**
6. **Oleszkowo;**
7. **os. Miasteczko;**
8. **os. Starówka;**
9. **os. Tartaczne;**
10. **Wólka Ratowiecka.**

Konieczność ograniczenia wcześniej wyznaczonego obszaru zdegradowanego do obszaru rewitalizacji wynikała również z konieczności spełnienia wymogu Wytucznych, które wymagają, aby obszar rewitalizacji zajmował maksymalnie do 20% powierzchni gminy oraz 30% jej mieszkańców.

3. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych

Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych jest jednym z głównych elementów programu rewitalizacji (czyli inicjowanego, opracowanego i uchwalonego przez radę gminy wieloletniego programu działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej lub środowiskowej, zmierzającego do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiącego narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji). Zgodnie z *Wytycznymi Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020* diagnoza ta obejmuje analizę następujących sfer:

- społeczną (w szczególności w zakresie bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym);
- gospodarczą (w szczególności w zakresie niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw);
- środowiskową (w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów, stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska),
- przestrzenno-funkcjonalną (w szczególności w zakresie niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych);
- techniczną (w szczególności w zakresie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska).

W przypadku współwystępowania pierwszej z wyżej wymienionych sfer - społecznej - z jedną z pozostałych, zgodnie z *Wytycznymi* mamy do czynienia ze stanem kryzysowym, a obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy, nazywamy **obszarem zdegradowanym**. Natomiast część lub całość obszaru zdegradowanego, cechująca się wyjątkową koncentracją negatywnych zjawisk, mająca istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, nazywamy **obszarem rewitalizacji** - na tym obszarze będą realizowane przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, pod warunkiem stwierdzenia sytuacji kryzysowej na każdym z podobszarów.

Podsumowując, głównym celem diagnozy jest zidentyfikowanie obszaru zdegradowanego i rewitalizacji w gminie.

4. Metodologia

4.1 Podział Gminy na jednostki referencyjne (analityczne)

Pierwszym etapem przygotowania Programu Rewitalizacji jest wyznaczenie obszaru zdegradowanego. Zgodnie z obowiązującą praktyką przeprowadzono diagnozę Gminy odnosząc się do mniejszych jednostek referencyjnych. Uwzględniając fakt, że jednostki powinny być wyznaczone w sposób odpowiadający istniejącym powiązaniom funkcjonalnym, na terenie Gminy Czarna Białostocka przyjęto jednostki zamieszkałe, w tym: osiedla (w przypadku miasta) oraz sołectwa (w przypadku terenu wiejskiego).

W prezentowanych zestawieniach jednostki zostały na ogół usystematyzowane w kolejności alfabetycznej, w podziale na osiedla i sołectwa.

Jednostki referencyjne w Gminie, sołectwa:

1. Brzozówka Koronna
2. Brzozówka Ziemiańska
3. Czarna Wieś Kościelna
4. Jezierzysk
5. Karczmisko
6. Klimki
7. Kosmaty Borek
8. Łapczyn
9. Machnacz
10. Niemczyn
11. Ogóły
12. Oleszkowo
13. Ruda Rzeczka
14. Wólka Ratowiecka
15. Zamczysk
16. Zdroje
17. Złota Wieś

Jednostki referencyjne w mieście, osiedla:

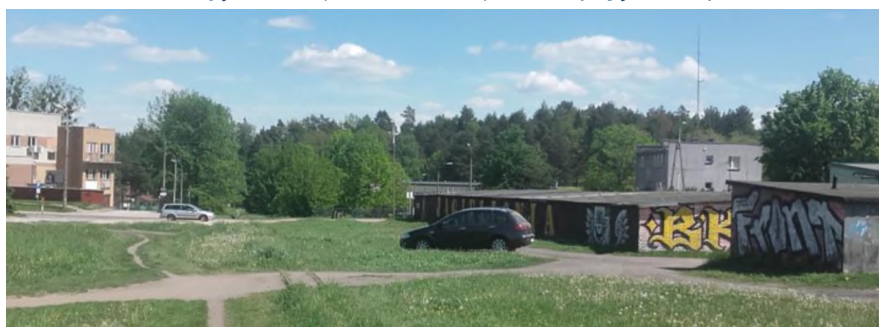
1. Buksztel
2. Centrum
3. Miasteczko
4. Pierekały
5. Starówka
6. Tartaczne
7. Wiosenne
8. Wschód
9. Zielone
10. ZOR

Zdjęcie 1 Przykład zabudowy osiedli (zdjęcie nr 1)

Źródło: materiały własne

Zdjęcie 2 Przykład zabudowy osiedli (zdjęcie nr 2)

Źródło: materiały własne

Zdjęcie 3 Przykład zabudowy osiedli (zdjęcie nr 3)

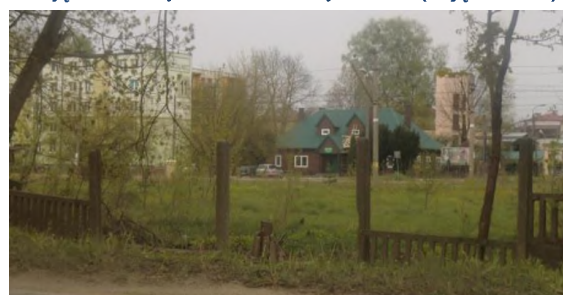
Źródło: materiały własne

Zdjęcie 4 Przykład zabudowy osiedli (zdjęcie nr 4)

Źródło: materiały własne

Zdjęcie 5 Przykład zabudowy osiedli (zdjęcie nr 5)

Źródło: materiały własne

Zdjęcie 6 Osiedle socjalne „Miasteczko”

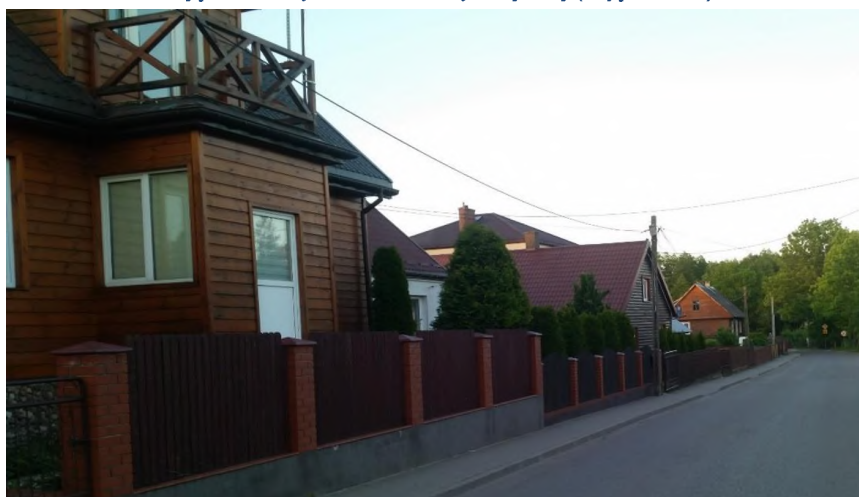
Źródło: materiały własne

Zdjęcie 7 Przykład zabudowy wiejskiej (zdjęcie nr 1)

Źródło: materiały własne

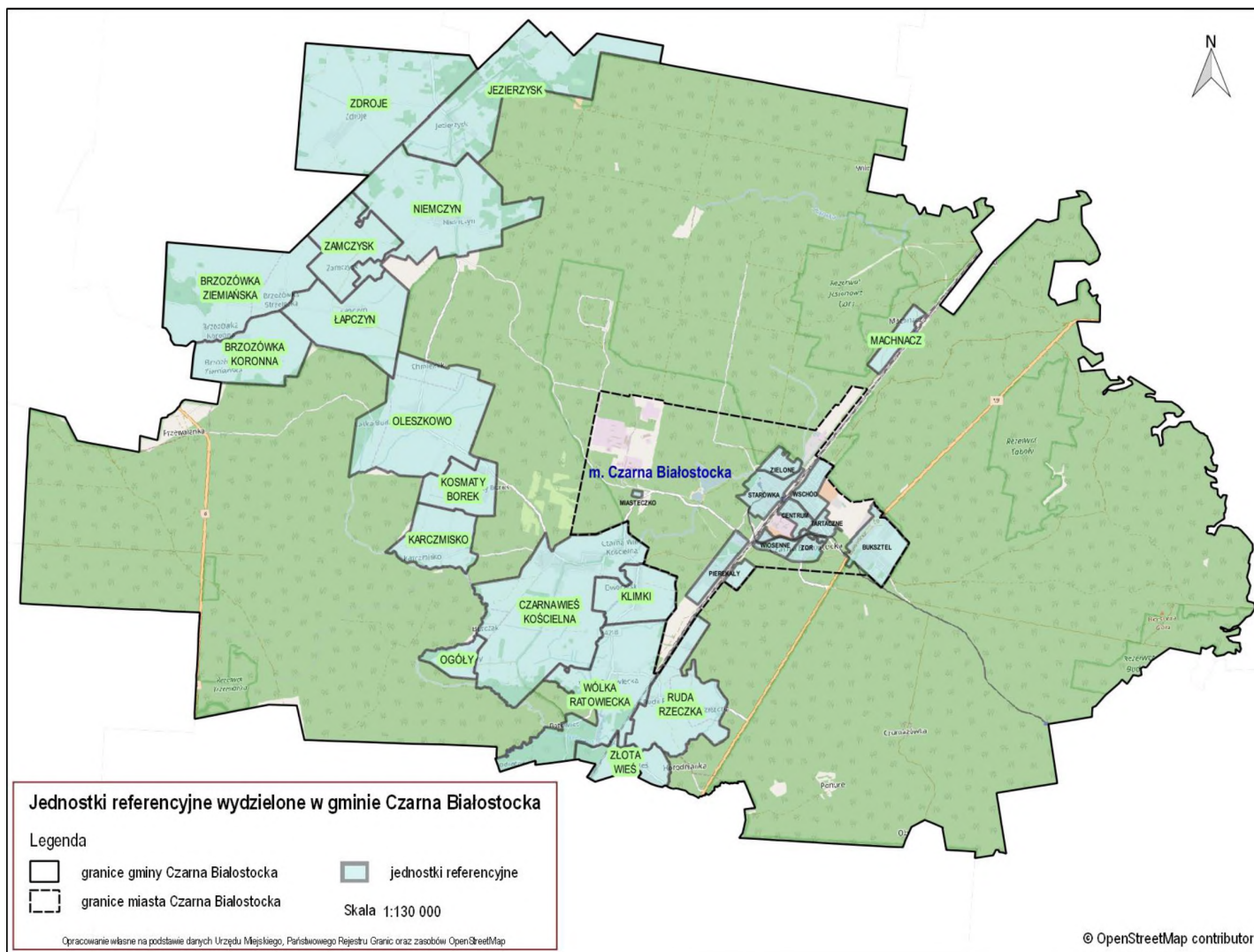
Zdjęcie 8 Przykład zabudowy wiejskiej (zdjęcie nr 2)

Źródło: materiały własne

Wydzielono 17 sołectw oraz miasto, a w nim 10 osiedli. Wyznaczone jednostki referencyjne (osiedla i sołectwa) zostały wskazane na poniższych mapach.

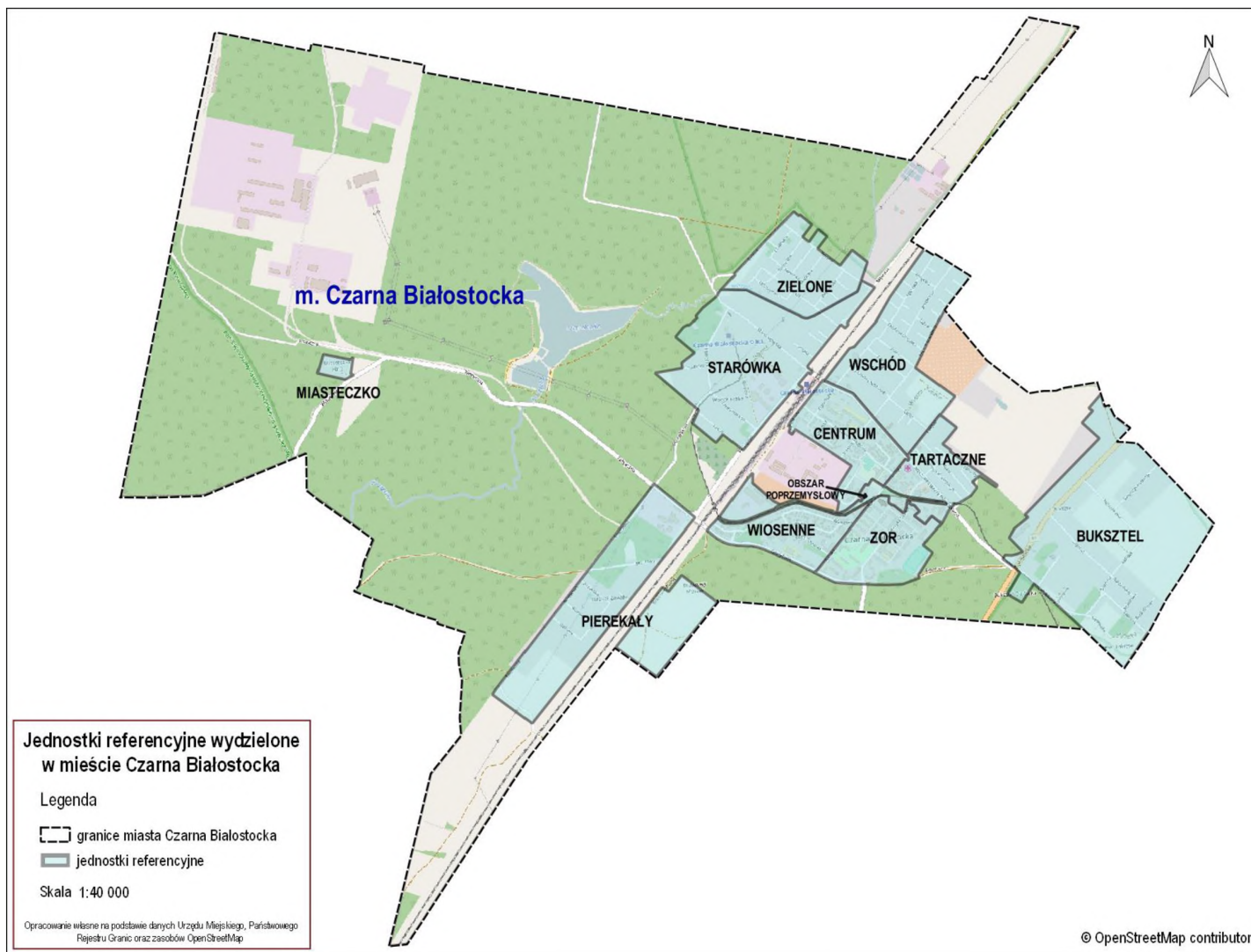
Mapa 1 Jednostki referencyjne wydzielone w Gminie

Źródło: opracowanie własne

Mapa 2 Jednostki referencyjne wydzielone w mieście - osiedla

Źródło: opracowanie własne

4.2 Podstawa analizy zróżnicowania jednostek referencyjnych

W celu przedstawienia przestrzennego zróżnicowania Gminy pod kątem występowania cech wskazujących na kumulację negatywnych zjawisk (społecznych, przestrzenno-funkcjonalnych gospodarczych, środowiskowych i technicznych) zastosowano analizę wskaźnikową. Dobór wskaźników miał charakter celowy i był ukierunkowany na optymalne zobrazowanie sytuacji w Gminie. Dane niezbędne do przeprowadzenia prac analitycznych pochodzą ze zbiorów statystycznych z wewnętrznych jednostek Urzędu Miejskiego, jednostek organizacyjnych Gminy, innych źródeł (Powiatowego Urzędu Pracy, Policji), jak również ze zbiorów statystyki publicznej GUS.

Wskaźniki zostały podzielone na wskaźniki delimitacji i wskaźniki tła. Na podstawie wskaźników delimitacji wyznaczono obszar zdegradowany (tam, gdzie występuje koncentracja negatywnych zjawisk zobrazowanych przyjętymi wskaźnikami delimitacyjnymi). Z kolei wskaźniki tła obrazują sytuację w poszczególnych jednostkach i mogą wskazywać na nasilenie problemów w danej sferze, jednak ze względu na relatywnie niewielki zakres danych, jaki obrazują, nie stanowią podstawy do wyznaczania obszaru zdegradowanego. Z tego powodu (ze względu na ograniczoną dostępność danych) do wyznaczenia obszaru zdegradowanego w sferach innych niż społeczna przyjęto wskaźniki: gospodarczy i techniczny, natomiast wskaźniki w sferach przestrzenno-funkcjonalnej i środowiskowej obrazują sytuację w poszczególnych osiedlach i sołectwach.

Dobór wskaźników delimitacji spośród wszystkich monitorowanych wskaźników nastąpił w oparciu o analizę jakościową i przy uwzględnieniu specyfiki Gminy. Zgodnie z *Wytycznymi* dla określenia obszaru zdegradowanego wymagane jest występowanie sytuacji kryzysowej w co najmniej jednej ze sfer innych niż społeczna. O doborze wybranych wskaźników ze sfery gospodarczej i technicznej zdecydowały takie czynniki, jak:

- zobrazowanie sytuacji adekwatnie do specyfiki małego miasta i wsi (w odniesieniu do osiedli i sołectw),
- dostępność danych obrazujących występowanie zjawiska na poziomie jednostek referencyjnych,
- występowanie sytuacji kryzysowej w danej sferze zróżnicowane na obszarze Gminy (np. w sferze środowiska odnotowano niekorzystną sytuację dla obszaru całej Gminy).

Analizowane w poszczególnych jednostkach referencyjnych wskaźniki zostały odniesione do średnich wartości na obszarze całej Gminy. Dodatkowo dla wskaźników delimitacji, średnich dla Gminy wskazano (tam gdzie było to możliwe) odniesienie do średnich wartości w regionie - województwie podlaskim. W poszczególnych podrozdziałach wskaźniki obrazują sytuację kryzysową w poszczególnych sferach, przy czym sferę społeczną - ze względu na szeroki zakres analizy - dodatkowo podzielono na obszary tematyczne odpowiadające poszczególnym wskaźnikom. W każdym z rozdziałów i podrozdziałów znajdują się tabele, w których zestawiano szczegółowe wartości wszystkich wskaźników delimitacyjnych i tła w odniesieniu do poszczególnych osiedli i sołectw. W tabelach kolorem żółtym (ciemnożółta czcionka i jasnożółte tło w komórce) oznaczono jednostki, w których została przekroczona średnia wartość dla Gminy (sytuacja gorsza niż średnia). Spośród tych jednostek (zaznaczonych na żółto) dodatkowo czerwoną czcionką zaznaczono wartości najmniej korzystne spośród wszystkich jednostek. Sytuację najbardziej korzystną oznaczono kolorem niebieskim (kolor tła w komórce).

Szczegółowy opis wskaźników wraz z krótkim uzasadnieniem doboru i funkcji przedstawia tabela poniżej.

Tabela 1 Wybrane wskaźniki służące analizie zróżnicowania jednostek referencyjnych

sfera	rodzaj danych	szczegółowy zakres	uzasadnienie doboru	znaczenie wskaźnika	
społeczna	dane z ewidencji ludności	łącznie liczba ludności zameldowanej na stałe, liczba ludności zameldowana na stałe w wieku przedprodukcyjnym (do 17 r.ż.), produkcyjnym (od 18 do 59 (kobiety) lub 64 (mężczyźni)) i poprodukcyjnym (od 60 (kobiety) i 65 (mężczyźni))		wskaźnik bazowy (nie służy ocenie, ale zawiera informacje do porównań)	
	liczba osób korzystających z pomocy społecznej	liczba osób w rodzinach świadczeniobiorców OPS	ubóstwo jest podstawowym problemem społecznym, a liczba świadczeniobiorców OPS podstawowym wskaźnikiem obrazującym skalę zjawiska poprzez wskazanie liczby osób korzystających ze wsparcia instytucjonalnego	wskaźnik służący wyznaczeniu obszaru zdegradowanego (delimitacja)	
	osoby bezrobotne	liczba osób bezrobotnych	liczba osób długotrwale bezrobotnych	brak pracy jest często powiązany z biedą (a także ubóstwem), brak pracy zawsze prowadzi do występowania innych problemów społecznych, obok liczby świadczeniobiorców OPS jest to podstawowy wskaźnik mierzenia skali problemów społecznych	wskaźniki służące wyznaczeniu obszaru zdegradowanego (delimitacja)
		osoby bezrobotne z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym			wskaźniki służące wyznaczeniu obszaru zdegradowanego (delimitacja)
					wskaźnik obrazujący specyfikę podobszarów (tło)
	młodzież	odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym w ogóle ludności danego obszaru	z przeprowadzonych badań jakościowych wynika, że jednym z podstawowych problemów w Gminie Czarna Białostocka jest brak oferty aktywności dla młodzieży, co przekłada się na ograniczony rozwój kompetencji społecznych osób z tej grupy oraz niepożądane zachowania w przestrzeni publicznej (zakłócanie porządku)	wskaźnik służący wyznaczeniu obszaru zdegradowanego (delimitacja)	
	seniorzy	odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle ludności danego obszaru	z przeprowadzonych badań jakościowych wynika, że jednym z podstawowych problemów w Gminie Czarna Białostocka jest brak oferty aktywności dla seniorów, co w połączeniu z zagrożeniem ubóstwem dla osób z tej grupy oraz ze słabą infrastrukturą komunikacyjną przekłada się na ich izolację i społeczną marginalizację	wskaźnik służący wyznaczeniu obszaru zdegradowanego (delimitacja)	
edukacja	uśrednione wyniki końcowe uczniów	dane dotyczące egzaminu gimnazjalnego oraz sprawdzianu kończącego SP, obrazują kondycję systemu edukacji, a także wskazują różnice w jakości kształcenia i /lub	wskaźnik służący wyznaczeniu obszaru zdegradowanego (delimitacja)		

Program Rewitalizacji dla Gminy Czarna Białostocka na lata 2017-2023

sfera	rodzaj danych	szczegółowy zakres	uzasadnienie doboru	znaczenie wskaźnika	
			przyswajania wiedzy przez uczniów z różnych obszarów (osiedli / sołectw)		
	kapitał społeczny	średnia długość okresu zamieszkiwania	średnia długość zamieszkiwania w danym miejscu jest wskaźnikiem poziomu kapitału społecznego - przyjmuje się, że im dłuższa tym ów wskaźnik jest wyższy (mieszkańcy, sąsiedzi lepiej się znają, bardziej czują się odpowiedzialni za miejsce i otoczenie, w którym żyją, czują się z danym miejscem bardziej związani)	wskaźnik obrazujący specyfikę podobszarów (tło)	
	aktywność obywatelska	organizacje pozarządowe zarejestrowane na danym obszarze, inne niż OSP	aktywność społeczna mieszkańców (i liderów) przejawia się m.in. powstawaniem organizacji zrzeszających ludzi działających w tym samym obszarze, wspólnie realizujących jakieś działania. Jak wynika z badań jakościowych w Gminie Czarna Białostocka aktywność społeczna jest niska, ten wskaźnik pozwoli to zweryfikować	wskaźnik obrazujący specyfikę podobszarów (tło)	
	przestępczość		liczba interwencji Straży Miejskiej	przestępczość jest jednym ze wskaźników w sferze społecznej bezpośrednio obrazującym występowanie sytuacji kryzysowej poprzez naruszenia prawa	wskaźnik obrazujący specyfikę podobszarów (tło)
			liczba wydanych Niebieskich Kart	liczba Niebieskich Kart może obrazować skalę przemocy w rodzinie - ze względu na dotkliwość skutków i trudność we wspieraniu rodzin dotkniętych problemem przemocy jest to kwestia ważna społecznie	wskaźnik służący wyznaczeniu obszaru zdegradowanego (delimitacja)
	życie kulturalne	liczba aktywnych czytelników korzystających z biblioteki	biblioteka może być przestrzenią aktywności kulturalnej (dostępu do literatury), szczególnie w takich jednostkach, w których jest ograniczona aktywność lub dostęp do instytucji kultury	wskaźnik obrazujący specyfikę podobszarów (tło)	
gospodarcza	przedsiębiorczość	liczba mieszkańców na jedną firmę aktywną	liczba przedsiębiorców zarejestrowanych w REGON obrazuje aktywność przedsiębiorczą mieszkańców, we wskaźniku pokazano ilu mieszkańców przypada na każde aktywne przedsiębiorstwo, co pozwala zobrazować skalę przedsiębiorczości w odniesieniu do jednostek różnej wielkości (o różnej liczbie mieszk.)	wskaźnik służący wyznaczeniu obszaru zdegradowanego (delimitacja)	
		udział w ogóle firm przedsiębiorstw posiadających status „aktywne”	odsetek przedsiębiorstw aktywnych w ogóle przedsiębiorstw może obrazować stabilność kondycji zakładanych przedsiębiorstw	wskaźnik obrazujący specyfikę podobszarów (tło)	

Program Rewitalizacji dla Gminy Czarna Białostocka na lata 2017-2023

sfera	rodzaj danych	szczegółowy zakres	uzasadnienie doboru	znaczenie wskaźnika
techniczna	obiekty zabytkowe	budynki wpisane do ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora lub gminnego rejestru zabytków	liczba obiektów (w przeważającej mierze - budynków) w danym osiedlu lub sołectwie o szczególnej wartości historycznej	wskaźnik obrazujący specyfikę podobszarów (tło)
	budynki komunalne	gminny zasób mieszkaniowy	liczba budynków (i mieszkań) gminnych w poszczególnych jednostkach	wskaźnik obrazujący specyfikę podobszarów (tło)
		budynki komunalne wymagające pilnych prac remontowych	budynki komunalne na ogół są w standardzie niższym niż średni standard budynków Gminy, co dodatkowo pogłębia trudności życiowe zamieszkujących je lokatorów	wskaźnik obrazujący specyfikę podobszarów (tło)
	nawierzchnia dróg	drogi o nawierzchni bitumicznej lub z kostki w łącznej długości dróg gminnych i powiatowych	rodzaj nawierzchni dróg publicznych stanowi istotny czynnik decydujący o możliwości i jakości dostępu do podstawowych usług/miejsc pracy w Gminie. Droga/ulica stanowi często również jedyną przestrzeń publiczną w danym miejscu (przestrzeń aktywności społecznej). Rodzaj nawierzchni ma również istotne znaczenie środowiskowe w zakresie emisji hałasu i pyłów	wskaźnik służący wyznaczeniu obszaru zdegradowanego (delimitacja)
przestrzenno-funkcjonalna	transport publiczny	przystanki komunikacji publicznej lub przewoźników prywatnych	brak dostępu do transportu publicznego <i>de facto</i> izoluje mieszkańców i pozbawia ich możliwości dogodnego korzystania z instytucji, urzędów, usług, a tym samym pogłębia społeczne wykluczenie (lub znacznie zwiększa ryzyko jego wystąpienia) dla mieszkańców terenów położonych poza dużymi ośrodkami miejskimi	wskaźnik obrazujący specyfikę podobszarów (tło)
środowisko	„niska emisja”	liczba budynków ogrzewanych paliwem stałym	ogrzewanie budynków mieszkalnych paliwami stałymi powoduje zjawisko tzw. „niskiej emisji” - lokalne zanieczyszczenie powietrza	wskaźnik obrazujący specyfikę podobszarów (tło)

Źródło: opracowanie własne

5. Analiza Gminy w poszczególnych sferach

5.1 Sfera społeczna

Analiza sfery społecznej obejmuje demografię, kwestię bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, poziomu edukacji, kapitału społecznego (w tym poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym).

5.1.1 Demografia Gminy

5.1.1.1 Liczebność i migracje

Według stanu na dzień 31.12.2016 r. (dane Urzędu Miejskiego) w Gminie Czarna Białostocka zameldowanych na stałe było 11 226 osób. Istnieją duże różnice pomiędzy liczebnością populacji poszczególnych jednostek referencyjnych. Najliczniejsze osiedle w mieście (ZOR: 4004 osoby) liczy niemal dwukrotnie więcej mieszkańców niż łącznie wszystkie sołectwa (2113 mieszkańców na terenach wiejskich). Jest to także nieporównanie najliczniejsze spośród osiedli - suma mieszkańców pięciu kolejnych liczebnościowo osiedli (4151) jest zbliżona do liczby mieszkańców osiedla ZOR. Najmniejsze osiedle to Miasteczko (87 mieszkańców).

Najmniej liczne sołectwo liczy niewiele ponad dziesięciu mieszkańców - Ogóły: 11 osób. Większość, bo 13 sołectw, liczy pomiędzy 50 a 148 mieszkańców. Największym sołectwem jest Czarna Wieś Kościelna, która liczy 616 mieszkańców.

Tabela 2 Liczba mieszkańców poszczególnych jednostek referencyjnych

Lp.	jednostka referencyjna	liczba mieszkańców	Lp.	jednostka referencyjna	liczba mieszkańców
1	os. ZOR	4004	15	Ruda Rzeczką	127
2	os. Centrum	1566	16	Karczmisko	101
3	os. Wschód	980	17	Kosmaty Borek	99
4	os. Zielone	504	18	Niemczyn	87
5	Czarna Wieś Kościelna	616	19	os. Miasteczko	87
6	os. Starówka	693	20	Jezierzysk	83
7	os. Buksztel	408	21	Łapczyn	73
8	os. Pierekały	370	22	Brzozówka Ziemiańska	65
9	os. Wiosenne	319	23	Zamczysk	51
10	os. Tartaczne	269	24	Złota Wieś	50
11	Wólka Ratowiecka	148	25	Machnacz	25
12	Klimki	141	26	Brzozówka Koronna	24
13	Zdroje	141	27	Ogóły	11
14	Oleszkowo	184		ogółem	11 226

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego

Szczegółowe zestawienie dotyczące liczby mieszkańców w poszczególnych jednostkach znajduje się w powyższej tabeli. Jednostki usystematyzowano według liczebności mieszkańców (od najliczniejszych do najmniej licznych).

Liczba mieszkańców Gminy nieznacznie ale stale się zmniejsza. W 2007 r. Gminę Czarna Białostocka zamieszkiwało o 99 osób więcej niż w 2015 roku, i jest to odpływ ludności na poziomie niespełna jednego punktu procentowego (w stosunku do liczby ludności w 2007 r.). Ujemna dynamika zmiany liczby ludności jest analogiczna do zmniejszającej się liczby ludności województwa podlaskiego (przy czym liczba mieszkańców powiatu generalnie rośnie). Można przypuszczać, że statystyki podnoszone są przez miasto Białystok, które jako największy ośrodek miejski może przyciągać mieszkańców z okolicznych miejscowości. W perspektywie liczby mieszkańców województwa widoczne są wpływy globalne przekładające się na dynamikę liczebności mieszkańców, w tym gwałtowny spadek w 2011 r. i równie gwałtowny wzrost w 2013 roku. Co ciekawe, spadek liczby ludności na obszarze województwa (i w Białymstoku) w roku 2011 nie przełożył się na spadek ludności w mniejszych jednostkach - zarówno w powiecie białostockim jak i w Gminie Czarna Białostocka odnotowano w tym roku przyrost liczby ludności, co jest tendencją odwrotną do obserwowanej tendencji ujemnej w pozostałych latach.

Spadkiem liczby ludności wyróżnia się miasto Czarna Białostocka wśród innych miast powiatu i województwa podlaskiego, które w porównaniu do 2007 roku odnotowują przyrost liczby mieszkańców. W odniesieniu do obszarów wiejskich analogiczny odpływ ludności obserwowany jest w Gminie jak i w województwie, natomiast w powiecie zwiększyła się liczba ludności. Nie ma zasadniczych różnic w liczebności populacji podzielonej ze względu na płeć.

Tabela 3 Dynamika i kierunek zmian demograficznych w Gminie i większych jednostkach administracyjnych w latach 2007-15

rok / zestawienie danych	Gmina Czarna Białostocka	powiat białostocki	województwo podlaskie	miasto Białystok
ogółem				
2007	11 700	138 004	1 192 660	294 143
2009	11 638	139 643	1 189 731	294 685
2011	11 842	143 701	1 200 982	294 298
2013	11 763	144 978	1 194 965	295 282
2015	11 601	145 517	1 188 800	295 981
ludność 2007 / 2015	-99	7 513	-3 860	1 838
% ludności z 2007 r.	-0,85%	5,44%	-0,32%	0,62%
w miastach				
2007	9 568	50 486	710 098	294 143
2009	9 488	54 130	715 761	294 685
2011	9 774	55 343	724 027	294 298
2013	9 671	55 342	721 824	295 282
2015	9 525	55 094	719 890	295 981
ludność 2007 / 2015	-43	4 608	9 792	1 838
% ludności z 2007 r.	-0,45%	9,13%	1,38%	0,62%
na wsi				
2007	2 132	87 518	482 562	-
2009	2 150	85 513	473 970	-
2011	2 068	88 358	476 955	-
2013	2 092	89 636	473 141	-
2015	2 076	90 423	468 910	-
ludność 2007 / 2015	-56	2 905	-13 652	-
% ludności z 2007 r.	-2,63%	3,32%	-2,83%	-

rok / zestawienie danych	Gmina Czarna Białostocka	powiat białostocki	województwo podlaskie	miasto Białystok
mężczyźni				
2007	5 659	68 007	581 241	137 820
2009	5 625	68 718	579 247	137 640
2011	5 756	70 831	586 078	138 302
2013	5 703	71 401	582 646	138 645
2015	5 608	71 664	579 499	138 854
ludność 2007 / 2015	-51	3 657	-1 742	1 034
% ludności z 2007 r.	-0,90%	5,38%	-0,30%	0,75%
kobiety				
2007	6 041	69 997	611 419	156 323
2009	6 013	70 925	610 484	157 045
2011	6 086	72 870	614 904	155 996
2013	6 060	73 577	612 319	156 637
2015	5 993	73 853	609 301	157 127
ludność 2007 / 2015	-48	3 856	-2 118	804
% ludności z 2007 r.	-0,79%	5,51%	-0,35%	0,51%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

5.1.1.2 Wiek

Na podstawie danych GUS obrazujących liczebność populacji w wybranych jednostkach referencyjnych (dane dla Gminy) i w wybranym przedziale czasowym (lata 2007-2015, notowane co dwa lata) można zobrazować zarówno przyrost nominalny i procentowy w liczbie ludności, jak i zmianę (dynamikę wzrostu) w poszczególnych grupach wiekowych. W tym celu wykorzystano zestawienie GUS BDL dla trzech grup:

- ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej);
- ludność w wieku produkcyjnym: mężczyźni: 18-64 lata, kobiety: 18-59 lat;
- ludność w wieku poprodukcyjnym: mężczyźni: 65 lat i więcej, kobiety: 60 lat i więcej.

Szczegółowe dane dla poszczególnych lat przedstawia poniższa tabela. Dwa ostatnie wiersze (4 i 5) oraz podwójna ostatnia kolumna (różnica 207-2015) zawierają analizę porównawczą dla wybranych zagadnień.

Tabela 4 Zmiany w strukturze wiekowej mieszkańców Gminy

Lp.	ludność ogółem według grup wiekowych	2007	2009	2011	2013	2015	różnica 2007-2015	
							liczba	%
	ogółem	11 700	11 638	11 842	11 763	11 601	-99	-1%
1	w wieku przedprodukcyjnym	2 340	2 187	2 170	2 083	1 978	-362	-18%
2	w wieku produkcyjnym	7 460	7 524	7 629	7 525	7 320	-140	-2%
3	w wieku poprodukcyjnym	1 900	1 927	2 043	2 155	2 303	403	17%
4	udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle ludności	16,24%	16,56%	17,25%	18,32%	19,85%	-	-
5	udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogóle ludności	20,00%	18,79%	18,32%	17,71%	17,05%	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Powyższe zestawienie pokazuje dynamikę przyrostu liczby ludności dla poszczególnych grup wiekowych. W analizowanym przedziale czasowym widać, że liczba ludności ogółem zmniejszyła się o 1% (stosunek

liczby ludności w 2015 r. do liczby ludności w 2007 r.). Jednak porównanie grup wiekowych (wiek aktywności zawodowej) pokazuje, że spadek ogólny na poziomie bliskim zera to bilans znacznego spadku liczebności młodzieży (osoby w wieku przedprodukcyjnym) - o 18%, przy jednoczesnym wzroście o podobny odsetek liczebności seniorów.

Porównanie udziału poszczególnych grup (nieletni i seniorzy) w ludności ogółem w poszczególnych latach pokazuje, że wzrost odsetka seniorów jest stały i dynamiczny. W ciągu analizowanych 8 lat odsetek ten zwiększył się o ponad 3,6 punktu procentowego, a odsetek dzieci i młodzieży zmniejszył się w tym samym czasie o niemal 3 punkty procentowe (2,95).

Monitorowane zmiany demograficzne wskazują więc na stałą, rosnącą tendencję zwiększania się liczby ludności w wieku poprodukcyjnym wśród ludności ogółem, a ujmując krócej - starzenie się mieszkańców Gminy, przy jednoczesnym zmniejszaniu się liczby osób młodych.

Na podstawie danych z ewidencji ludności Urzędu Miejskiego można określić strukturę wiekową mieszkańców poszczególnych sołectw w podziale na osoby w wieku przed-, po- i produkcyjnym i zestawić te dane w ujęciu tabelarycznym.

W poniższej tabeli (i kolejnych tabelach porównawczych) stosowano tę samą kolorystykę: żółtym kolorem zaznaczano te sołectwa, w których odnotowana wartość jest wyższa (lub - zależnie od badanego wskaźnika: niższa) niż średnia dla Gminy. Kolor niebieski oznacza odpowiednio wartość najbardziej korzystną (najniższą lub najwyższą).

Żółty kolor w poszczególnych kolumnach poniższej tabeli oznacza:

- dla odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym wartość niższą niż średnia dla Gminy;
- dla odsetka osób w wieku produkcyjnym wartość niższą niż średnia dla Gminy;
- dla odsetka osób w wieku poprodukcyjnym wartość wyższą niż średnia dla Gminy.

Dodatkowo, kolorem czerwonym zaznaczono te jednostki, w których odsetek danej grupy wiekowej jest dominujący (odpowiednio najwyższy lub najniższy), i oznacza najniższy udział osób w wieku przedprodukcyjnym i / lub produkcyjnym oraz najwyższy udział osób w wieku poprodukcyjnym. Kolorem błękitnym oznaczono te komórki, w których wartość jest przeciwnie najwyższa / najniższa w danej kategorii.

Osoby w wieku przedprodukcyjnym (do 17 r.ż.) stanowią średnio mniej niż 1/5 ogółu mieszkańców Gminy. W perspektywie poszczególnych jednostek młodzież stanowi od niespełna 7% do ponad 30% mieszkańców. Najwięcej dzieci i młodzieży w porównaniu do ogółu mieszkańców mieszka w Łapczynie (osoby niepełnoletnie stanowią tam niemal jedną trzecią ogółu mieszkańców) i w Karczmisku (co czwarty mieszkaniec ma mniej niż 18 lat). Najmniej - w Niemczynie i Machnaczu, w miejscowości Ogóły nie ma osób w wieku poniżej 17 r.ż. Najliczniej zamieszkałe przez młodzież osiedla to Zielone (blisko 23% mieszkańców), Wiosenne (21%) i Starówka (ponad 22%). Najslabiej - osiedla Buksztel (niecałe 13%), i najliczniejsze osiedle Gminy - ZOR (15%).

Tabela 5 Struktura wiekowa mieszkańców osiedli i sołectw

Lp.	jednostka referencyjna	liczba mieszkańców	odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym	odsetek osób w wieku produkcyjnym	odsetek osób w wieku poprodukcyjnym
1	Brzozówka Koronna	24	12,50%	66,67%	20,83%
2	Brzozówka Ziemiańska	65	15,38%	64,62%	20,00%
3	Czarna Wieś Kościelna	616	20,29%	60,71%	18,99%
4	Jezierzysek	83	18,07%	56,63%	25,30%
5	Karczmisko	101	25,74%	56,44%	17,82%
6	Klimki	141	21,28%	56,03%	22,70%
7	Kosmaty Borek	99	21,21%	56,57%	22,22%
8	Łączyn	73	30,14%	53,42%	16,44%
9	Machnacz	25	8,00%	56,00%	36,00%
10	Niemczyn	87	6,90%	70,11%	22,99%
11	Ogóły	11	0,00%	72,73%	27,27%
12	Oleszkowo	184	23,91%	53,80%	22,28%
13	os. Buksztel	408	12,99%	67,40%	19,61%
14	os. Centrum	1566	17,82%	64,69%	17,50%
15	os. Miasteczko	87	18,39%	71,26%	10,34%
16	os. Pierekały	370	17,03%	61,89%	21,08%
17	os. Starówka	693	22,22%	61,90%	15,87%
18	os. Tartaczne	269	20,45%	65,80%	13,75%
19	os. Wiosenne	319	21,32%	59,25%	19,44%
20	os. Wschód	980	19,29%	65,31%	15,41%
21	os. Zielone	504	22,82%	64,29%	12,90%
22	os. ZOR	4004	15,38%	59,07%	25,55%
23	Ruda Rzeczka	127	22,83%	62,20%	14,96%
24	Wólka Ratowiecka	148	14,19%	64,19%	21,62%
25	Zamczysk	51	17,65%	62,75%	19,61%
26	Zdroje	141	19,15%	62,41%	18,44%
27	Złota Wieś	50	20,00%	68,00%	12,00%
Gmina - ogółem / średni % w Gminie		11226	17,89%	61,67%	20,44%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego

Osoby w wieku produkcyjnym stanowią średnio niespełna 62% ogółu mieszkańców wszystkich jednostek. Wyróżniają się sołectwa Niemczyn i Ogóły oraz osiedle Miasteczko, w których 70% mieszkańców stanowią osoby w tej grupie wiekowej. Warto zauważyć, że w przypadku sołectwa Ogóły wartość ta łączy się z zerowym udziałem młodzieży oraz najniższą nominalną liczebnością mieszkańców wydzielonej jednostki. Najmniejszy udział osób potencjalnie pracujących jest w Łączynie i Oleszkowie - wynosi około 53%. W Łączynie wskaźnik ten dodatkowo skorelowany jest ze stosunkowo wysokim udziałem młodzieży - ponad 30%.

Z kolei w Oleszkowie oprócz stosunkowo wysokiego odsetka osób w wieku produkcyjnym odnotowano jeden z wyższych udziałów seniorów, którzy stanowią ponad 1/5 ogółu mieszkańców jednostki. Podobnie wysoki odsetek jest w Jezierzysku i Ogółach, oraz w Machnacu, gdzie przekracza 30% ogółu

mieszkańców. Najmniej seniorów zamieszkuje w osiedlach Miasteczko i Zielone oraz sołectwie Złota Wieś (niewiele ponad 10%).

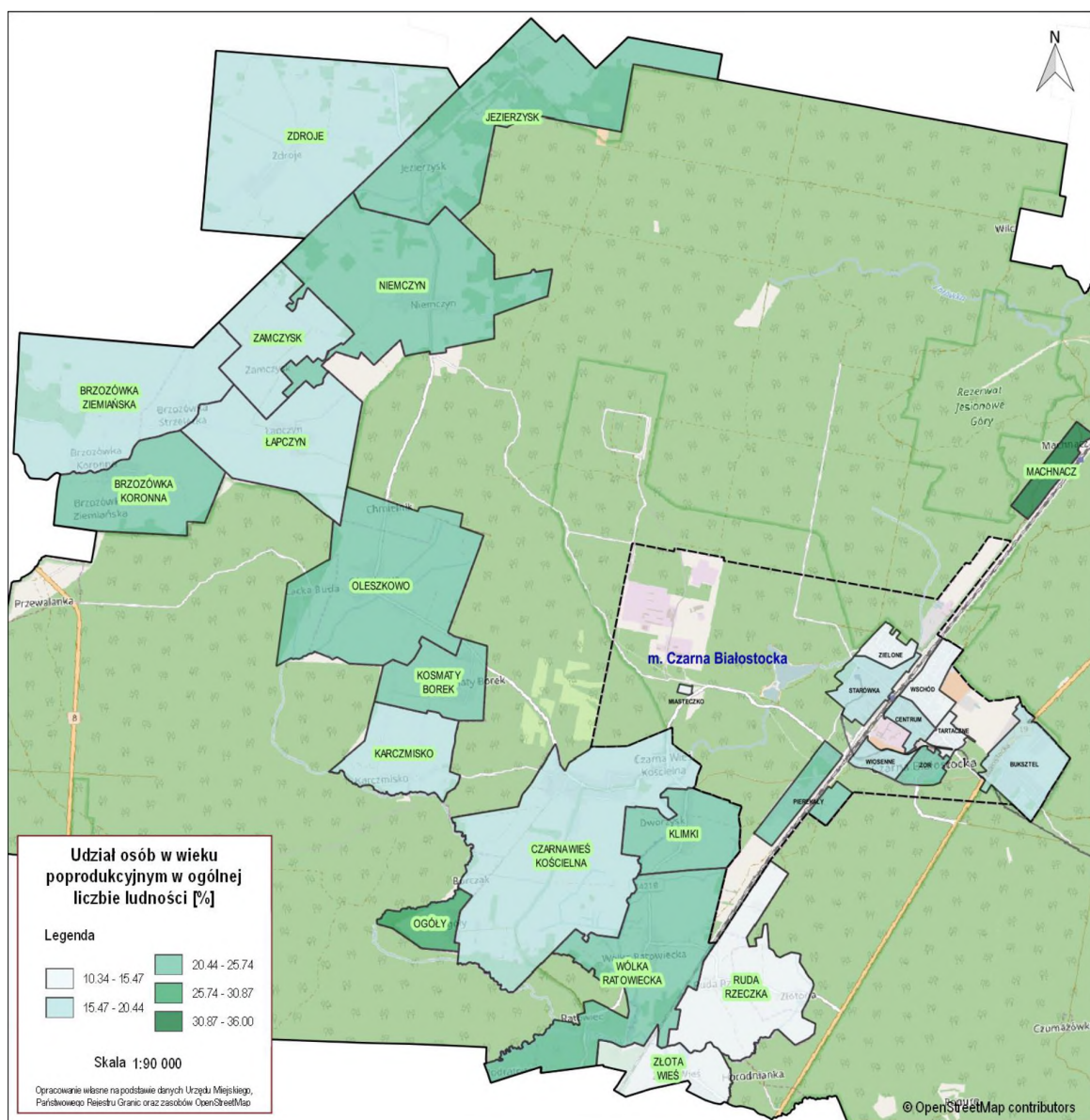
Podsumowując należy zauważyć, że w ostatnich latach liczba ludności nieznacznie ale stale spada. W perspektywie całej Gminy widoczny jest stały wzrost liczebności seniorów (starzenie się społeczeństwa). Na poziomie sołectw widać także różnice w strukturze wieku mieszkańców. Najwięcej seniorów, niemal 1/3 ogółu mieszkańców, zamieszkuje w Machnacu, gdzie jednocześnie występuje jeden z najniższych udziałów młodzieży w ogóle mieszkańców. Warto także zauważyć, że dane dla os. Miasteczko wskazują na potencjalną tendencję zwiększania liczby mieszkańców (obecnie występuje większy udział osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym), a co piąty mieszkaniec największego osiedla Gminy (ZOR) jest w wieku poprodukcyjnym, a jednocześnie odsetek młodzieży jest poniżej średniej dla Gminy.

Wśród prezentowanych powyżej danych zawarte są dwa wskaźniki delimitacji:

- udział „seniorów” (osób w wieku poprodukcyjnym) w ludności jednostki ogółem - wartość wyższa w jednostce niż średnia dla Gminy;
- udział „młodzieży” (osób w wieku przedprodukcyjnym) w ludności jednostki ogółem - wartość niższa w jednostce niż średnia dla Gminy.

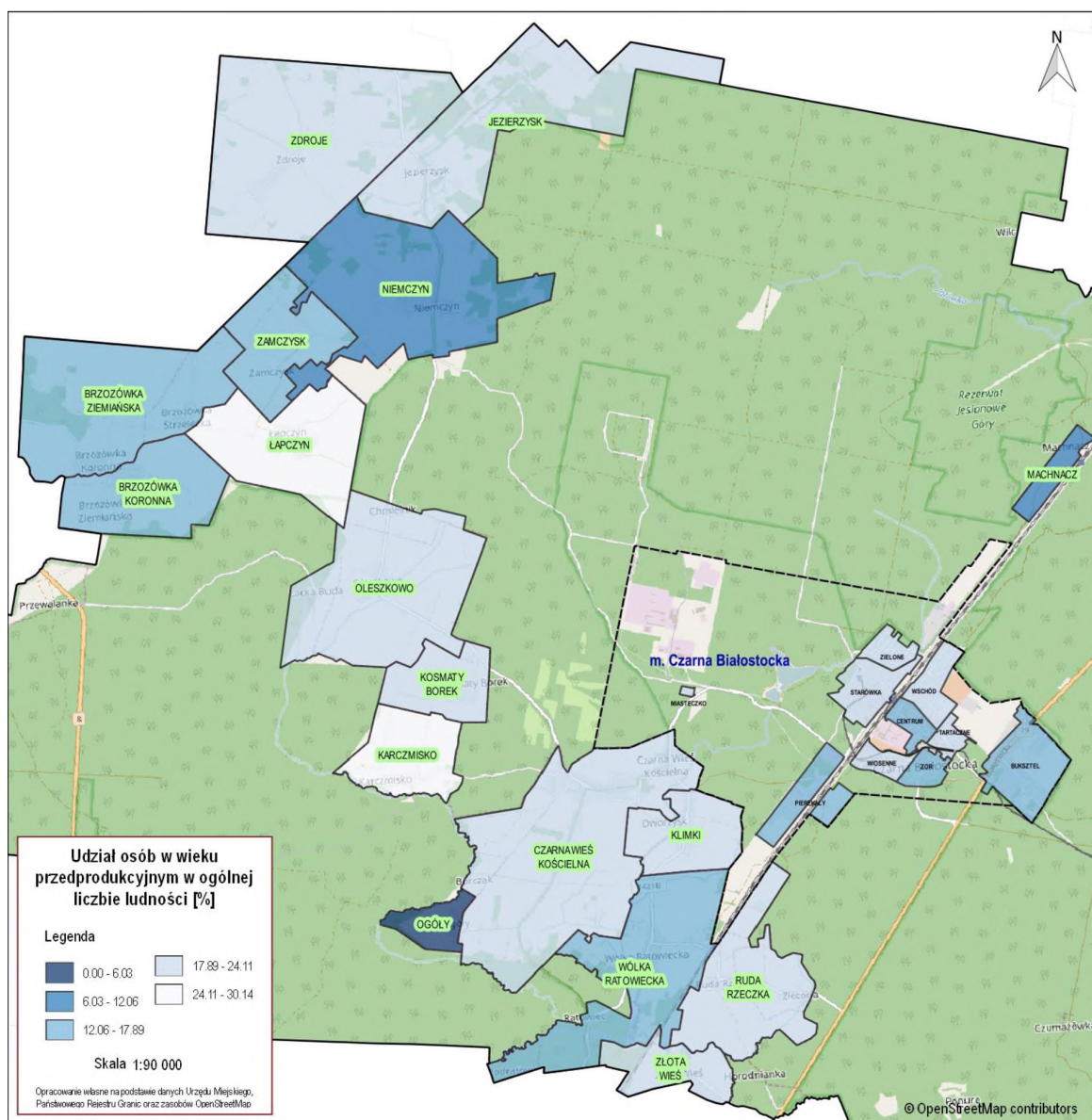
Natężenie obu zjawisk w ujęciu kartograficznym prezentują poniższe mapy.

Mapa 3 „Seniorzy” w poszczególnych jednostkach

Źródło: opracowanie własne

Mapa 4 „Młodzież” w poszczególnych jednostkach

Źródło: opracowanie własne

5.1.2 Ubóstwo

Podstawowym wskaźnikiem monitorowanym w kontekście występowania problemów społecznych jest ubóstwo. Dane dotyczące ubóstwa analizowane są na podstawie wskaźników gromadzonych w ramach realizowanej pomocy społecznej. Ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (Dz. U. 2016 r. poz. 930 ze zm.) wskazuje na maksymalną wysokość dochodu jako kryterium uprawniające do korzystania ze świadczeń pieniężnych pomocy społecznej. Z tego powodu dane dotyczące świadczeniobiorców korzystających z Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej (MGOPS) są miernikiem ubóstwa.

Dane dla jednostek administracyjnych (gminy, powiatu, województwa) obejmujące liczbę świadczeniobiorców pomocy społecznej gromadzone są przez GUS, a także są monitorowane poprzez

sprawozdawczość do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. W związku z tym dostępne są dane dla samorządów w całym kraju, i na poziomie poszczególnych jednostek samorządu możliwe jest monitorowanie dynamiki zjawiska (postępu w czasie) uśrednionego dla wybranej gminy. Poniższa tabela obrazuje procentowy udział mieszkańców Gminy korzystających ze świadczeń Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w ciągu ostatnich ośmiu lat, w porównaniu z analogicznymi zmianami dla powiatu, województwa i miasta Białostok.

Jak widać w tabelarycznym zestawieniu zawartym poniżej - w roku 2013 r. wzrosła liczba osób korzystających ze świadczeń MGOPS w Gminie Czarna Białostocka, ale w roku 2015 była już zdecydowanie niższa (na poziomie niższym niż przed wzrostem), i są to tendencje ogólne, obserwowane na wszystkich poziomach samorządów.

Tabela 6 Odsetek osób korzystających MGOPS na poziomie Gminy, powiatu i województwa

jednostka referencyjna	udział osób (łącznie liczba osób w rodzinach) korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem			
	2009	2011	2013	2015
ogółem				
gmina Czarna Białostocka	11,2%	10,7%	11,0%	9,4%
powiat białostocki	12,7%	10,6%	10,9%	9,4%
województwo podlaskie	10,8%	9,9%	10,3%	9,0%
miasto Białostok	5,7%	5,9%	6,3%	5,4%
poniżej kryterium dochodowego				
gmina Czarna Białostocka	7,6%	6,7%	8,1%	6,8%
powiat białostocki	8,5%	6,8%	7,9%	7,0%
województwo podlaskie	7,2%	6,5%	7,6%	6,8%
miasto Białostok	3,8%	3,8%	4,6%	4,1%

Źródło: dane GUS

Szczegółowe dane z Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej obrazują strukturę gospodarstw domowych świadczeniobiorców w poszczególnych sołectwach. Zestawienie danych za 2016 rok zawiera poniższa tabela, żółtym kolorem zaznaczono sołectwa, w których odsetek świadczeniobiorców jest wyższy niż średnia dla Gminy.

Widoczna jest bardzo duża rozbieżność w kondycji materialnej (życiowej) mieszkańców poszczególnych jednostek. Niemal 2/3 mieszkańców osiedla Miasteczko⁴ to rodziny korzystające ze wsparcia MGOPS. Podobnie z pomocy społecznej korzysta więcej niż co piąta rodzina w Machnacu i Łapczynie, ponad 20% w Jezierzysku i obu Brzozówkach. Z kolei w sołectwach Klimki, Zamczysk i (najmniejszym) Ogóły żaden z mieszkańców nie korzysta ze świadczeń MGOPS.

Wśród mieszkańców osiedli - wyłączając os. Miasteczko - gospodarstwa domowe korzystające z MGOPS stanowią od niespełna 3% (na osiedlu Zielonym) do ponad 11% (na osiedlu Tartacznym).

Szczegółowe zestawienie zawiera poniższa tabela.

⁴ Zdecydowana większość mieszkańców osiedla Miasteczko zamieszkuje w lokalach socjalnych.

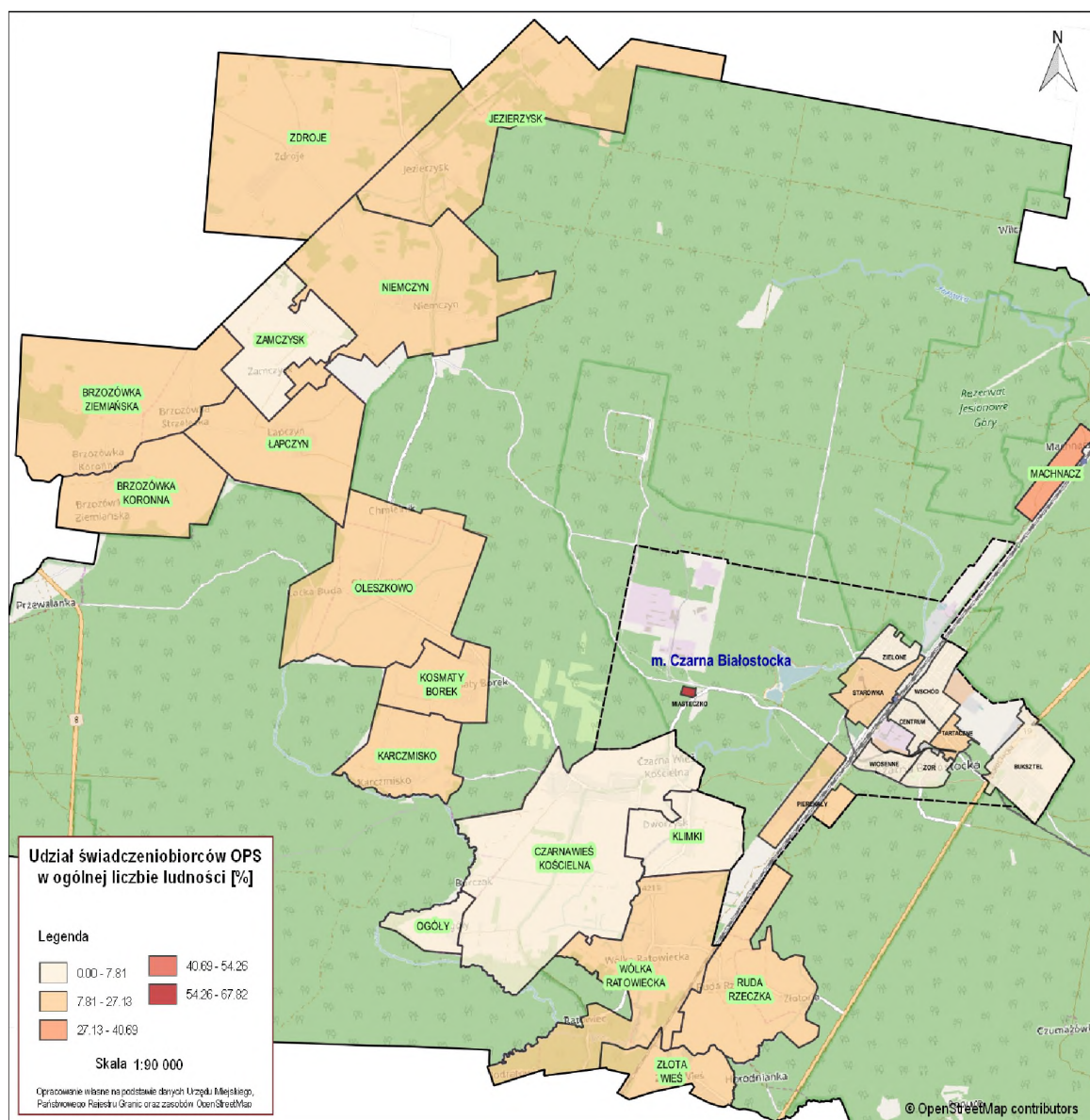
Tabela 7 Charakterystyka świadczeniobiorców korzystających z MGOPS w 2016 - stan rodzinny

Lp.	jednostka referencyjna	liczba mieszkańców 2016	odsetek świadczeniobiorców OPS w ogólnej liczbie ludności	liczba osób w rodzinach ogółem
1	Brzozówka Koronna	24	20,83%	5
2	Brzozówka Ziemiańska	65	23,08%	15
3	Czarna Wieś Kościelna	616	6,17%	38
4	Jezierzyk	83	22,89%	19
5	Karczmisko	101	18,81%	19
6	Klimki	141	-	0
7	Kosmaty Borek	99	9,09%	9
8	Łapczyn	73	26,03%	19
9	Machnacz	25	28,00%	7
10	Niemczyn	87	10,34%	9
11	Ogóły	11	-	0
12	Oleszkowo	184	14,13%	26
13	os. Buksztel	408	5,15%	21
14	os. Centrum	1566	5,17%	81
15	os. Miasteczko	87	67,82%	59
16	os. Pierekali	370	9,73%	36
17	os. Starówka	693	10,97%	76
18	os. Tartaczne	269	11,52%	31
19	os. Wiosenne	319	7,52%	24
20	os. Wschód	980	6,02%	59
21	os. Zielone	504	2,98%	15
22	os. ZOR	4004	6,44%	258
23	Ruda Rzeczka	127	12,60%	16
24	Wólka Ratowiecka	148	8,78%	13
25	Zamczysk	51	-	0
26	Zdroje	141	8,51%	12
27	Złota Wieś	50	20,00%	10
ogółem/ średnia		11 226	7,81%	877

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MGOPS

Udział świadczeniobiorców MGOPS w ogóle mieszkańców danej jednostki stanowi wskaźnik delimitacyjny, rozłożenie tego zjawiska w poszczególnych jednostkach referencyjnych w ujęciu kartograficznym prezentuje poniższa mapa.

Mapa 5 Świadczeniobiorcy korzystający z OPS w różnych jednostkach

Źródło: opracowanie własne

5.1.1 Bezrobocie

Poziom bezrobocia jest potencjalnie jednym z bardziej wartościowych wskaźników społecznych dla danego obszaru, i jest jedną z kluczowych kwestii społecznych. Na podstawie dostępnych danych GUS można ocenić, czy rejestrowany odsetek osób bezrobotnych w liczbie ludności ogółem jest analogiczny do wartości dla powiatu i województwa. W ujęciu ogólnym i w porównaniu do większych jednostek administracyjnych Gmina notuje porównywalną stopę bezrobocia. Na przestrzeni ostatnich lat różnice te były nieco większe i na niekorzyść Czarnej Białostockiej: w latach 2009-13 odsetek ten był wyraźnie wyższy niż średnia w regionie. Jednak już w 2015 r. poziom bezrobocia w Gminie nieznacznie spadł poniżej wartości dla powiatu i województwa. Poniższa tabela przedstawia zestawienie danych w przedziale 2007-2015 notowanym co dwa lata.

Tabela 8 Wybrane dane dotyczące rynku pracy na poziomie Gminy, powiatu i województwa

jednostka referencyjna	2007	2009	2011	2013	2015
zarejestrowane osoby bezrobotne					
gmina Czarna Białostocka	496	709	762	796	504
powiat białostocki	4 999	7 614	8 053	8 788	6 845
województwo podlaskie	48 796	61 169	65 920	70 889	55 019
miasto Białystok	9 113	14 086	15 526	17 234	13 204
udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym					
gmina Czarna Białostocka	6,6%	9,4%	10,0%	10,6%	6,9%
powiat białostocki	5,8%	8,6%	8,8%	9,5%	7,4%
województwo podlaskie	6,5%	8,1%	8,6%	9,3%	7,3%
miasto Białystok	4,6%	7,2%	8,0%	9,0%	7,0%

Źródło: dane GUS BDL

Powyższe zestawienie pokazuje, że obserwowane zmiany w liczbie osób bezrobotnych na terenie Gminy mają charakter dynamiczny, podobnie jak zmiany na poziomie województwa i powiatu. Widoczny jest wyraźny wzrost odsetka osób bezrobotnych w roku 2013 (w porównaniu z 2007 r.) we wszystkich jednostkach referencyjnych. W przypadku Gminy odnotowany wzrost był porównywalny do poziomu w powiecie: 4 punkty procentowe przy najwyższym poziomie w odniesieniu do Gminy (10,6% w 2013 roku przy 6,6% w 2007). Jednak zarówno na poziomie województwa, powiatu jak i Gminy już w 2015 roku odnotowano wyraźne zmniejszenie udziału osób bezrobotnych. w Gminie udział ten zmniejszył się o 3,7 punktu procentowego (przy porównaniu lat 2013 i 2015).

Warto zauważyć, że wahania poziomu bezrobocia są wyraźne w perspektywie krótkoterminowej. Pomimo obserwowanego przejściowego wzrostu liczby osób bezrobotnych w latach 2009-2013 (szczególnie w odniesieniu do miasta Białystok), liczba ta spadła w roku 2015 do poziomu niższego niż notowany w 2009 roku.

Szczegółowe dane GUS obrazują specyfikę bezrobocia na poziomie Gminy. Poniższa tabela zawiera zestawienie danych dotyczących liczby osób zarejestrowanych, udziału osób zarejestrowanych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym, wskaźnik osób pracujących na 1000 ludności oraz liczbę osób pracujących - tam, gdzie jest to możliwe dane są zaprezentowane w podziale na płeć.

Tabela 9 Osoby bezrobotne w Gminie w latach 2007-2015

osoby bezrobotne i pracujące w podziale na płeć		2007	2009	2011	2013	2015	różnica 2007-2015	
							liczba	%
zarejestrowane osoby bezrobotne	ogółem	496	709	762	796	504	8	1,61%
	mężczyźni	210	373	376	406	252	42	20,00%
	kobiety	286	336	386	390	252	-34	-11,89%
udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w %)	ogółem	6,65%	9,42%	9,99%	10,58%	6,89%	0,24 p.p.	
	mężczyźni	5,41%	9,45%	9,30%	10,16%	6,44%	1,03 p.p.	
	kobiety	8,00%	9,40%	10,76%	11,06%	7,40%	-0,59 p.p.	
udział pracujących na 1000 ludności (w %)		102,5	124,0	110,3	92,7	107,8	5,4	5,23%
pracujący na 1000 ludności	ogółem	1199	1443	1306	1091	1251	52,0	4,34%
	mężczyźni	643	833	708	607	727	84,0	13,06%
	kobiety	556	610	598	484	524	-32,0	-5,76%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zaprezentowane powyżej dane obrazują stały wzrost liczby osób bezrobotnych do roku 2013 (analogiczny do sytuacji na rynku pracy obserwowanej na poziomie powiatu i województwa). Dynamika wzrostu poziomu bezrobocia różni się nieznacznie w odniesieniu do mężczyzn i kobiet (mężczyzn jest o 12 punktów procentowych większa). Z kolei liczebność kobiet zatrudnionych zmieniła się w bardzo niewielkim stopniu (wzrost o 4% w ciągu ośmiu lat) - i przy wyraźnej dysproporcji w stosunku do zatrudnianych panów (wzrost o 44% w analogicznym okresie).

Na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Białymstoku można scharakteryzować specyfikę bezrobocia na poziomie poszczególnych sołectw dla ubiegłego roku. Poniższa tabela zawiera odniesienie do poszczególnych grup wiekowych zarejestrowanych osób bezrobotnych oraz informację o ich wykształceniu. W prawie połowie jednostek bezrobocie występuje na poziomie wyższym od średniej dla Gminy (6,57%), dotyczy to 11 spośród 27 jednostek referencyjnych. W czterech zamieszkałych jednostkach (Jezierzysk, Łączyn, Ogóły i Zamczysk) nie odnotowano osób bezrobotnych.

Kolorem czerwonym zaznaczono najwyższe wartości w każdej kolumnie, a kolorem niebieskim - najniższe.

Największy udział osób bezrobotnych w populacji osób w wieku produkcyjnym (około 1/5) odnotowano w sołectwie Machnacz i osiedlu Miasteczko. Odsetek osób bezrobotnych w pozostałych jednostkach, w których występuje bezrobocie, mieści się w przedziale od 1% do prawie 11% ogółu mieszkańców w wieku produkcyjnym.

Bezrobocie długotrwale dotyczy średnio niespełna czterech procent mieszkańców w wieku produkcyjnym, w jednostkach osiąga poziom od 1,75% (Karczmisko) do 7,59% (Ruda Rzeczka), i wyraźnie wyższy poziom na os. Miasteczko (12,9%). Średnio 55% osób bezrobotnych to osoby długotrwale bezrobotne. Średnio w co trzeciej jednostce osoby długotrwale bezrobotne stanowią więcej niż 55% (średnia dla Gminy), należy jednak mieć na uwadze, że w jednostkach o najwyższym odsetku nominalnie liczba osób długotrwale bezrobotnych wynosi 1, 3 lub 7. Oznacza to, że jednostkowo, dla konkretnych gospodarstw domowych, kwestia długotrwałego bezrobocia jest dotkliwa, jednak skala tego zjawiska nie jest tak znaczna, jak wygląda to na pierwszy rzut oka.

Warto natomiast zauważyć, że długotrwale bezrobotny jest co drugi pozostający bez pracy mieszkaniec najliczniejszego osiedla ZOR, dodatkowo - co trzeci spośród bezrobotnych mieszkańców ZOR ma wykształcenie gimnazjalne lub niższe. Wśród osiedli warto wskazać także Buksztel, gdzie co dziesiąty mieszkaniec w wieku produkcyjnym jest bez pracy, dwie trzecie osób bezrobotnych to pozostające długotrwale bez pracy, a 30% ma wykształcenie gimnazjalne lub niższe.

Tabela 10 Charakterystyka osób bezrobotnych w jednostkach w 2016 r.

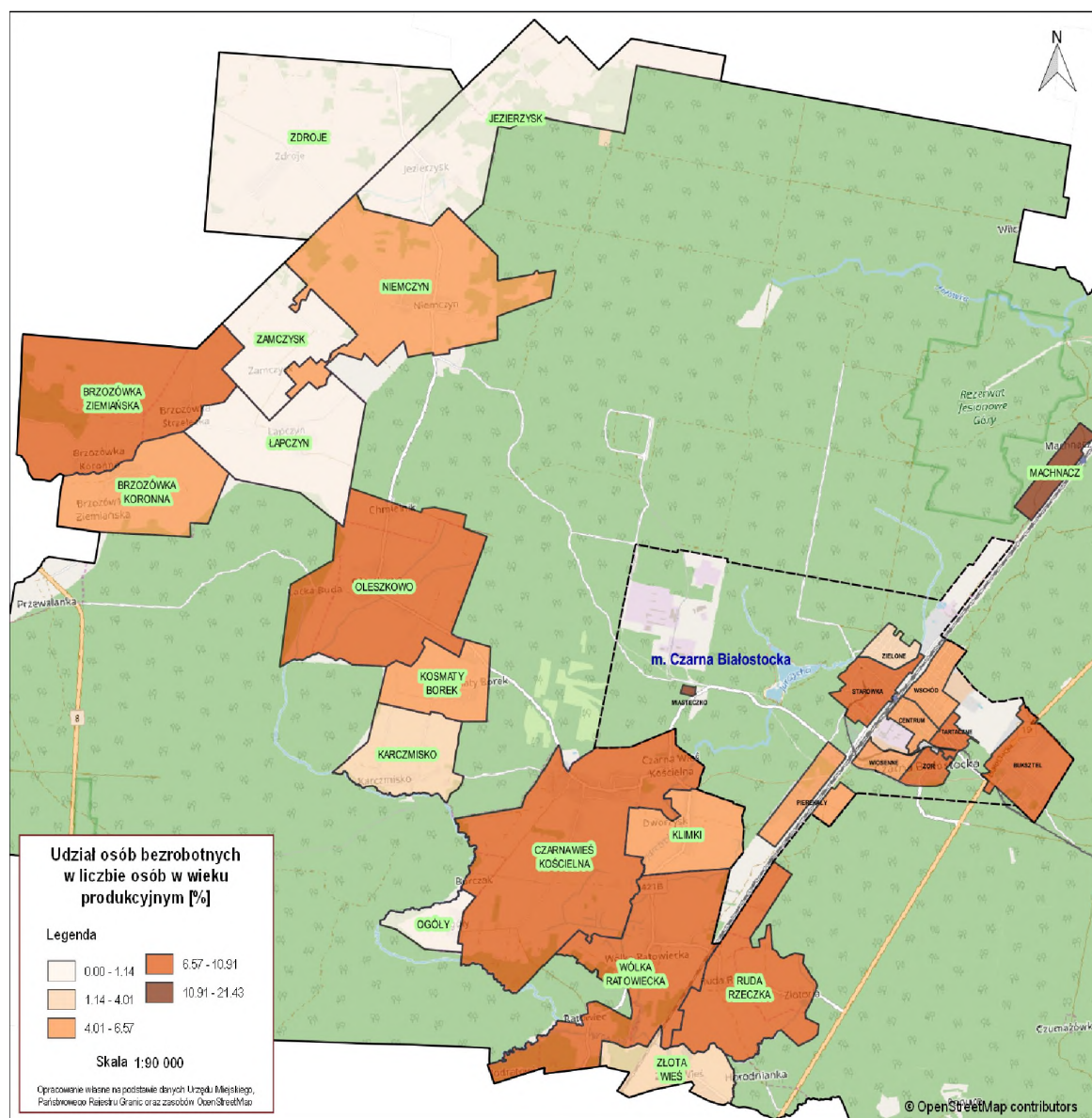
lp.	jednostka referencyjna	bezrobotni ogółem		długotrwale bezrobotni			bezrobotni z wykształceniem gimnazjalnym lub poniżej	
		l. os.	% ludności w wieku produkcyjnym	l. os.	% ludności w wieku produkcyjnym	% ogółu bezrobotnych	l. os.	% ogółu bezrobotnych
1	Brzozówka Koronna	1	6,25%	1	6,25%	100%	-	-
2	Brzozówka Ziemiańska	4	9,52%	2	4,76%	50%	1	25%
3	Czarna Wieś Kościelna	26	6,95%	11	2,94%	42%	6	23%
4	Jezierzyk	-	-	-	-	-	-	-
5	Karczmisko	2	3,51%	1	1,75%	50%	1	50%
6	Klimki	4	5,06%	2	2,53%	50%	1	25%
7	Kosmaty Borek	3	5,36%	3	5,36%	100%	-	-
8	Łączyn	-	-	-	-	-	-	-
9	Machnacz	3	21,43%	1	7,14%	33%	1	33%
10	Niemczyn	3	4,92%	2	3,28%	67%	2	67%
11	Ogóły	-	-	-	-	-	-	-
12	Oleszkowo	7	7,07%	3	3,03%	43%	4	57%
13	os. Buksztel	30	10,91%	19	6,91%	63%	9	30%
14	os. Centrum	54	5,33%	29	2,86%	54%	9	17%
15	os. Miasteczko	12	19,35%	8	12,90%	67%	6	50%
16	os. Pierekały	13	5,68%	6	2,62%	46%	4	31%
17	os. Starówka	34	7,93%	17	3,96%	50%	10	29%
18	os. Tartaczne	14	7,91%	9	5,08%	64%	4	29%
19	os. Wiosenne	11	5,82%	8	4,23%	73%	1	9%
20	os. Wschód	35	5,47%	20	3,13%	57%	11	31%
21	os. Zielone	13	4,01%	7	2,16%	54%	2	15%
22	os. ZOR	170	7,19%	88	3,72%	52%	50	29%
23	Ruda Rzeczką	7	8,86%	6	7,59%	86%	1	14%
24	Wólka Ratowiecka	7	7,37%	4	4,21%	57%	1	14%
25	Zamczysk	-	-	-	-	-	-	-
26	Zdroje	1	1,14%	-	-	-	-	-
27	Złota Wieś	1	2,94%	1	2,94%	100%	-	-
ogółem / średnia		455	6,57%	248	3,58%	55%	124	27%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego oraz PUP

Poziom bezrobocie oraz bezrobocie długotrwałego (wyższy w jednostce niż średnia dla Gminy) to wskaźniki delimitacyjne, natężenie obu zjawisk w ujęciu kartograficznym prezentują poniższe mapy.

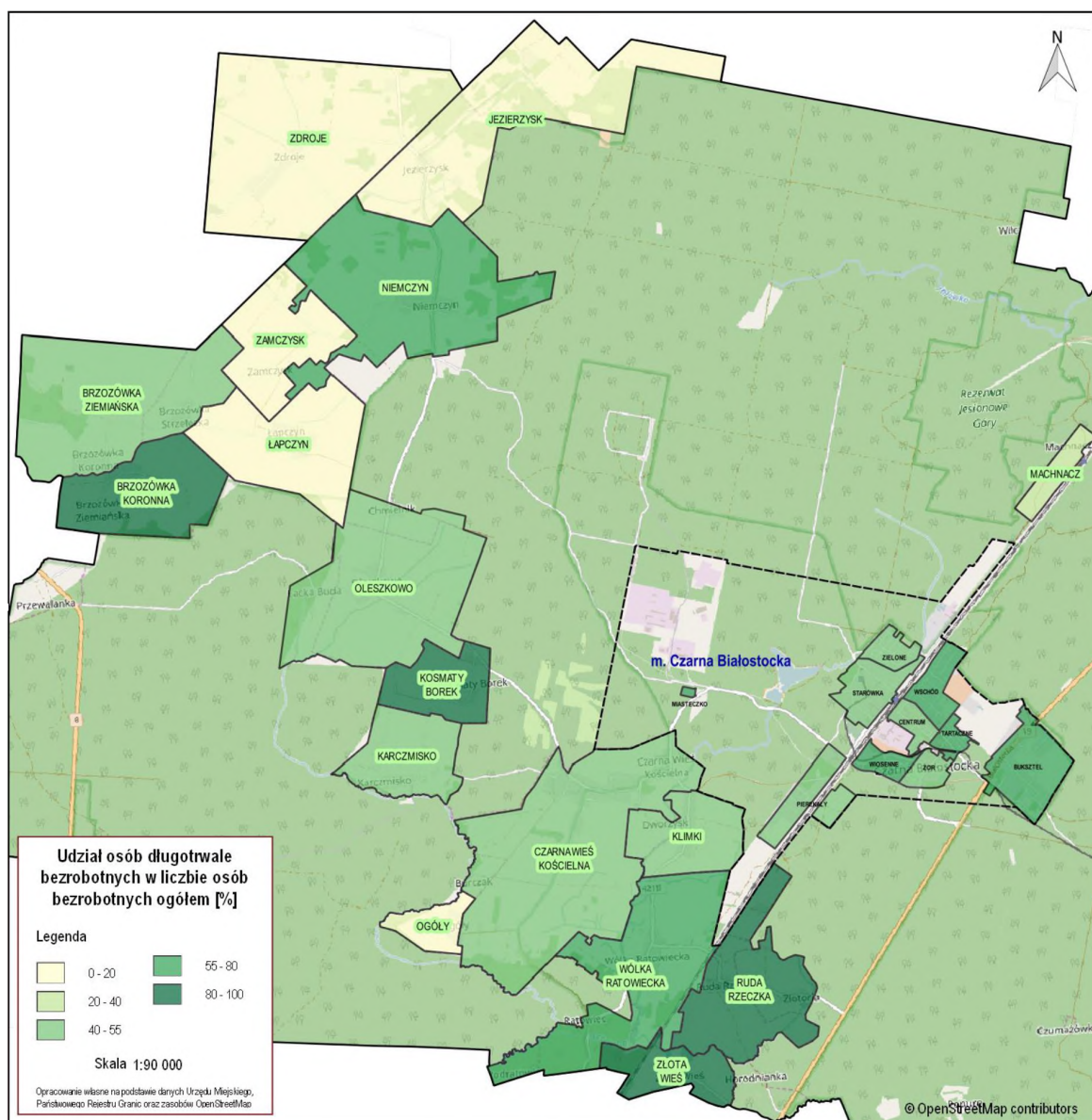

Mapa 6 Poziom bezrobocia w poszczególnych jednostkach

Źródło: opracowanie własne

Mapa 7 Poziom bezrobocia długotrwałego w poszczególnych jednostkach

Źródło: opracowanie własne

5.1.2 Przestępczość

W kontekście problematyki społecznej na szczególną uwagę w Gminie zasługuje kwestia przemocy w rodzinie. Zjawisko to jest często powiązane z problemem alkoholowym, niskim dochodem rodziny, niskim poziomem wykształcenia oraz małą świadomością społeczną. Przypadki przemocy domowej najczęściej występują w środowisku rodzinnym, gdzie sprawcami lub świadkami wydarzeń przemocowych są członkowie najbliższej rodziny. Osoby dotknięte przemocą domową niejednokrotnie boją się gdziekolwiek zgłosić po pomoc.

Jak wynika ze sprawozdania Policji⁵ Niebieskie Karty w miastach stanowiły 57,3%, a na terenach wiejskich 42,7% ogólnej liczby sporządzonych formularzy na terenie całego kraju, 81,04% stanowią formularze wszczynające procedurę, a 18,96% dotyczą kolejnych przypadków przemocy w rodzinie w trakcie trwającej procedury.

Tabela 11 Wybrane dane dotyczące Niebieskich Kart w Polsce

zakres danych		2012	2014	2016
liczba wypełnionych formularzy Niebieska Karta	ogółem	51 292	77 808	73 531
	wszczynających procedurę	44 146	63 467	59 590
	dot. kolejnych przypadków	7 146	14 341	13 941
ogólna liczba ofiar przemocy		76 993	105 332	91 789
ogólna liczba osób podejrzewanych o przemoc		51 531	78 489	74 155
ogólna liczba podejrzewanych sprawców będących pod wpływem alkoholu		31 387	50 073	46 537

Źródło: dane GUS BDL

Na podstawie danych Straży Miejskiej w Czarnej Białostockiej i Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej znane są szczegółowe dane dotyczące przemocy w rodzinach oraz statystyki interwencji SM w odniesieniu do poszczególnych jednostek. Dane zaprezentowane są w poniższej tabeli.

Nominalnie najwięcej zgłoszeń dotyczących Niebieskich Kart odnotowano na największym osiedlu ZOR, ogółem liczba ta stanowi niemal jedną trzecią ogółu zgłoszeń (choć w odniesieniu do liczby mieszkańców osiedla udział nie jest znaczny i stanowi niecałe 3%). Co siódma Niebieska Karta zakładana jest w gospodarstwie domowym osób mieszkających na osiedlu Starówka (zjawisko to dotyczy zarazem ponad 8% mieszkańców osiedla). Wyróżnia się także znaczący, niemal 30-procentowy, udział Niebieskich Kart w rodzinach zamieszkujących na osiedlu Miasteczko.

Także na osiedlu Miasteczko jest odnotowany najwyższy odsetek, ponad 30-procentowy, interwencji Straży Miejskiej (przeliczenie liczby interwencji na liczbę mieszkańców). Zbliżony odsetek, niecałe 30%, notuje także Ruda Rzeczka. Warto jednak zauważyć, że nominalnie najwięcej interwencji SM realizowanych jest w osiedlu ZOR (202) i os. Centrum (90).

Liczba Niebieskich Kart w przeliczeniu na mieszkańca jednostki (wyższa w jednostce niż średnia dla Gminy) stanowi wskaźnik delimitacyjny, natężenie tego zjawisk w ujęciu kartograficznym prezentuje poniższa mapa.

⁵ Informacja dotycząca realizacji przez jednostki organizacyjne Policji w 2016 roku procedury „Niebieskiej Karty” oraz inicjatyw podejmowanych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie www.statystyka.policja.pl

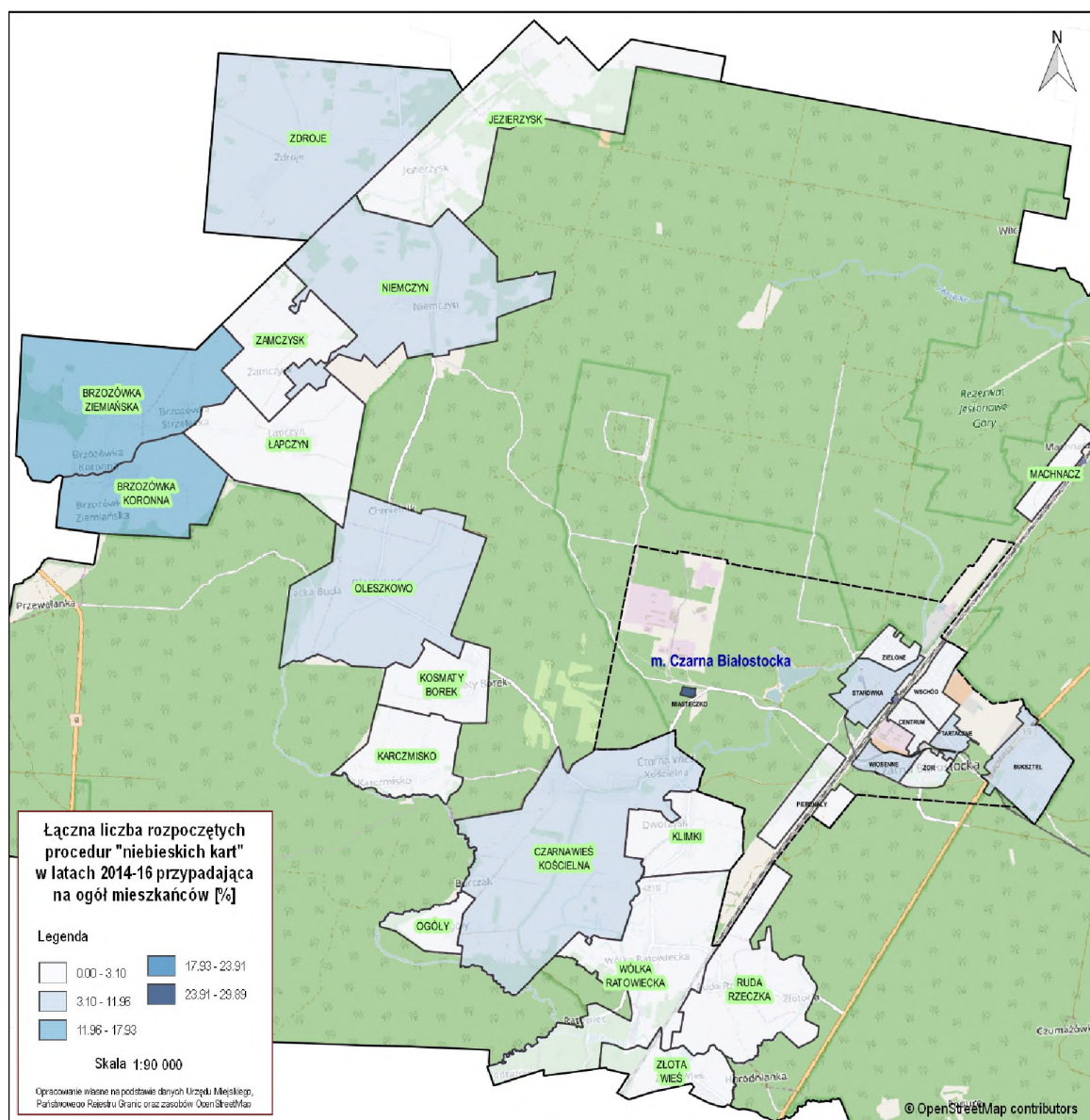

Tabela 12 Interwencje Straży Miejskiej i statystyki Niebieskich Kart

lp.	jednostka referencyjna	liczba rozpoczętych procedur Niebieskich Kart				% Niebieskich Kart 2014-16 w odniesieniu do ogółu mieszkańców	interwencje SM na terenie Gminy od 1.07. 2014 do 31.12.2016 r	
		2014	2015	2016	łącznie 2014-16		liczba	% w ogóle mieszkańców
1	Brzozówka Koronna	4	-	-	4	16,67%	1	4,17%
2	Brzozówka Ziemiańska	4	4	-	8	12,31%	2	3,08%
3	Czarna Wieś Kościelna	17	4	8	29	4,71%	13	2,11%
4	Jezierzyk	-	-	-	-	-	-	-
5	Karczmisko	-	-	-	-	-	-	-
6	Klimki	3	-	-	3	2,13%	5	3,55%
7	Kosmaty Borek	-	-	-	-	-	1	1,01%
8	Łapczyn	-	-	-	-	-	4	5,48%
9	Machnacz	-	-	-	-	-	3	12,00%
10	Niemczyn	-	4	2	6	6,90%	7	8,05%
11	Ogóły	-	-	-	-	-	1	9,09%
12	Oleszkowo	4	2	-	6	3,26%	7	3,80%
13	os. Buksztel	4	8	3	15	3,68%	31	7,60%
14	os. Centrum	2	7	20	29	1,85%	90	5,75%
15	os. Miasteczko	16	10	-	26	29,89%	28	32,18%
16	os. Pierekały	-	-	4	4	1,08%	11	2,97%
17	os. Starówka	15	19	21	58	8,37%	54	7,79%
18	os. Tartaczne	6	4	5	15	5,58%	26	9,67%
19	os. Wiosenne	5	5	-	10	3,13%	46	14,42%
20	os. Wschód	12	7	2	21	2,14%	38	3,88%
21	os. Zielone	3	4	0	7	1,39%	15	2,98%
22	os. ZOR	38	24	33	95	2,37%	202	5,04%
23	Ruda Rzeczka	-	-	-	-	-	37	29,13%
24	Wólka Ratowiecka	-	-	2	2	1,35%	12	8,11%
25	Zamczysk	-	-	-	-	-	4	7,84%
26	Zdroje	5	5	-	10	7,09%	-	-
27	Złota Wieś	-	-	-	-	-	3	6,00%
ogółem / średnia		144	107	97	348	3,10%	645	5,75%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MGOPS i Straży Miejskiej

Mapa 8 „Niebieskie karty” w poszczególnych jednostkach

Źródło: opracowanie własne

5.1.3 Edukacja

Udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym odbiega od poziomu w powiecie, przy czym wskaźnik dotyczący liczby dzieci objętych opieką przedszkolną jest wyższy od średniej dla powiatu, ale niższy od poziomu w województwie. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym stale rośnie, chociaż różna jest dynamika obserwowanego wzrostu (np. w Gminie w latach 2009-2013 wzrost wyniósł tylko pół punktu procentowego w odniesieniu do dzieci ogółem, a w przypadku dzieci przedszkolnych w miastach nawet odnotowano spadek w roku 2013). W perspektywie kilkuletniej widać jednak stały wzrost, podobnie jak w pozostałych jednostkach administracyjnych regionu. Wyraźnie zauważalna jest stała dysproporcja pomiędzy liczbą dzieci przedszkolnych w miastach i na wsi - w Gminie 10 lat temu poziom opieki przedszkolnej dla dzieci wiejskich wynosił 0 i przez kolejne lata odnotowywany jest wzrost w tej grupie. Analogiczna sytuacja jest w pozostałych jednostkach w odniesieniu do terenów wiejskich -

w ciągu kilku lat odnotowano wzrost z poziomu około 10% do około 50% dzieci wiejskich objętych wychowaniem przedszkolnym. W miastach odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym wynosi w Gminie i powiecie około 70%, a w Białymstoku niemal 100%.

Tabela 13 Dzieci w wieku 3-5 lat w systemie opieki przedszkolnej

jednostka administracyjna	cecha	2007	2009	2011	2013	2015
Gmina Czarna Białostocka	odsetek dzieci (3-5 lat) ogółem objętych wychowaniem przedszkolnym	41,2%	54,3%	54,5%	54,9%	73,6%
powiat białostocki		30,1%	48,6%	56,9%	60,5%	72,2%
województwo podlaskie		40,0%	54,4%	65,8%	70,3%	81,3%
miasto Białystok		79,9%	88,1%	90,8%	90,0%	99,5%
Gmina Czarna Białostocka	odsetek dzieci (3-5 lat) w miastach objętych wychowaniem przedszkolnym	50,4%	69,2%	64,3%	59,2%	85,1%
powiat białostocki		65,1%	87,3%	85,1%	89,1%	113,4%
województwo podlaskie		64,3%	77,4%	84,2%	87,1%	100,0%
miasto Białystok		79,9%	88,1%	90,8%	90,0%	99,5%
Gmina Czarna Białostocka	odsetek dzieci (3-5 lat) na wsi objętych wychowaniem przedszkolnym	0,0%	7,8%	18,8%	37,0%	27,9%
powiat białostocki		11,4%	26,3%	39,7%	43,5%	49,9%
województwo podlaskie		8,0%	21,7%	38,7%	44,1%	51,4%
miasto Białystok		-	-	-	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Natomiast analiza poziomu edukacji podstawowej i gimnazjalnej wskazuje, że uczniowie w Gminie osiągają gorsze wyniki podczas egzaminów kończących szkołę podstawową i gimnazjum niż ich rówieśnicy w województwie (58,41% w Gminie przy 63,88% w województwie). W ponad 1/3 ogółu jednostek odnotowano średni wynik egzaminów na poziomie niższym niż średnia dla Gminy (58,41%). Najłabsze wyniki odnotowano w odniesieniu do uczniów zamieszkujących w jednostkach Niemczyn i os. Miasteczko - na poziomie 42%, co jest wynikiem niższym o ponad 16 punktów procentowych niż średnia dla Gminy. Najwyższe wyniki odnotowali uczniowie zamieszkujący w osiedlach Centrum i Wiosennym - niemal 64% oraz w Rudej Rzeczce niemal 66%, i są to wyniki na poziomie średniej dla województwa podlaskiego. Szczegółowe zestawienie zawiera poniższa tabela.

Edukacja oceniana przez pryzmat wyników egzaminów stanowi wskaźnik delimitacyjny, średnie wyniki egzaminacyjne w poszczególnych jednostkach referencyjnych w ujęciu kartograficznym prezentuje poniższa mapa.

Tabela 14 Uśrednione wyniki końcowe uczniów

lp.	nazwa jednostki	dane dotyczące egzaminu gimnazjalnego oraz sprawdzianu w latach 2014-2016	
		łączna liczba zdających uczniów	wynik średni ważony *
1	Brzozówka Koronna	-	-
2	Brzozówka Ziemiańska	4	59,14%
3	Czarna Wieś Kościelna	37	60,02%
4	Jezierzyk	5	52,05%
5	Karczmisko	12	58,13%
6	Klimki	4	50,45%
7	Kosmaty Borek	6	56,33%
8	Łapczyn	4	59,11%
9	Machnacz	-	-
10	Niemczyn	3	42,37%
11	Ogóły	-	-
12	Oleszkowo	12	57,21%
13	os. Buksztel	23	60,22%
14	os. Centrum	79	63,61%
15	os. Miasteczko	9	41,59%
16	os. Pierekały	26	61,22%
17	os. Starówka	47	51,20%
18	os. Tartaczne	15	60,20%
19	os. Wiosenne	21	63,98%
20	os. Wschód	48	59,98%
21	os. Zielone	51	59,09%
22	os. ZOR	182	57,13%
23	Ruda Rzeczką	7	65,84%
24	Wólka Ratowiecka	2	50,25%
25	Zamczysk	5	61,77%
26	Zdroje	5	51,91%
27	Złota Wieś	-	-
ogółem		607	58,41%
średni wynik dla województwa		-	63,88%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

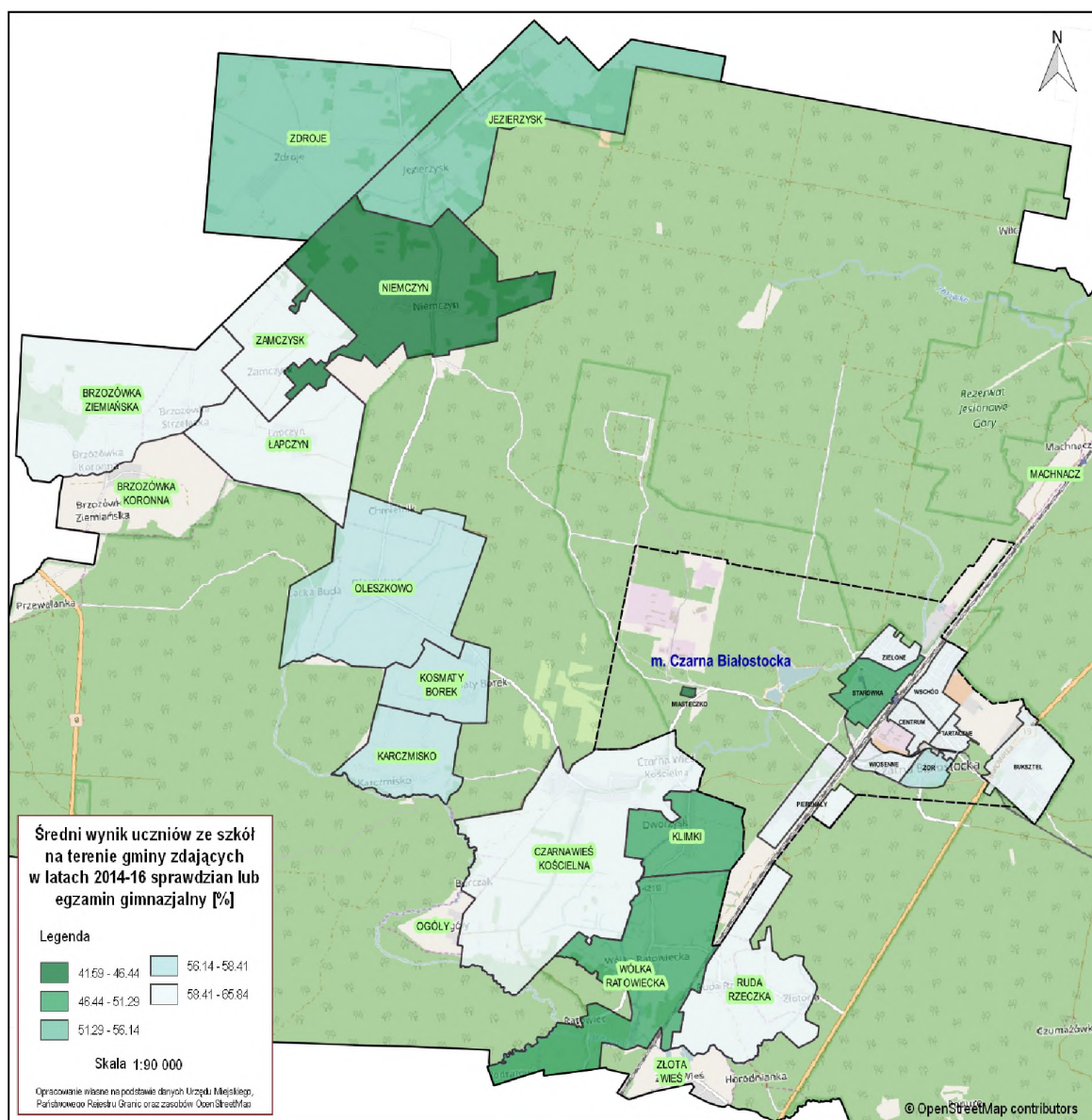
*metodologia ważenia wyników egzaminów: średni wynik uczniów został obliczony na podstawie wyników sprawdzianu kończącego szkołę podstawową oraz egzaminu gimnazjalnego. Poszczególne części ww. egzaminów były ważone w następujący sposób:

- sprawdzian SP w roku 2016 i 2015: Część I (j. polski + matematyka) - 75% Część II (j. angielski) - 25%;
- sprawdzian SP w roku 2014: j. polski + matematyka - 100%;
- egzamin gimnazjalny w latach 2014-2016: j. polski - 25%, historia i WOS - 10%, matematyka - 25%, przedmioty przyrodnicze - 20%, j. obcy podstawowy - 20%.

Mapa 9 Uśrednione wyniki egzaminów w poszczególnych jednostkach

Źródło: opracowanie własne

5.1.4 Kapitał społeczny

Planowane działania rewitalizacyjne nie mogą zostać zrealizowane z sukcesem bez zaangażowania mieszkańców. Z drugiej strony - niski poziom kapitału społecznego, brak zaangażowania w działania na rzecz lokalnej społeczności, niewielki stopień integracji i poczucia odpowiedzialności za lokalną społeczność to cechy świadczące o kryzysie w sytuacji społecznej i wymagające podjęcia działań interwencyjnych.

Jedną z cech wysokiego kapitału społecznego jest stabilność miejsca zamieszkania. W poniższej tabeli zestawiono uśrednione daty zameldowania w danej jednostce oraz średni czas zamieszkiwania. Dane zostały usystematyzowane od najstarszej daty zameldowania. Kolorem żółtym, tradycyjnie, zaznaczono te jednostki, w których wartość jest niższa niż średnia dla Gminy (21 lat). Średnio najdłużej mieszkańcy są zameldowani w Brzozówce Ziem. i Niemczynie - 30 i więcej lat, najkrócej - na os. Zielonym: 15 lat.

Tabela 15 Średnia długość zamieszkiwania (do 31.12.2016)

lp.	jednostka referencyjna	średnia data zameldowania	średni czas zamieszkiwania w latach	lp.	jednostka referencyjna	średnia data zameldowania	średni czas zamieszkiwania w latach
1	Brzozówka Ziemiańska	03.01.1985	31	14	Łączyn	18.02.1994	22
2	Niemczyn	10.12.1986	30	15	os. Pierekały	05.05.1994	22
3	Brzozówka Koronna	22.07.1987	29	16	os. ZOR	01.06.1994	22
4	Ogóły	25.03.1988	28	17	Machnacz	24.08.1995	21
5	Jezierzyk	30.09.1989	27	18	Zdroje	07.02.1996	20
6	Zamczysk	23.02.1990	26	19	os. Starówka	29.06.1996	20
7	Klimki	09.03.1990	26	20	os. Wschód	17.10.1996	20
8	Kosmaty Borek	12.04.1990	26	21	os. Buksztel	10.04.1997	19
9	Karczmysko	01.10.1990	26	22	os. Wiosenne	20.04.1997	19
10	Oleszkowo	07.11.1990	26	23	os. Centrum	03.07.1997	19
11	Ruda Rzeczką	13.11.1991	25	24	os. Tartaczne	04.10.1997	19
12	Wólka Ratowiecka	25.11.1993	23	25	Złota Wieś	06.01.2000	16
13	Czarna Wieś Kościelna	18.12.1993	23	26	os. Miasteczko	13.11.2000	16
				27	os. Zielone	30.11.2011	15
				ogółem / średnia		14.06.1995	21

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego

Innym wskaźnikiem obrazującym aktywność mieszkańców na lokalnym obszarze jest liczba działających organizacji pozarządowych (dalej także: NGO, z j. ang.: *non-government organization*). Formalnie do organizacji pozarządowych zaliczają się także ochotnicze straże pożarne i kluby sportowe (także uczniowskie). W poniższym zestawieniu wskazano te jednostki, w których zarejestrowane są organizacje pozarządowe, w odrębnych kolumnach wskazano kluby sportowe i ochotnicze straże pożarne.

Tabela 16 Wykaz organizacji pozarządowych zarejestrowanych w poszczególnych jednostkach

lp.	jednostka referencyjna	NGO	klub sportowy	OSP	lp.	jednostka referencyjna	NGO	klub sportowy	OSP
1	Brzozówka Koronna	-	-	-	15	os. Miasteczko	-	-	-
2	Brzozówka Ziemiańska	-	-	-	16	os. Pierekały	-	-	-
3	Czarna Wieś Kościelna	3	-	-	17	os. Starówka	2	-	-
4	Jezierzyk	-	-	-	18	os. Tartaczne	-	-	-
5	Karczmysko	-	-	-	19	os. Wiosenne	-	-	-
6	Klimki	-	-	-	20	os. Wschód	2	-	-
7	Kosmaty Borek	-	-	-	21	os. Zielone	1	-	-
8	Łączyn	-	-	-	22	os. ZOR	8	4	-
9	Machnacz	-	-	-	23	Ruda Rzeczką	-	-	-
10	Niemczyn	-	-	-	24	Wólka Ratowiecka	-	-	-
11	Ogóły	-	-	-	25	Zamczysk	-	-	-
12	Oleszkowo	-	-	-	26	Zdroje	-	-	-
13	os. Buksztel	1	-	-	27	Złota Wieś	-	-	-
14	os. Centrum	2	1	1	ogółem		19	5	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego

W powyższym zestawieniu nie uwzględniono Związku Emerytów i ZHP, ponieważ dane adresowe zawierają tylko informacje o działalności na terenie Czarnej Białostockiej. Pozostałe organizacje policzono (według wykazu z 30 marca 2017 r.) przypisując je do adresu siedziby, jednak przestrzeń działalności może być większa i obejmować np. kilka osiedli lub całe miasto. Generalnie aktywność społeczna mieszkańców (rozumiana jako zaangażowanie w działalność organizacji pozarządowych) jest raczej niewielka, szczególnie poza miastem, gdzie aktywność widoczna jest tylko w największym sołectwie - Czarnej Wsi Kościelnej.

5.1.5 Życie kulturalne

W ramach analizy podobszarów w sferze społecznej zbadano uczestnictwo mieszkańców w życiu kulturalnym. Wykorzystano w tym celu dane dotyczące korzystania z biblioteki publicznej, ponieważ czytelnictwo jest w dużym stopniu skorelowane z korzystaniem z dóbr kultury i wydarzeń kulturalnych. W Gminie Czarna Białostocka nie ma zbyt wielu instytucji, które mogłyby realizować zadania kultury we współpracy z innymi placówkami (głównie szkołami), szczególnie na terenach wiejskich infrastruktura publiczna ośrodków zapewniających dostęp do kultury nie jest zbyt duża, zatem biblioteki dodatkowo mogą pełnić rolę ośrodków kultury i aktywności społecznej dla lokalnych grup mieszkańców.

Przy interpretacji danych dotyczących czytelnictwa należy jednak mieć na uwadze ogólną dostępność do kultury (i literatury), w tym np. korzystanie z książek elektronicznych lub innych bibliotek publicznych (np. szkolnych i branżowych), co także może przekładać się na brak korzystania z bibliotek publicznych. Z drugiej strony - na większe korzystanie z bibliotek może wpływać na przykład udział dzieci i młodzieży szkolnej w ogóle populacji zamieszkującej daną jednostkę referencyjną.

W oparciu o szczegółową analizę liczby czytelników biblioteki stwierdzono, że łączna liczba aktywnych czytelników w roku 2016 roku wyniosła 1268 osób. Są to czytelnicy, którzy wypożyczyli przynajmniej jedną pozycję w ciągu całego roku.

Tabela 17 Wykaz aktywnych czytelników w poszczególnych jednostkach

lp.	jednostka referencyjna	aktywni czytelnicy		lp.	jednostka referencyjna	aktywni czytelnicy	
		l. os.	% w ogólnej liczbie ludności			l. os.	% w ogólnej liczbie ludności
1	Brzozówka Koronna	1	4,17%	15	os. Miasteczko	4	4,60%
2	Brzozówka Ziemiańska	-	-	16	os. Pierekały	39	10,54%
3	Czarna Wieś Kościelna	53	8,60%	17	os. Starówka	87	12,55%
4	Jezierzyk	2	2,41%	18	os. Tartaczne	27	10,04%
5	Karczmisko	12	11,88%	19	os. Wiosenne	37	11,60%
6	Klimki	10	7,09%	20	os. Wschód	108	11,02%
7	Kosmaty Borek	6	6,06%	21	os. Zielone	85	16,87%
8	Łączyn	3	4,11%	22	os. ZOR	499	12,46%
9	Machnacz	3	12,00%	23	Ruda Rzeczek	11	8,66%
10	Niemczyn	2	2,30%	24	Wólka Ratowiecka	7	4,73%
11	Ogóły	4	36,36%	25	Zamczysk	2	3,92%
12	Oleszkowo	3	1,63%	26	Zdroje	1	0,71%
13	os. Buksztel	42	10,29%	27	Złota Wieś	1	2,00%
14	os. Centrum	219	13,98%	ogółem / średnia		1268	11,30%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego

Nominalnie najwięcej jest czytelników w osiedlach ZOR, Centrum, Wschód i Zielone, w każdym z nich czytelnicy stanowią porównywalny odsetek na poziomie od 11,02% (Wschód) do 16,87% (Zielone).

5.2 Sfera gospodarcza

Do rejestru REGON wpisywane są podmioty gospodarki narodowej, czyli osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą oraz zgłoszone przez jednostkę prawną jednostki lokalne.

W tabeli poniżej zestawiono dane z rejestru REGON: liczbę przedsiębiorców działających na terenie Gminy w podziale na poszczególne sołectwa i osiedla. W odrębnych kolumnach wskazano liczbę mieszkańców przypadających na jedną firmę, oraz procentowy udział przedsiębiorstw o różnym statusie aktywności (aktywne⁶, wykreślone, zawieszono).

Jednostki w poniższym zestawieniu zostały usystematyzowane według wielkości (liczebności mieszkańców). Takie usystematyzowanie ułatwia porównanie pomiędzy jednostkami o podobnej liczebności populacji.

Ogółem na terenie Gminy zarejestrowanych jest 869 przedsiębiorców, z czego 59% stanowią aktywne przedsiębiorstwa, pozostałe 41% to przedsiębiorstwa wykreślone, zawieszono lub takie, które nie rozpoczęły działalności (1). W tabeli wyróżniono dane dotyczące aktywnych przedsiębiorstw - w kolumnie obrazującej liczbę mieszkańców na jedną zarejestrowaną działalność gospodarczą wskazano żółtym kolorem te jednostki, w których mieszkańców przypada więcej niż wynosi średnia dla Gminy.

Kolumnę zawierającą liczbę mieszkańców na jedną firmę aktywną można potraktować jako wskaźnik przedsiębiorczości - mniej mieszkańców przypadających na firmę oznacza, że firm jest więcej. Analogicznie - im wyższa liczba osób przypadających na firmę, tym aktywność przedsiębiorcza jest mniejsza. W dwóch trzecich jednostek przeliczenie przedsiębiorstw na mieszkańca daje wynik wyższy niż średnia dla Gminy, a zatem przedsiębiorczość jest niższa. Zwraca uwagę fakt, że w największej jednostce, osiedlu ZOR, zarejestrowanych jest niespełna dwukrotnie więcej firm niż w znacznie mniejszych osiedlach Centrum i Wschód. W osiedlach Wschód, Zielone i Buksztel jest najniższa liczba mieszkańców na przedsiębiorstwo, a to oznacza stosunkowo wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców.

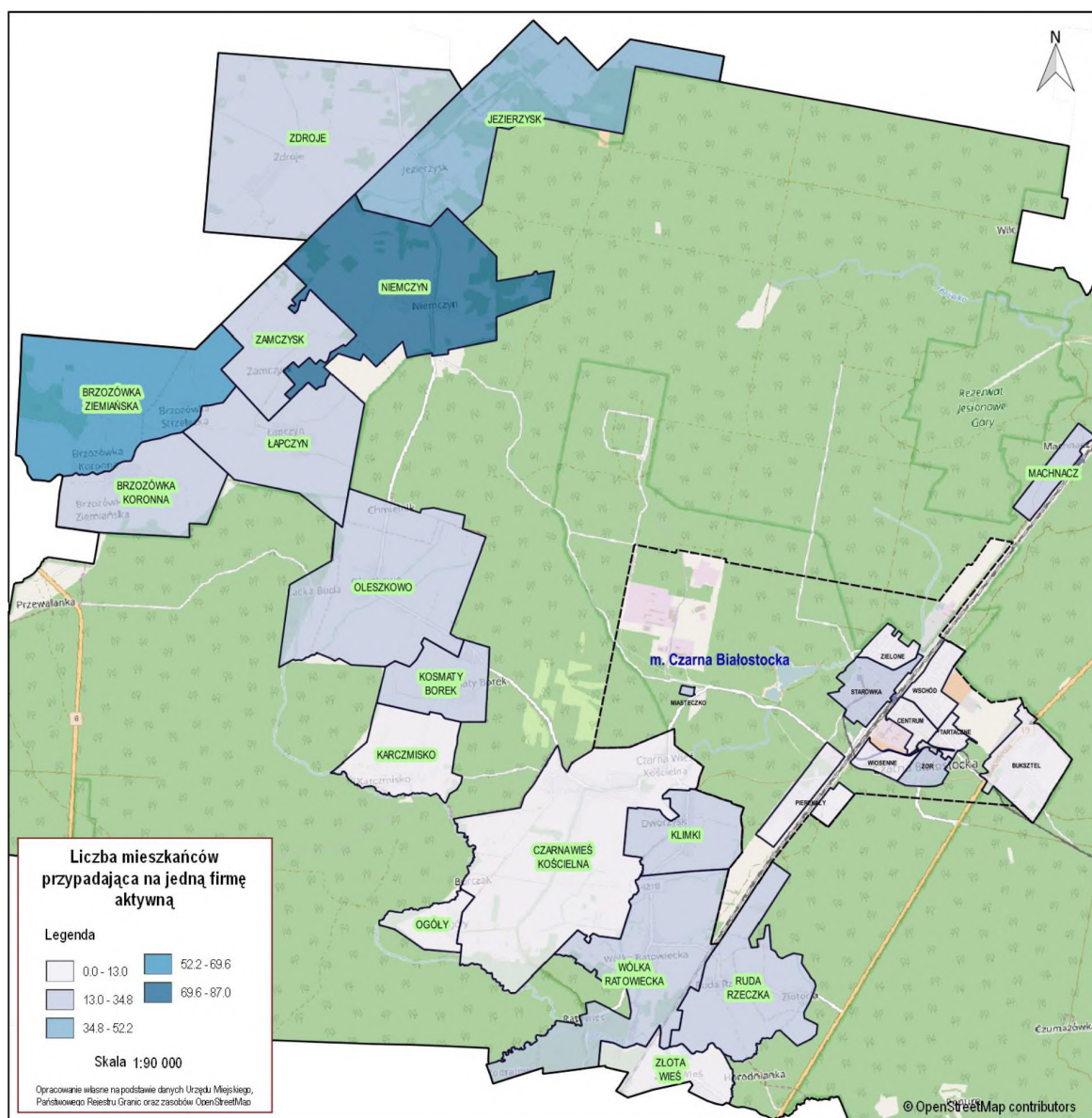
Z kolei dwie ostatnie kolumny pokazują odsetek aktywnych / nieaktywnych przedsiębiorstw. Warto zwrócić uwagę szczególnie na te jednostki, w których odsetek ten oscyluje wokół 50%. Wśród licznie zamieszkałych jednostek wyróżniają się tu osiedla Starówka (49% to firmy niedziałające) i Tartaczne (52%).

Liczba mieszkańców przypadająca na jedną firmę to wskaźnik delimitacyjny, rozłożenie w poszczególnych jednostkach referencyjnych w ujęciu kartograficznym prezentuje poniższa mapa.

⁶ Do przedsiębiorstw aktywnych doliczono działalność prowadzoną w formie spółek / spółki cywilnej.

Mapa 10 Liczba mieszkańców przypadająca na firmę w każdej z jednostek

Źródło: opracowanie własne

Program Rewitalizacji dla Gminy Czarna Białostocka na lata 2017-2023

Tabela 18 Przedsiębiorstwa zarejestrowane w REGON w każdej z jednostek

lp.	jednostka referencyjna	liczba mieszkańców ogółem	liczba firm w REGON ogółem	status przedsiębiorstwa w REGON						liczba mieszkańców na jedną firmę aktywną	udział w ogóle firm przedsiębiorstw posiadających status	
				aktywne	wykreślone	zawieszono	spółka	oczekuje na wpis	nie rozpoczął działaln.		aktywne, spółki, oczekuje	wykreślone, zawieszono, nie rozp.
1.	os. ZOR	4004	277	158	107	10	0	1	1	14,5	57%	43%
2.	os. Centrum	1566	148	77	62	7	2	-	-	10,6	53%	47%
3.	os. Wschód	980	104	64	31	9	-	-	-	9,4	62%	38%
4.	os. Zielone	504	47	26	16	3	2	-	-	10,7	60%	40%
5.	Czarna Wieś Kościelna	616	53	38	10	5	-	-	-	11,6	72%	28%
6.	os. Starówka	693	47	23	18	5	1	-	-	14,7	51%	49%
7.	os. Buksztel	408	42	28	13	1	-	-	-	9,7	67%	33%
8.	os. Pierekaly	370	29	17	9	1	2	-	-	12,8	66%	34%
9.	os. Wiosenne	319	26	14	8	2	2	-	-	12,3	62%	38%
10.	os. Tartaczne	269	21	10	8	3	-	-	-	12,8	48%	52%
11.	Oleszkowo	184	8	6	1	1	-	-	-	23,0	75%	25%
12.	Wólka Ratowiecka	148	11	7	2	-	2	-	-	13,5	82%	18%
13.	Zdroje	141	6	4	2	-	-	-	-	23,5	67%	33%
14.	Klimki	141	7	5	1	1	-	-	-	20,1	71%	29%
15.	Ruda Rzecza	127	6	3	1	2	-	-	-	21,2	50%	50%
16.	Karczmisko	101	8	3	3	2	-	-	-	12,6	38%	63%
17.	Kosmaty Borek	99	5	3	1	1	-	-	-	19,8	60%	40%
18.	Niemczyn	87	1	1	-	-	-	-	-	87,0	100%	-
19.	os. Miasteczko	87	3	3	-	-	-	-	-	29,0	100%	-
20.	Jezierzyk	83	2	1	1	-	-	-	-	41,5	50%	50%
21.	Łapczyn	73	5	4	-	1	-	-	-	14,6	80%	20%
22.	Brzozówka Ziemiańska	65	1	-	-	1	-	-	-	65,0	-	100%
23.	Zamczysk	51	2	1	1	-	-	-	-	25,5	50%	50%
24.	Złota Wieś	50	4	2	2	-	-	-	-	12,5	50%	50%
25.	Machnacz	25	1	1	-	-	-	-	-	25,0	100%	-
26.	Brzozówka Koronna	24	1	-	1	-	-	-	-	24,0	-	100%
27.	Ogóły	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ogółem / średnia		11 226	869	500	301	55	11	1	1	13,0	59%	41%

Źródło: opracowanie własne na podstawie REGON (kwiecień 2017)

5.3 Sfera techniczna

W ramach sfery technicznej pod uwagę przeanalizowano stan techniczny budynków mieszkalnych oraz dróg.

5.3.1 Budynki mieszkalne

Ogólny stan zasobów mieszkaniowych jest podobny do sytuacji zasobów województwa podlaskiego. Zastosowane w budynkach materiały zmieniały się wraz z upływem czasu i rozwojem technologii wykonania materiałów budowlanych oraz wymogów normatywnych. Począwszy od najstarszych budynków, w których zastosowano mury wykonane z cegły oraz kamienia z drewnianymi stropami, kończąc na budynkach najnowocześniejszych, gdzie zastosowano ocieplenie przegród budowlanych materiałami termoizolacyjnymi.

W Gminie występuje zarówno zabudowa jednorodzinna jak i kilkutyśne osiedla skupiające zabudowę wielorodzinną.

Zdjęcie 9 Przykład budownictwa jednorodzinnego

Źródło: materiały własne

Zdjęcie 10 Przykład budownictwa wielorodzinnego

Źródło: materiały własne

Wśród budynków na szczególną uwagę zasługują te wpisane do rejestru zabytków oraz stanowiące zasoby miejskie. W Gminie są ogółem 33 zabytki nieruchomości w gminnej ewidencji Konserwatora Zabytków i/ lub rejestrze zabytków, zdecydowana większość z nich to budynki (sporadycznie występuje np. kapliczka czy krzyż). Z kolei 26 budynków mieszkalnych to budynki komunalne, w których mieści się 171 mieszkań komunalnych. 12 budynków komunalnych wymaga pilnego remontu.

Jak wskazuje *Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Czarna Białostocka na lata 2017-2021* (Dz. Urz. woj. podl. z 2017 r. poz. 713) część mieszkaniowego zasobu komunalnego wymaga pilnych prac remontowych. Lokalizację wspomnianych budynków przedstawia poniższa tabela.

Tabela 19 Budynki zabytkowe i komunalne

lp.	jednostka referencyjna	obiekty wpisane do ewidencji		gminny zasób mieszkaniowy			budynki komunalne wymagające pilnych prac remontowych
		rejestru zabytków	Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków	liczba budynków	liczba mieszkań		
					ogółem	gminnych	
1	Brzozówka Koronna	-	10	-	-	-	-
2	Brzozówka Ziemiańska	-	1	-	-	-	-
3	Czarna Wieś Kościelna	-	8	-	-	-	-
4	Jezierzysk	-	-	-	-	-	-
5	Karczmisko	-	-	-	-	-	-
6	Klimki	-	-	-	-	-	-
7	Kosmaty Borek	-	-	-	-	-	-
8	Łapczyn	-	-	-	-	-	-
9	Machnacz	-	-	-	-	-	-
10	Niemczyn	-	7	2	2	2	2

lp.	jednostka referencyjna	obiekty wpisane do ewidencji		gminny zasób mieszkaniowy			budynki komunalne wymagające pilnych prac remontowych
		rejestru zabytków	Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków	liczba budynków	liczba mieszkań		
					ogółem	gminnych	
11	Ogóły	-	-	-	-	-	-
12	Oleszkowo	-	-	-	-	-	-
13	os. Buksztel	-	-	-	-	-	-
14	os. Centrum	-	1	-	-	-	-
15	os. Miasteczko	-	-	4	52	48	4
16	os. Pierekały	-	-	-	-	-	-
17	os. Starówka	-	4	8	52	26	5
18	os. Tartaczne	-	-	2	8	3	1
19	os. Wiosenne	-	-	-	-	-	-
20	os. Wschód	-	-	-	-	-	-
21	os. Zielone	-	-	-	-	-	-
22	os. ZOR (budynki spółdzielni lub wspólnoty)	1	-	10	402	92	-
23	Ruda Rzecznka	-	-	-	-	-	-
24	Wólka Ratowiecka	-	-	-	-	-	-
25	Zamczysk	1	-	-	-	-	-
26	Zdroje	-	-	-	-	-	-
27	Złota Wieś	-	-	-	-	-	-
ogółem		2	31	26	516	171	12

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Gminnego programu opieki nad zabytkami* oraz w zakresie mieszkań: *Programu gospodarowania zasobem mieszkaniowym gminy na lata 2017-2020*

5.3.2 Infrastruktura drogowa

Przez Gminę przebiegają dwie drogi krajowe szybkiego ruchu:

- droga nr 18 - Warszawa - Białystok - Kuźnica Białostocka – Granica Państwa – długość drogi na terenie Gminy - 13 km;
- droga nr 19 - Lublin – Białystok - Suwałki - Granica Państwa – długość drogi na terenie Gminy - 6 km.

Poza drogami krajowymi na terenie miasta znajduje się cała sieć dróg lokalnych kategorii powiatowej i gminnej o łącznej długości ponad 112 km⁷.

W większości są to drogi gruntowe, żwirowe lub w najlepszym przypadku brukowe. Łącznie stanowią one ok. 64% długości dróg gminnych i powiatowych. Pozostałe drogi o nawierzchni bitumicznej lub z kostki są w miarę w dobrym stanie.

⁷ Długość ta obejmuje wszystkie drogi gminne i powiatowe oraz część DK19, która bezpośrednio przebiega przez jednostkę – os. Buksztel.

W mieście najgorszy stan dróg (tj. nawierzchnia gruntowa, żwirowa bądź brukowa) jest na os. Zielone, os. Tartaczne, os. Buksztel, os. Wschód oraz os. Pierekały. W pozostałych osiedlach miejskich drogi są w większości wyposażone w nawierzchnię bitumiczną lub kostkę.

Tabela 20 Udział dróg o nawierzchni bitumicznej lub z kostki w ogólnej długości dróg gminnych i powiatowych⁸

Lp.	nazwa jednostki referencyjnej	łącznie długość dróg gminnych i powiatowych [km]	udział dróg o nawierzchni bitumicznej lub z kostki w ogólnej długości dróg
1.	Brzozówka Koronna	1,8	0,00%
2.	Brzozówka Ziemiańska	3,4	0,00%
3.	Czarna Wieś Kościelna	13,6	26,33%
4.	Jezierzyk	4,5	26,07%
5.	Karczmisko	3,3	0,00%
6.	Klimki	1,2	0,00%
7.	Kosmaty Borek	2,9	38,43%
8.	Łapczyn	2,5	0,00%
9.	Machnacz	-	-
10.	Niemczyn	6,3	41,48%
11.	Ogóły	0,6	0,00%
12.	Oleszkowo	6,7	52,08%
13.	os. Buksztel ⁹	4,1	37,70%
14.	os. Centrum	3,2	80,50%
15.	os. Miasteczko	3,5	100,00%
16.	os. Pierekały	7,5	46,62%
17.	os. Starówka	3,9	75,41%
18.	os. Tartaczne	2,5	32,90%
19.	os. Wiosenne	2,8	93,88%
20.	os. Wschód	4,6	42,51%
21.	os. Zielone	7,2	9,57%
22.	os. ZOR	3,4	100,00%
23.	Ruda Rzecznica	4,0	50,41%
24.	Wólka Ratowiecka	6,2	0,00%
25.	Zamczysk	2,8	0,00%
26.	Zdroje	7,2	18,42%
27.	Złota Wieś	2,5	64,78%
	ogółem	112,2	36,02%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego oraz <http://www.pzd.bialystok.pl>

⁸ Podane w zestawieniu długość dróg obejmują wszystkie drogi gminne i powiatowe w Gminie. W przypadku odcinków pomiędzy jednostkami zostały po połowie dołączone do każdej z jednostek połączonych daną drogą.

⁹ W łącznej długości dróg na os. Buksztel został uwzględniony również odcinek DK19 - przebiegający bezpośrednio przez tę jednostkę.

w 2014 r. w Gminie Czarna Białostocka nie było ścieżek rowerowych¹⁰ (długość w km: 0,0), podobnie jak w sąsiadujących na północy i zachodzie gminach: Janów, Korycin, Jasionówka, Knyszyn, Dobrzyniewo Duże. Pozostałe sąsiadujące Gminy są nieco lepiej wyposażone w infrastrukturę rowerową - Supraśl (13,3 km), Sokółka (2,7 km) i Wasilków (2,8 km).

W tej perspektywie dla wielu mieszkańców ważna jest dostępność komunikacji publicznej, która umożliwiłaby przemieszczanie się pomiędzy różnymi miejscowościami Gminy oraz dotarcie do miast. W poniższej tabeli zestawiono dane dotyczące dostępności transportowej dla poszczególnych sołectw. Poniżej znajduje się również mapa, na którą naniesiono dodatkowo przystanki autobusu szkolnego (dowożącego dzieci do szkoły w Czarnej Wsi Kościelnej).

Tabela 21 Dostępność transportu publicznego w poszczególnych jednostkach

lp.	jednostka referencyjna	przystanki	inni przewoźnicy
1	Brzozówka Koronna	-	-
2	Brzozówka Ziemiańska	-	-
3	Czarna Wieś Kościelna	1	1
4	Jezierzyśk	1	-
5	Karczmiśko	-	-
6	Klimki	-	-
7	Kosmaty Borek	1	-
8	Łapczyn	-	-
9	Machnacz	-	-
10	Niemczyn	1	-
11	Ogóły	-	-
12	Oleszkowo	1	-
13	os. Buksztel	1	-
14	os. Centrum	1	-

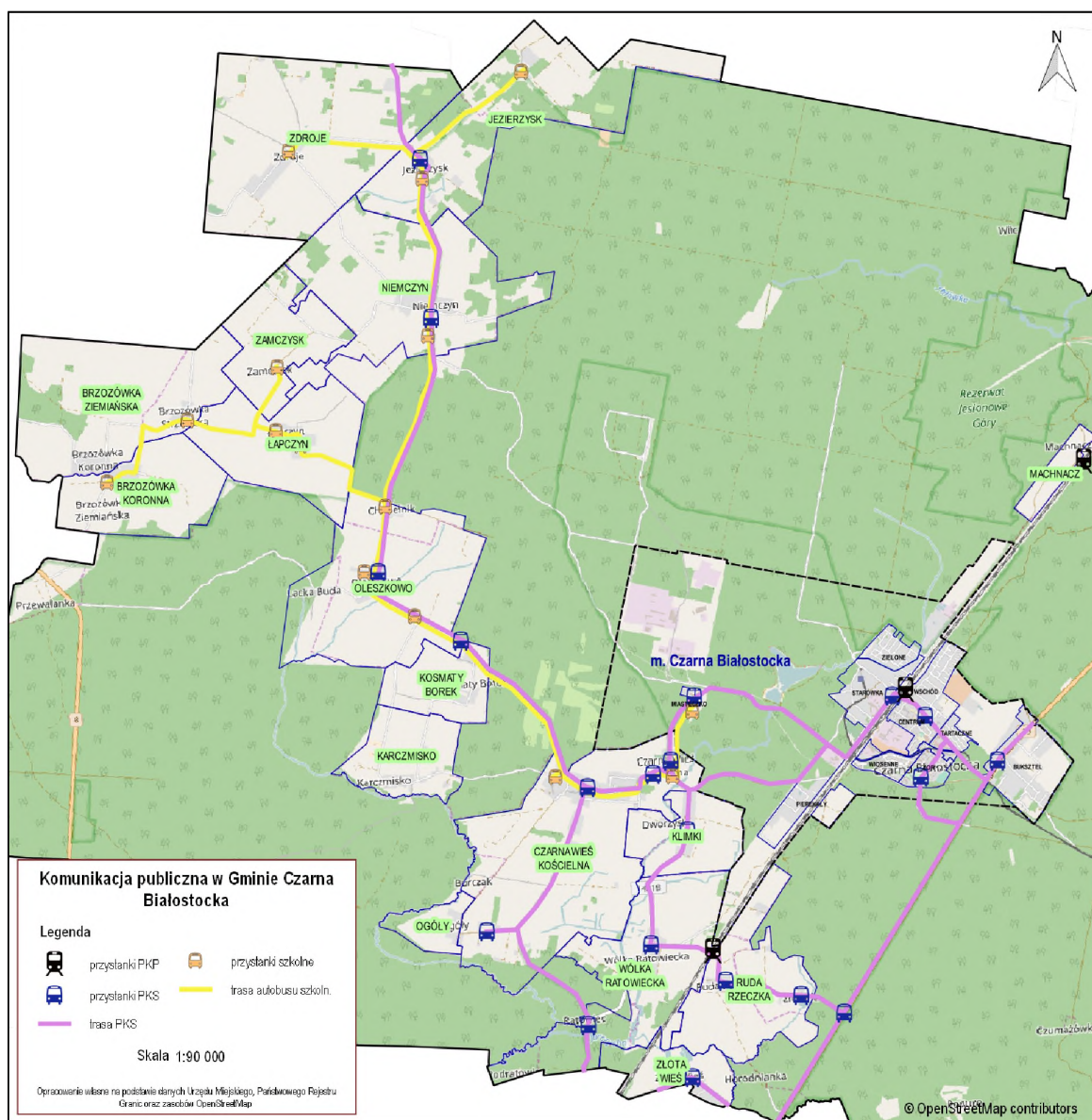
lp.	jednostka referencyjna	przystanki	inni przewoźnicy
15	os. Miasteczko	1	-
16	os. Pierekały	1	-
17	os. Starówka	1	-
18	os. Tartaczne	-	-
19	os. Wiosenne	-	-
20	os. Wschód	-	-
21	os. Zielone	-	-
22	os. ZOR	1	1
23	Ruda Rzeczką	1	-
24	Wólka Ratowiecka	-	-
25	Zamczysk	-	-
26	Zdroje	-	-
27	Złota Wieś	-	-
ogółem		12	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego

¹⁰ Wskaźnik informuje o tym, ile km dróg (ścieżek) rowerowych znajduje się na danym terenie. Droga rowerowa definiowana jest przez GUS jako niezależna droga lub jej część (np. pas drogi) przeznaczona do ruchu rowerów i oznaczona odpowiednimi znakami drogowymi.

Mapa 12 Komunikacja publiczna w Gminie Czarna Białostocka

Źródło: opracowanie własne

Jako dostępność transportu publicznego liczonego dostępność komunikacji gminnej lub zapewnianej przez innego przewoźnika. Z sumowania wyłączono linie szkolne, ponieważ zapewniają one transport tylko dla części mieszkańców, oraz sołectwa ze zlokalizowanym przystankiem, ale bez dostępnego połączenia komunikacji gminnej lub innego przewoźnika.

5.5 Sfera środowiskowa

Najpoważniejszym problemem zdiagnozowanym w sferze środowiskowej w Gminie jest lokalne zanieczyszczenie powietrza (szczególnie w okresie zimowym).

Jakość powietrza atmosferycznego w Gminie zależy przede wszystkim od emitowanych (wprowadzanych) bezpośrednio lub pośrednio substancji powstających w wyniku działalności człowieka. Główne rodzaje i ilości zanieczyszczeń emitowanych do atmosfery powstają w wyniku spalania różnego rodzaju paliw. W kontekście zdrowia ludzi najbardziej niebezpieczne substancje są zawarte w pył zawieszonym PM10 i PM2,5, który składa się z cząstek zawieszonych w powietrzu, będących mieszaniną substancji organicznych i nieorganicznych. Pył zawieszony może zawierać substancje toksyczne takie jak wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne (np. benzo/a/piren), metale ciężkie oraz dioksyny i furany. Największą emisję pyłów powoduje spalanie węgla w starych i często źle wyregulowanych kotłach i piecach domowych oraz w dużych miastach komunikacja. W Gminie głównym źródłem tych emisji są domowe piece wykorzystywane w budynkach jednorodzinnych.

Szacuje się¹¹, że znaczna część budynków mieszkalnych jednorodzinnych w Gminie (blisko 44%), to budynki które powstały przed 1967 r. (od tego roku stosowano w Polsce pierwsze zapisy dotyczące wymogów izolacyjności przegród), co dodatkowo powoduje zwiększone zapotrzebowanie na ciepło. Dla wielu gospodarstw domowych przeprowadzenie remontu czy modernizacji budynku nadal pozostaje dużym wysiłkiem finansowym, co w konsekwencji przekłada się na jakość źródła ciepła i ilości emitowanych zanieczyszczeń powietrza.

Natomiast odmienna sytuacja jest w zabudowie wielorodzinnej. W Czarnej Białostockiej funkcjonuje duża kotłownia miejska. Wszystkie budynki wielorodzinne i użyteczności publicznej są do niej podłączone. Ciepło wytwarzane jest w ciepłowni wykorzystującej do jego produkcji biomasę, w dwóch kotłach wodnych o mocy cieplnej 5,8 MW każdy i jeden o mocy 2,9 MW. Łączna moc ciepłowni wynosi 14,5 MW. System zaopatrzenia w energię obejmujący bloki mieszkalne wspólnot, spółdzielni mieszkaniowych oraz budynki użyteczności publicznej ma łączną długość 7165 mb. (sieci ciepłowniczej wysokoparametrowej oraz niskoparametrowej).

Biorąc pod uwagę dominującą zabudowę jednorodzinna na terenie Gminy (z wyjątkiem centralnej zabudowy miasta, gdzie zlokalizowane są budynki wielorodzinne) oraz zebrane dane dot. wieku jednorodzinnych budynków mieszkalnych, szacuje się, że znaczna część źródeł ciepła w nich zainstalowanych emituje do powietrza szkodliwe substancje zagrażające zdrowiu ludzi. Zjawisko to dotyczy obszaru całej Gminy.

Innym zagadnieniem istotnym dla ochrony środowiska jest stopień rozwoju sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. Wśród gmin powiatu białostockiego stopień zaawansowania pod względem objęcia wodociągami możliwie całego obszaru gminy jest zróżnicowany. W sześciu gminach, w tym w Czarnej Białostockiej praktycznie wszyscy potencjalni użytkownicy są już podłączeni lub mają możliwość przyłączenia się do sieci wodociągowej (z wyjątkiem pojedynczych gospodarstw w zabudowie kolonijnej, oddalonych od tras przebiegu wodociągów).

Na terenie Gminy długość sieci wodociągowej ogółem wynosi 98,3 km; w tym miasto Czarna Białostocka 41,2 km, wsie 57,1 km. Długość sieci kanalizacyjnej ogółem wynosi 53,5 km; z tego miasto Czarna Białostocka 40,5 km, wsie 12,9 km. W tym sieć kanalizacyjna grawitacyjna: 40,92 km (miasto - 33,16 km,

¹¹ W oparciu o ankietyzację przeprowadzoną na potrzeby opracowanego w 2015 r. Planu Gospodarki Niskoemisyjnej. Ankietyzacja objęła 511 mieszkalnych budynków jednorodzinnych. Łącznie w Gminie jest 1947 budynków mieszkalnych (GUS, 2016).

wsie - 7,76 km), sieć kanalizacyjna tłoczna: 12,47 (miasto - 7,33; wsie - 5,14). Integralną częścią sieci kanalizacyjnych są przepompownie ścieków i tłocznie (31 szt.).

W zabudowie kolonijnej na obszarach wiejskich występują zbiorniki bezodpływowe na nieczystości płynne, z których ścieki są wywożone przez specjalistyczne przedsiębiorstwa. Jakość tych zbiorników jest niezadowalająca.

Zgodnie z Uchwałą nr XIX/137/15 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 30 listopada 2015 r. w sprawie wyznaczenia aglomeracji Czarna Białostocka oraz likwidacji dotychczasowej, wielkość aglomeracji to 10 338 RLM¹² oraz miejscowości wchodzące w skład Aglomeracji to: Czarna Białostocka, Czarna Wieś Kościelna, Klimki oraz Wólka Ratowiecka.

---

¹² RLM to jeden z podstawowych parametrów projektowych, wyrażający wielkość ładunku w ściekach używany w szacowaniu wielkości biologicznych oczyszczalni ścieków.

6. Opinie mieszkańców

Opinie mieszkańców zostały zebrane w trakcie prowadzonych badań i konsultacji. Podczas spotkania informacyjnego przedstawiono mieszkańcom i interesariuszom podstawowe zagadnienia dotyczące rewitalizacji oraz plan działań związanych z opracowaniem programu rewitalizacji. Opinie mieszkańców zbierano podczas trzech spotkań warsztatowych i pikniku, a także realizując wywiady pogłębione i ankietę. Cykl działań partycypacyjnych został zakończony spotkaniem podsumowującym, podczas którego omówiono zgłaszane propozycje i zaprezentowano wstępne założenia przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Zdjęcie 11 Spotkanie z mieszkańcami

Źródło: materiały własne

6.1 Ankieta

Badanie ankietowe PAPI¹³ zostało przeprowadzone na przełomie kwietnia i maja 2017 r.. Badaniem objęto 100 losowo wybranych mieszkańców Gminy Czarna Białostocka, kobiet i mężczyzn, w różnym wieku. Badanie przeprowadzono w mieście Czarna Białostocka.

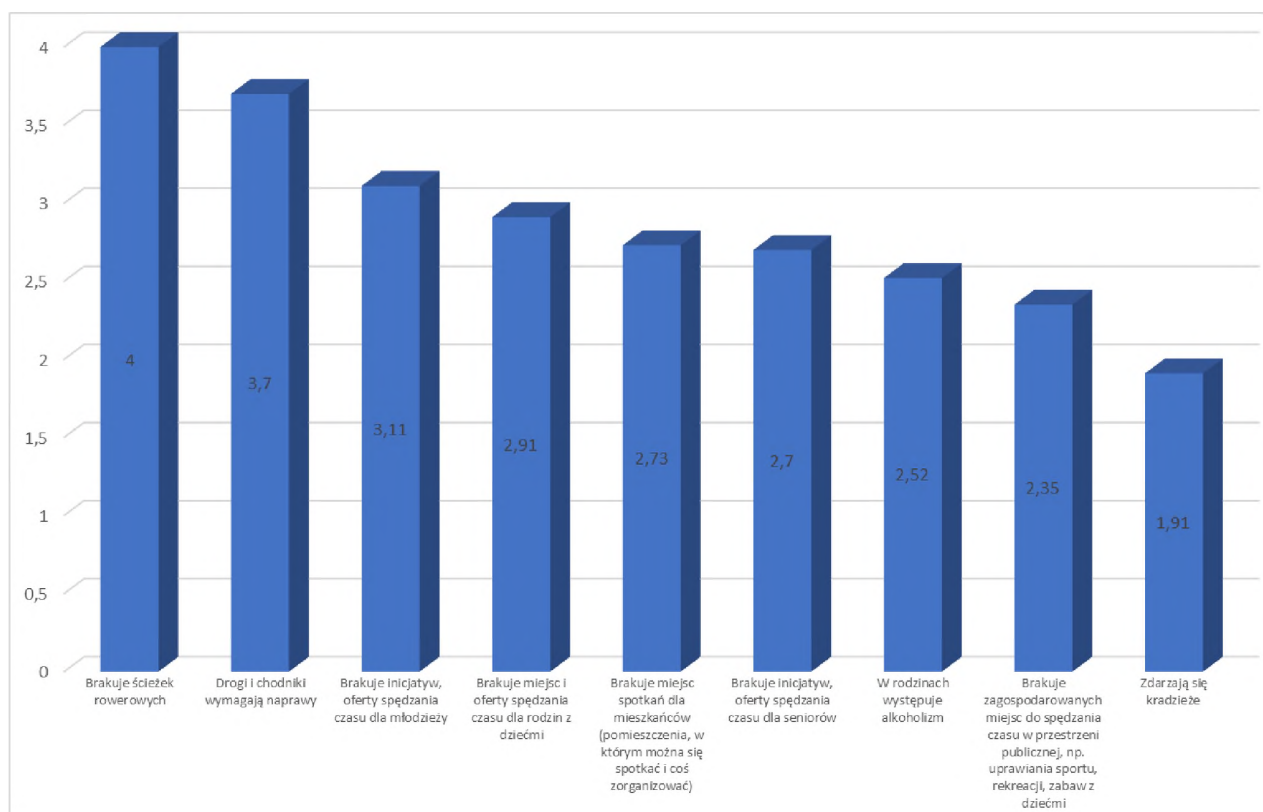
Kwestionariusz dotyczył trzech zagadnień: problemów występujących w Gminie (odczuwalnych dla mieszkańców), grup społecznych wymagających wsparcia oraz obszaru, na którym należałoby przeprowadzić działania.

Pierwsze pytanie zawierało zestaw wybranych kwestii społecznych (problemów zarówno w obszarze społecznym, przestrzennym czy infrastrukturalnym), respondenci mieli wskazać kwestie problemowe oraz ocenić rangę problemu w pięciostopniowej skali. Zaprezentowane poniżej wykresy stanowią średnią ocen wskazywanych przez uczestników badania.

¹³ PAPI (z j. ang. *pen and paper interview*) badanie kwestionariuszowe przeprowadzane przez ankietera (ankieter zadaje respondentom pytania z kwestionariusza ankiety).

Wykres 1 Występowanie problemów - wynik ankiety

Źródło: opracowanie własne

Respondenci wskazywali uciążliwość wybranych problemów w skali od 1 do 5 (gdzie 5 oznacza ocenę najwyższą, zjawisko najbardziej uciążliwe). Dwie najwyższej ocenione (4 oraz 3,7) noty odnosiły się do zagadnień infrastrukturalnych - braku ścieżek rowerowych oraz niskiej jakości dróg i chodników. Nieznacznie niżej oceniono 4 zbliżone tematycznie kwestie społeczne: brak inicjatyw, brak oferty spędzania czasu wolnego dla różnych grup: młodzieży (3,11), rodzin z dziećmi (2,91) oraz seniorów (2,7) oraz brak miejsc spotkań dla mieszkańców (2,73).

Kolejne pytanie dotyczyło tego, która grupa mieszkańców Gminy wymaga w opinii badanego największego wsparcia. Poniższa tabela zawiera zestawienie odpowiedzi.

Tabela 22 Grupy wymagające wsparcia - wynik ankiety

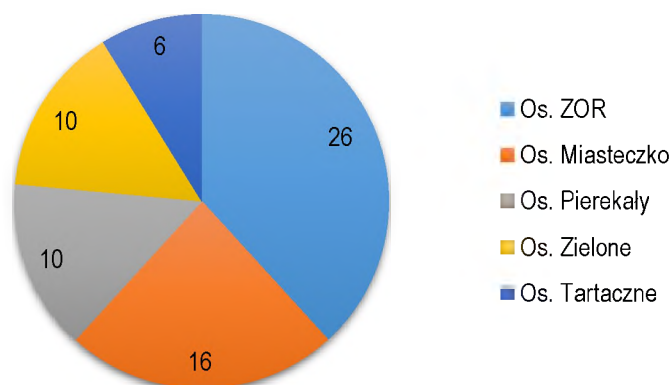
lp.	zagadnienie	liczba odpowiedzi
a)	seniorzy	46
b)	dzieci i młodzież	36
c)	rodziny z dziećmi	28
d)	osoby bezrobotne	14
e)	mniejszości (np. imigranci)	6
f)	mieszkańcy wsi	0
g)	inne, jakie?	0
h)	nie wiem, trudno powiedzieć	0
i)	wszystkich trzeba wspierać	0

Źródło: opracowanie własne

Przypadkowo, kolejność możliwych odpowiedzi hierarchicznie odzwierciedla częstotliwość wskazań. Niemal połowa respondentów (46 osób) najczęściej wskazywała na seniorów, jako grupę potrzebującą wsparcia. Ponad 1/3 wskazała dzieci i młodzież, a nieco ponad ¼ rodziny z dziećmi.

Brak wskazań na potrzebę wsparcia dla mieszkańców wsi (przy zaznaczonym niewielkim, ale jednak widocznym potrzebnym wsparciu dla mniejszości), może wynikać ze struktury respondentów, którzy byli przeważnie mieszkańcami miasta Czarna Białostocka. To uzasadnienie wyjaśnia także, dlaczego w odpowiedzi na pytanie o to, które osiedla lub sołectwa powinny należeć objąć rewitalizacją - respondenci wskazywali wyłącznie osiedla. Pytanie brzmiało: „Planowana rewitalizacja będzie mogła objąć tylko część Gminy. Które osiedla lub sołectwa powinny Pani / Pana zdaniem być objęte intensywnymi działaniami (zarówno inwestycyjnymi jak i społecznymi) dla mieszkańców?” - zestawienie odpowiedzi przedstawia poniższy wykres.

Wykres 2 Osiedla wymagające rewitalizacji - wynik ankiety

Źródło: opracowanie własne

6.2 Wywiady pogłębione

Wywiady pogłębione zostały przeprowadzone z przedstawicielami instytucji, przedsiębiorców i organizacji pozarządowych działających na terenie Gminy Czarna Białostocka. Łącznie zebrano opinie 20 osób, reprezentujących różne stowarzyszenia, szkoły, przedszkola, parafie, spółdzielnie mieszkaniowe i jednostki Urzędu Miejskiego. Zebrane wypowiedzi obejmowały zagadnienia zaprezentowane poniżej w trzech obszarach: potrzeby / problemy, zasoby, pomysły / propozycje.

1. Potrzeby / problemy

W kontekście zagadnień problemowych interesariusze najczęściej wskazywali na niewystarczającą infrastrukturę i organizację zajęć integracyjnych dla mieszkańców. Wskazywano np. na niedogodną lokalizację Domu Kultury („odciętego” torami od centralnej części miasta), brak miejsc do aktywności - zarówno lokali jak i zagospodarowanej przestrzeni publicznej jak np. siłownie plenerowe, czy brak animatorów i imprez dla mieszkańców. Wskazywano także na stygmatyzację mieszkańców „Miasteczka” i problemy jego mieszkańców.

Wskazywane przez interesariuszy kwestie problemowe można pogrupować jako następujące zagadnienia:

- niewystarczająca infrastruktura społeczna;
- problemy osiedla socjalnego;
- brak działań animacyjnych i integracyjnych dla mieszkańców;
- brak miejsc aktywności w przestrzeni publicznej;
- niska aktywność społeczna i integracja mieszkańców;
- problemy społeczne;
- problemy finansowe mieszkańców;
- niewystarczająca działalność służb i usług społecznych;
- brak lub niewystarczająca oferta handlowo-usługowa;
- zły jakości infrastruktura drogowa;
- niewystarczająca komunikacja drogowa;
- słaba promocja miasta;
- problemy strukturalne / systemowe;
- niezagospodarowana przestrzeń;
- inne.

2. Zasoby

Wskazywano także na „to, co jest” i stanowi zasób możliwy do wykorzystania, rozbudowania. Tu najczęściej pojawiały się dwa zagadnienia: kwestie dostępnych budynków i/ lub pomieszczeń, oraz działalność organizacji pozarządowych aktywnych na terenie Gminy.

3. Pomysły / propozycje

Zgłaszane propozycje działań odnosiły się do zidentyfikowanych kwestii problemowych, tak więc wśród zgłaszanych pomysłów działań pojawiały się kwestie obejmujące:

- zagospodarowanie przestrzeni;
- zagospodarowanie budynków / pomieszczeń;
- stworzenie miejsc aktywności;
- stworzenie / rozbudowę infrastruktury społecznej;
- inne.

Szczegółowy wykaz zebranych opinii i propozycji jest zamieszczony w Aneksie stanowiącym integralną część niniejszego Programu.

6.3 Spotkania warsztatowe, informacyjne i piknik

Pierwsze spotkanie warsztatowe odbyło się w dn. 22 maja 2017 r. w sali konferencyjnej Urzędu Miejskiego przy ul. Torowej 14A w Czarnej Białostockiej. W spotkaniu uczestniczyło około 20 osób, mieszkańców

Gminy, przedsiębiorców (kwaterodawców) oraz przedstawicieli instytucji i organizacji działających na terenie Gminy. Uczestnicy spotkania poznali zagadnienia dotyczące założeń rewitalizacji już podczas spotkania otwierającego (przeprowadzonego w dn. 10 maja), więc spotkanie w całości miało charakter warsztatowy.

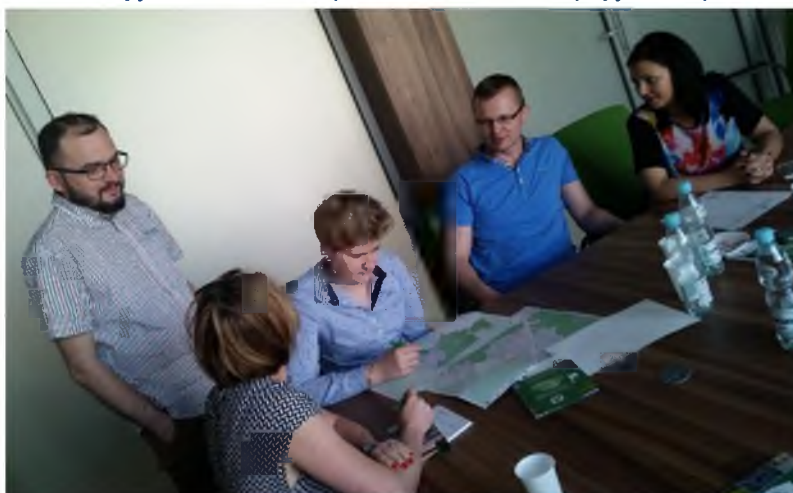
Uczestnicy zostali podzieleni na trzy grupy, z których każda realizowała analogiczne zadania. W pierwszej części charakteryzowano potencjalnych odbiorców działań realizowanych przez podmioty działające na podobozszarach rewitalizacji. Wykorzystano przy tym technikę stworzenia „persony”. Każda z grup określiła szczegółowy profil potencjalnego odbiorcy działań realizowanych w ramach rewitalizacji. Scharakteryzowano trzy postaci: długotrwale bezrobotnej kobiety, mężczyzny - ojca, głowy rodziny, oraz potencjalnego turysty. Dla każdej ze wskazanych person określono postawę, motywacje, aspiracje, wartości, oczekiwania i potrzeby. W drugiej części uczestnicy warsztatu wskazali na mapach miejsca potencjalnej aktywności dla zidentyfikowanych odbiorców usług (stworzonych „person”) oraz propozycje konkretnych działań do realizacji w przestrzeni miasta i sołectw. Zebrane propozycje stanowiły podstawę do opisania podstawowych "miękkich" przedsięwzięć rewitalizacyjnych w przygotowywanym Programie Rewitalizacji.

Zdjęcie 12 Pierwsze spotkanie warsztatowe (zdjęcie nr 1)

Źródło: materiały własne

Zdjęcie 13 Pierwsze spotkanie warsztatowe (zdjęcie nr 2)

Źródło: materiały własne

Zdjęcie 14 Pierwsze spotkanie warsztatowe (zdjęcie nr 3)

Źródło: materiały własne

Zdjęcie 15 Pierwsze spotkanie warsztatowe (zdjęcie nr 4)

Źródło: materiały własne

Dругie spotkanie warsztatowe odbyło się w dn. 25 maja 2017 r. w Domu Kultury przy ul. Kościelnej 8 w Czarnej Białostockiej. W spotkaniu wzięło udział około 20 osób, mieszkańców Gminy, radnych oraz przedstawicieli instytucji i organizacji działających na terenie Gminy.

Część warsztatowa objęła pracę nad propozycjami projektów do zrealizowania na Starówce. Wybór tej jednostki referencyjnej do prac warsztatowych wynikał zarówno z lokalizacji spotkania jak i z faktu, że uczestnicy spotkania byli mieszkańcami Starówki, zainteresowanymi dyskusją nad perspektywą zmian tego osiedla. Jak wynika z dyskusji głównym obszarem wymagającym działań na Starówce jest ul. Marszałkowska, Dom Kultury przy ul. Kościelnej oraz niezagospodarowane działki przy ul. Skórzanej. Dodatkowo pojawił się postulat skorygowania granic osiedla Starówka. Zgłoszone uwagi, wnioski dotyczące potencjalnych działań na Starówce:

- Ulica Marszałkowska - jej obecny stan, w tym m.in. nawierzchnia drogi oraz stan chodników, pozostawia wiele do życzenia. Konieczna jest modernizacja tej ulicy w celu zapewnienia właściwej komunikacji, w tym dla pieszych;
- Dom Kultury - konieczne jest rozszerzenie oferty DK dla seniorów i młodzieży oraz modernizacja budynku i jego otoczenia;
- Działki przy ul. Skórzanej są idealnym miejscem do zapewnienia miejsc wypoczynku i rekreacji dla mieszkańców wszystkich grup wiekowych.

Zdjęcie 16 Drugie spotkanie warsztatowe (zdjęcie nr 1)

Źródło: materiały własne

Zdjęcie 17 Drugie spotkanie warsztatowe (zdjęcie nr 2)

Źródło: materiały własne

Pierwsze spotkanie informacyjne odbyło się w dn. 10 maja 2017 r. w sali konferencyjnej Urzędu Miejskiego przy ul. Towarowej 14A w Czarnej Białostockiej.

W spotkaniu uczestniczyło około 40 osób, mieszkańców Gminy, radnych, przedstawiciele instytucji i organizacji działających na terenie Gminy. Pierwsza część przedstawionej uczestnikom spotkania prezentacji dotyczyła ogólnych zagadnień: czym jest rewitalizacja, jakiego rodzaju działania rewitalizacyjne były dotychczas realizowane, jakie są powiązania kwestii rewitalizacji ze środkami z Unii Europejskiej. Druga część poświęcona była przygotowaniu programu rewitalizacji oraz specyfice diagnozy. W trzeciej części uczestnicy spotkania dowiedzieli się o wynikach przeprowadzonych prac badawczych - zaprezentowano tabele i mapy obrazujące szczegółowe dane oraz wskazano obszar zdegradowany.

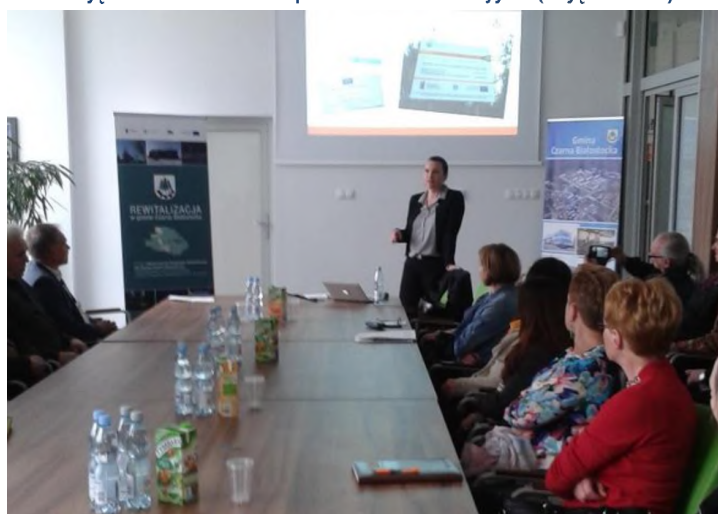
Najważniejsze zagadnienia wskazane w prezentacji to:

- rewitalizacja jest procesem;
- rewitalizacja ma służyć przede wszystkim rozwiązaniu problemów społecznych;
- obszar rewitalizacji nie może obejmować terenów większych niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkałych przez więcej niż 30% mieszkańców gminy;
- rewitalizacja prowadzona jest w oparciu o szczegółową diagnozę, na podstawie której zostaje wyznaczony obszar zdegradowany (na którym zidentyfikowano destrukcyjne procesy społeczne, przestrzenno-funkcjonalne, gospodarcze oraz środowiskowe; skalę negatywnych zjawisk powinny odzwierciedlać wskaźniki opisujące powyższe sfery);
- planowanie rewitalizacji obejmuje przygotowanie programu rewitalizacji, w tym określenie wizji, celów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych;
- rewitalizacja powinna być prowadzona przez interesariuszy (mieszkańców, przedstawiciele organizacji, instytucji i przedsiębiorstw we współpracy z lokalną administracją).

Zaprezentowano także zasięg przestrzenny zidentyfikowanego ob. zdegradowanego, który obejmuje:

- osiedla: Miasteczko, Starówka, Tartaczne, ZOR;
- sołectwa: Brzozówka Koronna, Brzozówka Ziemiańska, Kosmaty Borek, Machnacz, Niemczyn, Oleszkowo, Wólka Ratowiecka.

Zdjęcie 18 Pierwsze spotkanie informacyjne (zdjęcie nr 1)

Źródło: materiały własne

Zdjęcie 19 Pierwsze spotkanie informacyjne (zdjęcie nr 2)

Źródło: materiały własne

Drugie spotkanie informacyjne odbyło się w dn. 31 maja 2017 r. w Centrum Rękodzieła Ludowego w Niemczynie. W spotkaniu wzięło udział około 20 osób, sołtysów, radnych, mieszkańców sołectw Niemczyn, Brzozówka Koronna, Brzozówka Ziemiańska, Wólka Ratowiecka, Oleszkowo. Spotkanie składało się z prezentacji oraz części warsztatowej, która objęła pracę nad propozycjami projektów do zrealizowania w wiejskich obszarach rewitalizacji.

Uczestnicy spotkania szczególnie zainteresowani byli przykładami działań i możliwościami dla swoich miejscowości, zastanawiali się nad perspektywami i potrzebami mieszkańców, a sołtys Brzozówki Koronnej wraz z mieszkańcem bezpośrednio zademonstrowali specyfikę problemów społecznych występujących na lokalnym terenie.

Zdjęcie 20 Drugie spotkanie informacyjne (zdjęcie nr 1)

Źródło: materiały własne

Zdjęcie 21 Drugie spotkanie informacyjne (zdjęcie nr 2)

Źródło: materiały własne

Zdjęcie 22 Drugie spotkanie informacyjne (zdjęcie nr 3)

Źródło: materiały własne

Główne kwestie wskazywane przez uczestników spotkania to:

- konieczne są remonty dróg;
- znaczną grupę wśród mieszkańców stanowią seniorzy, w tym seniorzy w podeszłym wieku (około 90 lat) wymagających opieki oraz „młodzi seniorzy” (około 60 lat);
- brak oferty aktywności społecznej i kulturalnej, bardzo ograniczona dostępność do placówek kultury;
- potrzebne są miejsca spotkań - świetlice wiejskie. Mieszkańcy Niemczyna chcą zagospodarować budynek, którego stan poprawiają z własnych zasobów, tj. funduszu sołectkiego. Potrzebne jest utworzenie świetlicy w Oleszkowie oraz filii Domu Kultury w Wólce Ratowieckiej;
- potrzeba stworzenia (zbudowania) ciągów pieszo-jezdnych (chodnik połączony ze ścieżką rowerową);

- zagospodarowanie basenu strażackiego i przywrócenie jego funkcji rekreacyjnej (zarybienie, stworzenie miejsca rekreacji dla mieszkańców),
- doprowadzenie Internetu szerokopasmowego;
- stworzenie placów zabaw dla dzieci: w Niemczynie i w Wólce Ratowieckiej;
- zbudowanie przystanku autobusowego w Oleszkowie.

Ponadto mieszkańcy zgłaszali potrzebę wsparcia - np. ze strony Urzędu - w realizacji procedur formalno-administracyjnych związanych z dopracowaniem koncepcji zgłaszanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, w tym także przygotowaniem wniosków o dofinansowanie, oraz poszukiwaniem potencjalnych źródeł finansowania dla różnych działań możliwych do realizacji w poszczególnych sołectwach.

Zdjęcie 23 Aktywność mieszkańców podczas spotkań

Źródło: materiały własne

Trzecie spotkanie informacyjne odbyło się w dn. 8 czerwca 2017 r. w Urzędzie Miejskim w Czarnej Białostockiej. Było to ostatnie z serii realizowanych spotkań z mieszkańcami Gminy, związane z opracowywaniem Programu Rewitalizacji. W spotkaniu wzięło udział około 10 osób, mieszkańców Gminy, przedstawiciele instytucji i organizacji działających na terenie Gminy. Spotkanie składało się z dwóch części: prezentacji oraz dyskusji panelowej.

Prezentacja (przedstawiona podczas spotkania) zawierała zestawienie podstawowych pojęć dotyczących procesu rewitalizacji, podsumowujące zestawienie wyników diagnozy, podsumowanie przeprowadzonych spotkań z mieszkańcami (w tym zidentyfikowanych potrzeb i zgłaszanych propozycji) oraz zestawienie proponowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Zebrane propozycje działań w ramach rewitalizacji objęły takie projekty jak:

- Reaktywacja klubu wiejskiego / budowa świetlicy / zagospodarowanie terenu;
- Powołanie koła gospodyń wiejskich;
- Stworzenie klubu osiedlowego;
- Kursy zawodowe;

- Utworzenie przedsiębiorstwa społecznego;
- Wsparcie dla rodzin;
- Aktywizacja społeczna i zawodowa kobiet;
- Utworzenie KIS / CIS;
- Organizacja zajęć dla dzieci, młodzieży, seniorów;
- Zagospodarowanie Targowicy;
- Środowiskowa praca socjalna (OSL);
- Piknik wielopokoleniowy nad zalewem;
- Budowa hali sportowej przy SP 2;
- Budowa placu zabaw, małej architektury i nasadzenie zieleni parkowej przy siłowni miejskiej;
- Budowa zaplecza technicznego CRL (plac zabaw, boisko sportowe trawiaste, dojścia, parking);
- Zagospodarowanie terenu po dawnej kolejce wąskotorowej;
- Utworzenie izby regionalnej na szlaku Rękodzieła Ludowego w Czarnej Białostockiej;
- Budowa placu zabaw we wsi Oleszkowo;
- Rozwój usług przedszkola „Kraina Marzeń”;
- Budowa placu zabaw i boiska sportowego trawiastego na os. Miasteczko;
- Zagospodarowanie placu miejskiego przed UM;
- Utworzenie miejsca rekreacji i spotkań na os. Starówka;
- Zagospodarowania terenu przy Domu Kultury.

Zdjęcia 24 Trzecie spotkanie informacyjne (zdjęcie nr 1)

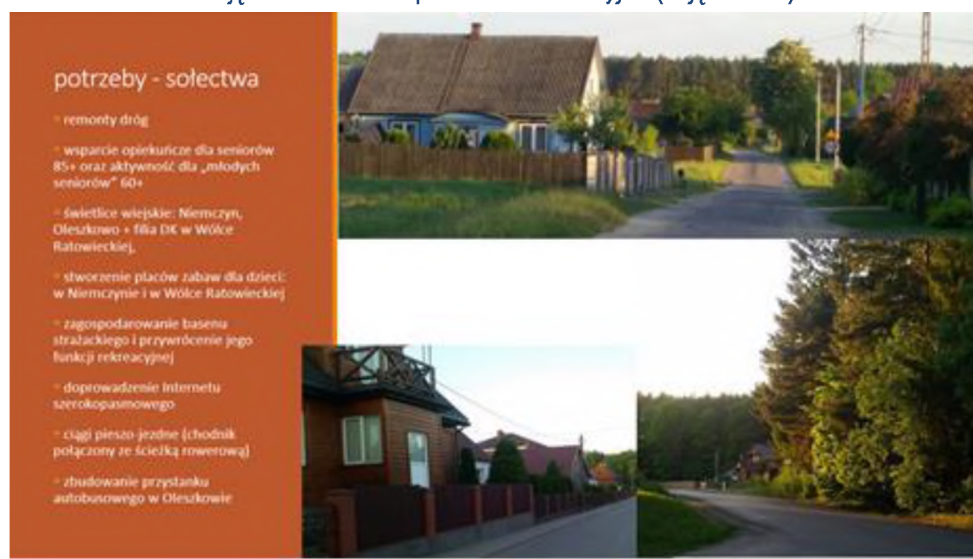
Źródło: materiały własne

Zdjęcie 25 Trzecie spotkanie informacyjne (zdjęcie nr 2)

Źródło: materiały własne

Zdjęcie 26 Trzecie spotkanie informacyjne (zdjęcie nr 3)

Źródło: materiały własne

Piknik odbył się w dniu 4 czerwca br. na Stadionie Miejskim. W białym namiocie rewitalizacyjnym rozmawiano o potrzebach Gminy, wynikach przeprowadzonej diagnozy, oraz o potrzebach i propozycjach działań. Dla najmłodszych dzieci były balony, dla nieco starszych dzieci - konkursy z nagrodami (kredki, kolorowanki, koszulki, torby - wszystkie materiały z nadrukiem „Rewitalizacja w Gminie Czarna Białostocka”). Dzieci - podobnie jak dorośli - zgłaszały swoje propozycje tego, co powinno być w Czarnej Białostockiej zrealizowane.

Dorośli zgłaszali propozycje do różnych obszarów rewitalizacji, a także osiedli nie ujętych w Programie Rewitalizacji. Często wspomniano szczególnie o dwóch osiedlach: Zielone i Wschód, jako wymagających

działań (i inwestycji w infrastrukturę społeczną). W odniesieniu do osiedla Wschód podkreślano potrzebę boiska, miejsca aktywności sportowej dla dzieci i młodzieży (w kontekście niedawnej likwidacji boiska).

Wśród zgłaszanych propozycji rewitalizacyjnych znalazły się:

- postawienie pamiątkowej "wodokaczki" (np. na ul. Marszałkowskiej),
- hala sportowa;
- basen;
- kolejka wąskotorowa;
- park na ul. Traugutta;
- ścieżka rowerowa nad zalew;
- plac zabaw przy ul. Torowej (i place zabaw w ogóle);
- muzyka plenerowa;
- zespoły z całego kraju.

Wśród odpowiedzi zgłaszanych przez dzieci dominowały:

- kino;
- basen;
- więcej festynów.

Ponadto pojawiły się także takie propozycje jak:

- wystawy;
- więcej placów zabaw (i plac zabaw na starym stadionie);
- więcej chodników;
- zrobić kostkę brukową;
- większa siłownia;
- więcej tańców dla dzieci;
- ścieżki rowerowe;
- ZOO;
- nowa hala sportowa;
- karate;
- trampolina;
- miejsce zabaw i nauki dla każdego dziecka.

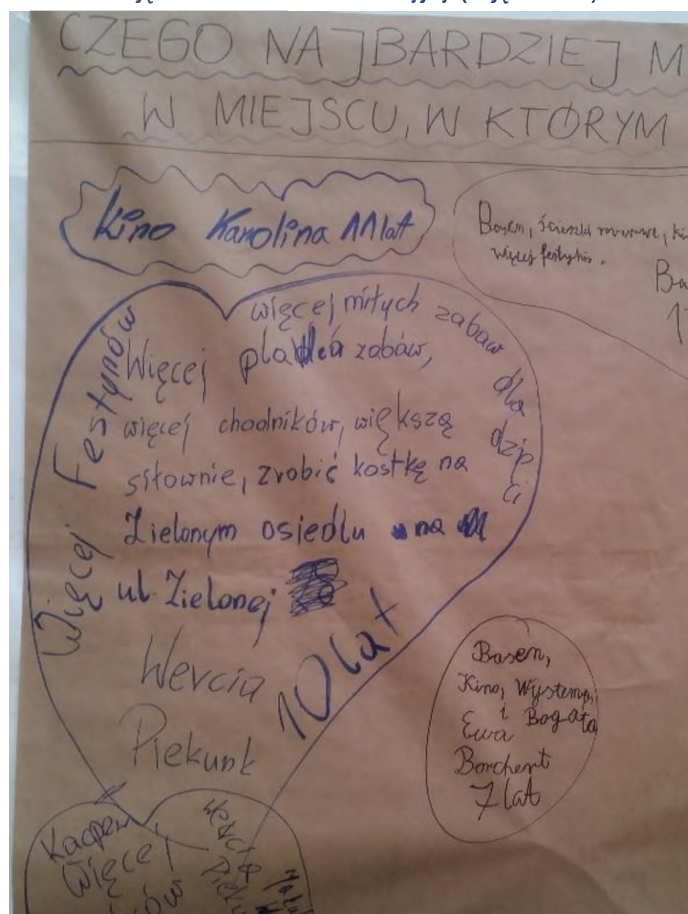

Zdjęcie 27 Piknik rewitalizacyjny (zdjęcie nr 1)

Źródło: A. Kudlewski

Zdjęcie 28 Piknik rewitalizacyjny (zdjęcie nr 2)

Źródło: materiały własne

Zdjęcie 29 Piknik rewitalizacyjny (zdjęcie nr 3)

Źródło: materiały własne

Zdjęcie 30 Piknik rewitalizacyjny (zdjęcie nr 4)

Źródło: materiały własne

Zdjęcie 31 Piknik rewitalizacyjny (zdjęcie nr 5)

Źródło: materiały własne

7. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i rewitalizacji

7.1 Obszar zdegradowany

Pierwszym etapem wyznaczenia obszaru zdegradowanego była identyfikacja i pomiar negatywnych zjawisk na obszarze Gminy. Do wyznaczenia obszaru zdegradowanego (w którym zawiera się całość lub część obszaru rewitalizacji) posłużyły wyniki pomiaru negatywnych zjawisk (analiza wskaźnikowa) w sferze społecznej, gospodarczej i technicznej. Przyjęte wskaźniki delimitacji to:

społeczne:

- liczba osób korzystających z pomocy społecznej;
- liczba osób bezrobotnych;
- udział osób długotrwale bezrobotnych w liczbie osób bezrobotnych ogółem;
- udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogóle ludności;
- udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle ludności;
- uśrednione wyniki końcowe uczniów;
- liczba wydanych Niebieskich Kart;

gospodarczy:

- liczba mieszkańców na jedną firmę aktywną;

techniczny:

- stan nawierzchni dróg publicznych.

Warunkiem koniecznym do zaliczenia danego obszaru do obszaru zdegradowanego jest koncentracja negatywnych zjawisk społecznych (tzn. do obszaru zdegradowanego nie można zaliczyć obszaru, na którym nie zidentyfikowano stanu kryzysowego w sferze społecznej). Przyjęto, że o koncentracji negatywnych zjawisk społecznych zadecyduje występowanie niskiego poziomu (poniżej lub powyżej (w zależności od rodzaju wskaźnika) średniej dla całej Gminy) w minimum 4 z przyjętych 7 społecznych wskaźników delimitacji (ogółem monitorowano wartości 12 wskaźników zjawisk społecznych, z czego 7 to wskaźniki delimitacyjne, a 5 wskaźniki tła). Następnie przeanalizowano w tych jednostkach występowanie negatywnych zjawisk w minimum jednej z pozostałych sfer: gospodarczej / i/lub technicznej. Spośród 27 jednostek stan kryzysowy zidentyfikowano w 11 jednostkach, które stanowią obszar zdegradowany:

w 7 sołectwach:

1. Brzozówka Koronna;
2. Brzozówka Ziemiańska;
3. Kosmaty Borek;
4. Machnaczy;
5. Niemczyn;
6. Oleszkowo;
7. Wólka Ratowiecka.

oraz na 4 osiedlach:

1. Miasteczko;
2. Starówka;
3. Tartaczne;
4. ZOR.

Obszar zdegradowany objął 50,64% mieszkańców Gminy oraz 9,26% jej powierzchni.

Poniższa tabela przedstawia zestawienie wskaźników delimitacyjnych dla każdej z jednostek referencyjnych. Kolorem zielonym (nazwa jednostki, liczba wskaźników i udział mieszkańców) zaznaczono jednostki uznane jako obszar zdegradowany, kolorem żółtym wyróżniono niekorzystne dla jednostek przekroczenia średniej dla Gminy.

Program Rewitalizacji dla Gminy Czarna Białostocka na lata 2017-2023

Tabela 23 Podsumowanie analizy wskaźnikowej

lp.	nazwa jednostki referencyjnej	liczba mieszkańców (stan na 31.12.2016)	wskaźniki społeczne							wskaźnik gospodarczy	wskaźnik techniczny	obszar zdegradowany (liczba przekroczeń średniej dla Gminy w wybranych wskaźnikach społecznych)	udział mieszkańców
			udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności (młodzież)	udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności (seniorzy)	udział świadczeniobiorców MGOPS w ogólnej liczbie ludności	udział osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym	udział osób długotrwale bezrobotnych w liczbie osób bezrobotnych ogółem	średni wynik uczniów ze szkół na terenie gminy w latach 2014-16 sprawdzian lub egzamin gimnazjalny	łączna liczba rozpoczętych procedur "niebieskich kart" w latach 2014-16 przypadająca na ogół mieszkańców				
1.	Brzozówka Koronna	24	12,50%	20,83%	20,83%	6,25%	100%	-	16,67%	24,0	0,00%	5	0,21%
2.	Brzozówka Ziemiańska	65	15,38%	20,00%	23,08%	9,52%	50%	59,14%	12,31%	65,0	0,00%	4	0,58%
3.	Czarna Wieś Kościelna	616	20,29%	18,99%	6,17%	6,95%	42%	60,02%	4,71%	11,6	26,33%	2	5,49%
4.	Jezierzysk	83	18,07%	25,30%	22,89%	0,00%	0%	52,05%	0,00%	41,5	26,07%	3	0,74%
5.	Karczmisko	101	25,74%	17,82%	18,81%	3,51%	50%	58,13%	0,00%	12,6	0,00%	2	0,90%
6.	Klimki	141	21,28%	22,70%	0,00%	5,06%	50%	50,45%	2,13%	20,1	0,00%	2	1,26%
7.	Kosmaty Borek	99	21,21%	22,22%	9,09%	5,36%	100%	56,33%	0,00%	19,8	38,43%	4	0,88%
8.	Łapczyn	73	30,14%	16,44%	26,03%	0,00%	0%	59,11%	0,00%	14,6	0,00%	1	0,65%
9.	Machnacz	25	8,00%	36,00%	28,00%	21,43%	33%	-	0,00%	25,0	-	4	0,22%
10.	Niemczyn	87	6,90%	22,99%	10,34%	4,92%	67%	42,37%	6,90%	87,0	41,48%	6	0,77%
11.	Ogóły	11	0,00%	27,27%	0,00%	0,00%	0%	-	0,00%	0,0	0,00%	2	0,10%
12.	Oleszkowo	184	23,91%	22,28%	14,13%	7,07%	43%	57,21%	3,26%	23,0	52,08%	5	1,64%
13.	os. Buksztel	408	12,99%	19,61%	5,15%	10,91%	63%	60,22%	3,68%	9,7	37,70%	4	3,63%
14.	os. Centrum	1566	17,82%	17,50%	5,17%	5,33%	54%	63,61%	1,85%	10,6	80,50%	1	13,95%
15.	os. Miasteczko	87	18,39%	10,34%	67,82%	19,35%	67%	41,59%	29,89%	29,0	100,00%	5	0,77%
16.	os. Pierekały	370	17,03%	21,08%	9,73%	5,68%	46%	61,22%	1,08%	12,8	46,62%	3	3,30%
17.	os. Starówka	693	22,22%	15,87%	10,97%	7,93%	50%	51,20%	8,37%	14,7	75,41%	4	6,17%

Program Rewitalizacji dla Gminy Czarna Białostocka na lata 2017-2023

lp.	nazwa jednostki referencyjnej	liczba mieszkańców (stan na 31.12.2016)	wskaźniki społeczne							wskaźnik gospodarczy	wskaźnik techniczny	obszar zdegradowany (liczba przekroczeń średniej dla Gminy w wybranych wskaźnikach społecznych)	udział mieszkańców
			udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności (młodzież)	udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności (seniorzy)	udział świadczeniobiorców MGOPS w ogólnej liczbie ludności	udział osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym	udział osób długotrwale bezrobotnych w liczbie osób bezrobotnych ogółem	średni wynik uczniów ze szkół na terenie gminy w latach 2014-16 sprawdzian lub egzamin gimnazjalny	łączna liczba rozpoczętych procedur "niebieskich kart" w latach 2014-16 przypadająca na ogół mieszkańców	liczba mieszkańców na jedną firmę aktywną	udział dróg o nawierzchni bitumicznej lub z kostki w ogólnej długości dróg		
18.	os. Tartaczne	269	20,45%	13,75%	11,52%	7,91%	64%	60,20%	5,58%	12,8	32,90%	4	2,40%
19.	os. Wiosenne	319	21,32%	19,44%	7,52%	5,82%	73%	63,98%	3,13%	12,3	93,88%	2	2,84%
20.	os. Wschód	980	19,29%	15,41%	6,02%	5,47%	57%	59,98%	2,14%	9,4	42,51%	1	8,73%
21.	os. Zielone	504	22,82%	12,90%	2,98%	4,01%	54%	59,09%	1,39%	10,7	9,57%	0	4,49%
22.	os. ZOR	4004	15,38%	25,55%	6,44%	7,19%	52%	57,13%	2,37%	14,5	100,00%	4	35,67%
23.	Ruda Rzeczką	127	22,83%	14,96%	12,60%	8,86%	86%	65,84%	0,00%	21,2	50,41%	3	1,13%
24.	Wólka Ratowiecka	148	14,19%	21,62%	8,78%	7,37%	57%	50,25%	1,35%	13,5	0,00%	6	1,32%
25.	Zamczysk	51	17,65%	19,61%	0,00%	0,00%	0%	61,77%	0,00%	25,5	0,00%	1	0,45%
26.	Zdroje	141	19,15%	18,44%	8,51%	1,14%	0%	51,91%	7,09%	23,5	18,42%	3	1,26%
27.	Złota Wieś	50	20,00%	12,00%	20,00%	2,94%	100%	-	0,00%	12,5	64,78%	2	0,45%
	ogółem	11226	17,89%	20,44%	7,81%	6,57%	55%	58,41%	3,10%	13,0	36,02%	-	100,00%

Źródło: opracowanie własne

7.2 Obszar rewitalizacji

Zidentyfikowany obszar zdegradowany wymaga podjęcia działań rewitalizacyjnych, jednak przekracza dopuszczalną wielkość obszaru rewitalizacji. Podsumowanie danych dotyczących ludności i powierzchni dla obszaru zdegradowanego wskazuje, że przekroczono wskazane w *Wytycznych* wartości maksymalne określone dla udziału ludności, tj. maksymalnie 30% mieszkańców gminy.

Analiza wyznaczonego obszaru zdegradowanego wynikała również z logiki procesu rewitalizacji, jak również możliwości budżetowych Gminy. Tak, jak wskazano wcześniej, rewitalizacja może odnieść sukces jedynie pod warunkiem właściwego dobrania wielkości obszaru, tak aby nie był to obszar ani za duży ani za mały, lecz taki, który przyczyni się do osiągnięcia masy krytycznej procesów zapewniających właściwy kierunek zmian nie tylko na tym obszarze, ale także w całej Gminie.

Wśród jednostek, w których odnotowano najmniej niekorzystnych wskaźników wyróżnia się os. ZOR. Jest to przede wszystkim największe osiedle Gminy, z najbardziej skoncentrowaną terytorialnie ludnością, jednak w perspektywie wskaźników - jest to jedyna jednostka stanowiąca obszar zdegradowany, w której odsetek osób korzystających z MGOPS jest niższy niż średnia dla Gminy.

Z analizy jakościowej wynika także, że jest to jednostka charakteryzująca się wieloma wartościami korzystnymi dla mieszkańców, i wyróżniającymi ją na tle innych jednostek obszaru zdegradowanego i jest porównywalna do jednostek os. Centrum i os. Wiosenne, z którymi sąsiaduje, i z którymi współtworzy funkcjonalne centrum miasta Czarna Białostocka. Na tym niewielkim powierzchniowo obszarze trzech osiedli koncentrują się urzędy, szkoły, przychodnia, duże markety, przystanki komunikacji publicznej.

Żadna inna jednostka znajdująca się w obszarze zdegradowanym nie zawiera w sobie jednocześnie tylu zasobów i udogodnień funkcjonalnych dla mieszkańców, dlatego też os. ZOR nie zostało ujęte jako obszar rewitalizacji. Pozostałe jednostki obszaru zdegradowanego nie przekraczają łącznie limitu udziału mieszkańców i powierzchni wskazanego w *Wytycznych*.

W obszarze rewitalizacji znalazły się więc jednostki:

1. Brzozówka Koronna;	6. Machnacz;
2. Brzozówka Ziemiańska;	7. os. Miasteczko;
3. Niemczyn;	8. os. Starówka;
4. Kosmaty Borek;	9. os. Tartaczne;
5. Oleszkowo;	10. Wólka Ratowiecka.

Do podobszarów rewitalizacji włączono także obszar przemysłowy zlokalizowany w centralnej części miasta, położony pomiędzy osiedlami Starówka i Tartaczne. Wynikało to ze zidentyfikowanych potencjałów, potrzeby wykorzystania przestrzeni publicznej dla realizacji przedsięwzięć społecznych dla mieszkańców rewitalizowanych osiedli. Podobszar „przemysłowy” nie jest zamieszkały i w związku z tym nie był poddany analizie wskaźnikowej.

Dane dotyczące obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w Gminie Czarna Białostocka są zawarte w poniższej tabeli.

Tabela 24 Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji w Gminie Czarna Białostocka

Obszar	Powierzchnia		Mieszkańcy	
	km ²	% ogółu	liczba osób	% ogółu
Gmina - ogółem	205,6	100	11 226	100
Obszar zdegradowany	19,04	9,26	5 685	50,64
Obszar rewitalizacji	18,83	9,16	1 681	14,97

Źródło: opracowanie własne

Ze względu na specyfikę sołectw, funkcjonalność ww. wydzielonych terenów na podstawie SUIKZP, w tym rozproszoną zabudowę oraz ich położenie na obszarze Gminy i potrzeby mieszkańców, wskazano 5 podobszarów rewitalizacji obejmujące w czterech przypadkach połączone jednostki referencyjne i w jednym przypadku odrębne sołectwo.

- podobszar rewitalizacji „Niemczyn”: Brzozówka Koronna, Brzozówka Ziemiańska, Niemczyn;
- podobszar rewitalizacji „Oleszkowo”: Kosmaty Borek, Oleszkowo;
- podobszar rewitalizacji „Miasteczko”: Machnacz, os. Miasteczko;
- podobszar rewitalizacji „Starówka”: os. Starówka, os. Tartaczne;
- podobszar rewitalizacji „Wólka Ratowiecka”: Wólka Ratowiecka;
- podobszar rewitalizacji „poprzemysłowy”.

W podobszarach „Niemczyn” i „Oleszkowo” wszystkie jednostki to sołectwa, cechują się więc zbliżoną specyfiką obszarów wiejskich, ponadto, sołectwa w obu podobszarach sąsiadują ze sobą lub są blisko położone i powiązane funkcjonalnie.

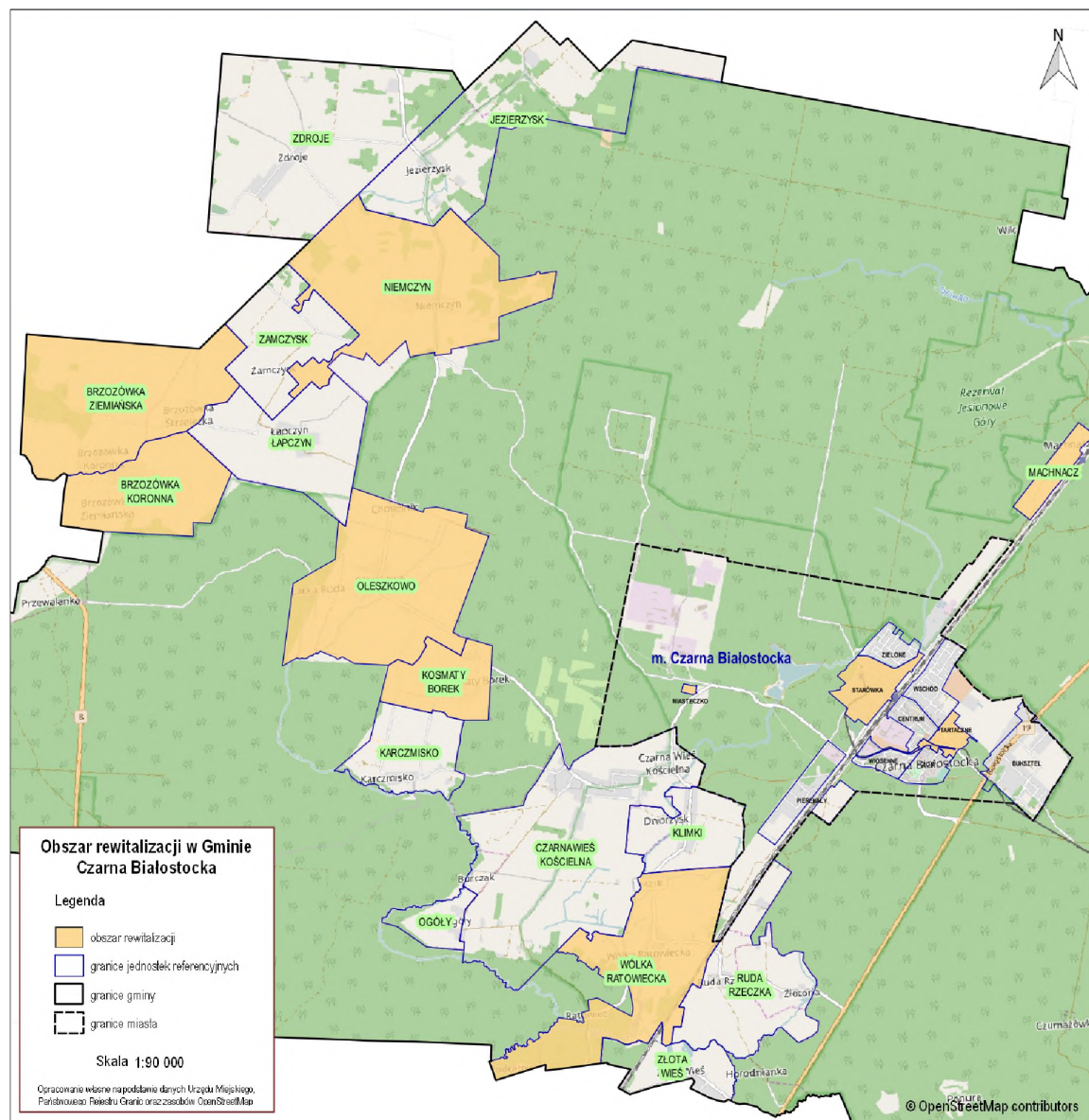
W podobszarze Miasteczko ujęto dwie jednostki - położone stosunkowo blisko funkcjonalnego centrum Gminy, jednak nie powiązane z nim funkcjonalnie. Obie jednostki znajdują się w grupie tych obszarów, które notują najbardziej niekorzystne wskaźniki społeczne, a ich mieszkańcy doświadczają izolacji i marginalizacji społecznej. Ponadto, sołectwo Machnacz jest jednym z najmniej licznych jednostek wśród jednostek w obszarze rewitalizacji. Te czynniki zadecydowały o połączeniu obu jednostek w jeden podobszar.

Jednostki ujęte w podobszar „Starówka” nie są wprawdzie zlokalizowane w bezpośrednim sąsiedztwie, ale funkcjonalnie są powiązane, a każda z nich jest położona stosunkowo blisko funkcjonalnego centrum Gminy, a ich mieszkańców charakteryzuje podobny sposób życia i zaspokajania potrzeb społecznych.

Poniższe mapy obrazują jednostki ujęte jako podobszary rewitalizacji.

Mapa 13 Obszary rewitalizacji na terenie Gminy Czarna Białostocka

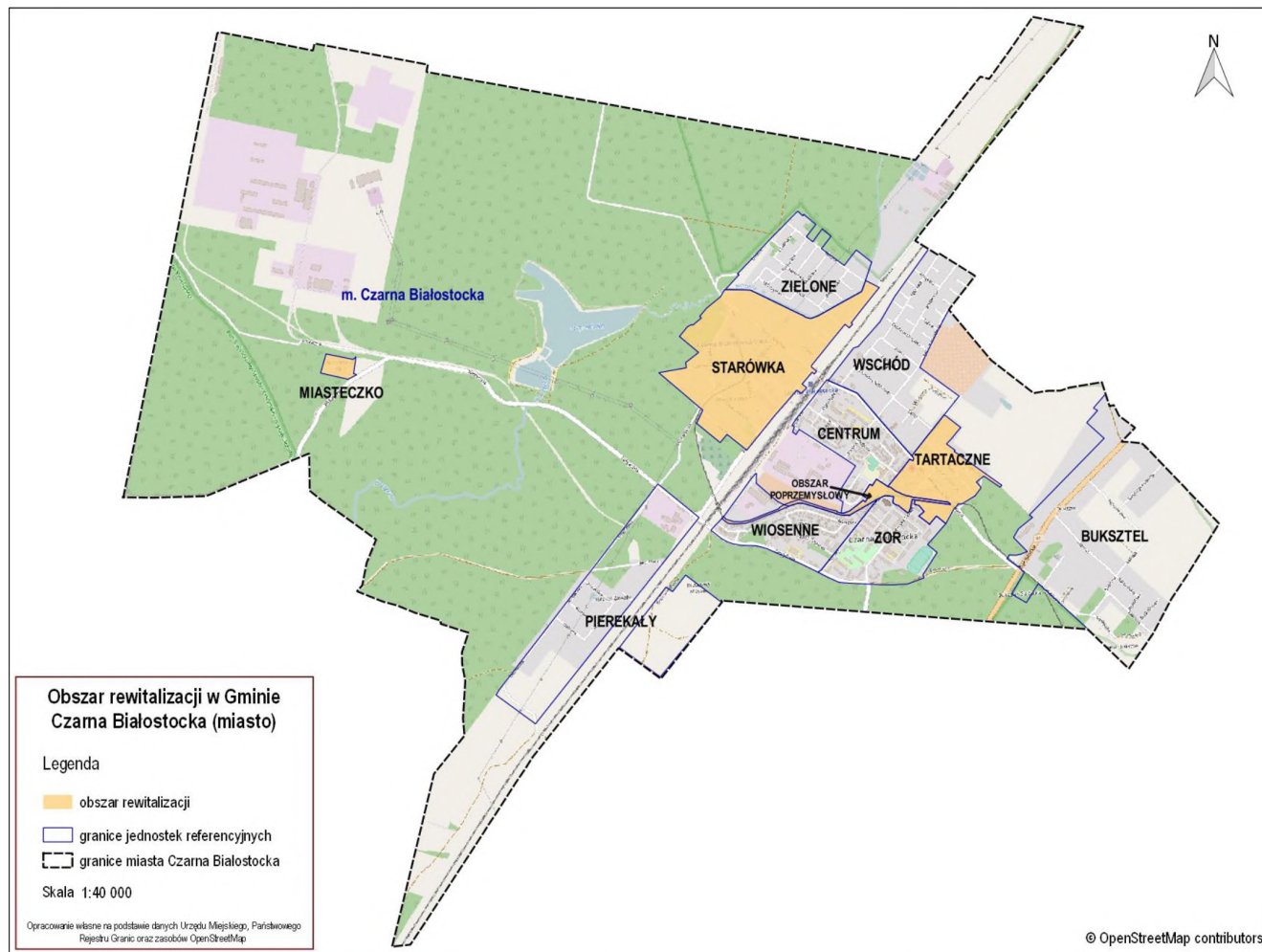

Źródło: opracowanie własne

Strona 77 z 125

Mapa 14 Obszar rewitalizacji na terenie miasta Czarna Białostocka

Źródło: opracowanie własne

7.3 Analiza lokalnych potencjałów

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy oraz spotkań z mieszkańcami zidentyfikowano następujące potencjały w poszczególnych podobszarach rewitalizacji:

- podobszar rewitalizacji „Niemczyn” (Brzozówka Koronna, Brzozówka Ziemiańska, Niemczyn):
  - dostępny budynek świetlicy wiejskiej, co prawda w stanie wymagającym remontu, ale jest otwarty dla mieszkańców;
  - Centrum Rzemiosła Ludowego, prężnie działająca jednostka podległa Domowi Kultury Gminy Czarna Białostocka, realizująca szereg działań i inicjatyw, ze względu na zainteresowanie realizująca głównie przedsięwzięcia upowszechniające kulturę i tradycje lokalne wśród osób spoza terenu Gminy;
  - działające instytucje: CRL, DK;
  - dostępna infrastruktura: Remiza OSP w Brzozówce Ziemiańskiej /pow.ok.30 m²/;
  - elementy historii, zabytki: kapliczki przydrożne, grodzisko XII-w. we wsi Zamczysk;
  - dostępna infrastruktura komunikacyjna (połączenia autobusowe, sieć ścieżek rowerowych): PKS (przystanek we wsi Niemczyn).

- podobszar rewitalizacji „Oleszkowo” (Kosmaty Borek, Oleszkowo),
  - działające instytucje: OSP Oleszkowo, prywatna stadnina we wsi Kosmaty Borek;
  - dostępna infrastruktura: niezagospodarowany teren pod plac zabaw w Oleszkowie, budynek remizy strażackiej.

- podobszar rewitalizacji „Miasteczko” (Machnacz, os. Miasteczko):
  - dostępna infrastruktura : budynki socjalne , plac o pow. 800 m² na os. Miasteczko.

- podobszar rewitalizacji „Starówka” (os. Starówka, os. Tartaczne):
  - potencjał historyczny, tożsamość kulturowa miasta;
  - działające instytucje: Dom Kultury, Fundacja „Marszałkowska”, Nadleśnictwo Czarna Białostocka, Parafia Katolicka pw. Świętej Rodziny, Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych „Razem”, Warsztat Terapii Zajęciowej;
  - dostępna infrastruktura: budynek i plac przy Domu Kultury, budynek gminny, w którym mieści się Przychodnia zdrowia oraz lokale użytkowe na wynajem (przy ul. Torowej 1 róg Piłsudskiego), kościół, plac przy ul. Skórzanej, Targowica Miejska, budynek i plac przy ul. Czajkowskiego 9 należący do Gminy Czarna Białostocka w którym funkcjonuje WTZ.

- podobszar rewitalizacji „Wólka Ratowiecka” (Wólka Ratowiecka):
  - filia Koła Gospodyń Wiejskich;
  - działające instytucje: Świetlica Wiejska, Dom Seniora „Złota Jesień”;
  - dostępna infrastruktura: budynek i plac przy Świetlicy Wiejskiej.

- podobszar rewitalizacji „poprzemysłowy”:
  - działające instytucje: Urząd Miejski, kościół;

- dostępna infrastruktura: budynek Urzędu Miejskiego, niezagospodarowany plac przy UM o pow. 5840 m², torowisko zlikwidowanej kolejki wąskotorowej wraz z przyległym terenem o pow. ok. 1,5 ha, siłownia plenerowa.

- Niezagospodarowany plac przy nowym budynku UM, który z racji położenia w centralnej części miasta był tradycyjnym miejscem organizacji festynów i imprez plenerowych dla mieszkańców miasta, z których największą są Dni Czarnej Białostockiej. Torowisko było wykorzystywane do organizacji wycieczek kolejką wąskotorową po Puszczy Knyszyńskiej przez Fundację na rzecz kolei wąskotorowych. Te dotychczas realizowane wydarzenia dokumentują i wzmacniają potencjał kulturowy obszaru przewidzianego do rewitalizacji.

7.4 Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych

Skalę i charakter potrzeb rewitalizacyjnych wyznaczają czynniki kryzysowe zidentyfikowane w każdym z podobszarów rewitalizacji. Poniższe zestawienie zawiera hasłowe wskazanie zjawisk zidentyfikowanych w trakcie badań ilościowych, oraz opisową informację na podstawie pozostałych badań. Wyjaśnienie znaczenia hasłowo zapisanych wskaźników znajduje się w **Błąd! Nie można odnaleźć źródła odwołania.**

- podobszar rewitalizacji „Niemczyn” (Brzozówka Koronna, Brzozówka Ziemiańska, Niemczyn):
  - ubóstwo, trudności życiowe (obie Brzozówki, Niemczyn);
  - bezrobocie (obie Brzozówki, Niemczyn);
  - długotrwałe bezrobocie (Brzozówka Koronna);
  - Niebieskie Karty (Brzozówka Koronna, Niemczyn);
  - przestępczość (Niemczyn);
  - słabe wyniki edukacyjne (Niemczyn);
  - niewielkie korzystanie z kultury (Brzozówka Koronna, Niemczyn);
  - niska przedsiębiorczość (obie Brzozówki, Niemczyn);
  - komunalne budynki mieszkaniowe (Niemczyn).

- podobszar rewitalizacji „Oleszkowo” (Kosmaty Borek, Oleszkowo):
  - seniorzy (Kosmaty Borek, Oleszkowo);
  - młodzież (Kosmaty Borek, Oleszkowo);
  - bezrobocie (Kosmaty Borek, Oleszkowo);
  - długotrwałe bezrobocie (Oleszkowo);
  - Niebieskie Karty (Oleszkowo);
  - słabe wyniki edukacyjne (Kosmaty Borek, Oleszkowo);
  - niewielkie korzystanie z kultury (Kosmaty Borek, Oleszkowo);
  - niska przedsiębiorczość (Kosmaty Borek, Oleszkowo).

- podobszar rewitalizacji „Miasteczko” (Machnacz, os. Miasteczko):
  - seniorzy (Machnacz);
  - ubóstwo, trudności życiowe (Machnacz, Miasteczko);
  - bezrobocie (Machnacz, Miasteczko);

- długotrwałe bezrobocie (Miasteczko);
- Niebieskie Karty (Machnacz, Miasteczko);
- przestępczość (Machnacz);
- słabe wyniki edukacyjne (Machnacz, Miasteczko);
- niski kapitał społeczny (Machnacz, Miasteczko);
- niewielkie korzystanie z kultury (Miasteczko);
- niska przedsiębiorczość (Machnacz, Miasteczko);
- komunalne budynki mieszkaniowe (Miasteczko).

- podobszar rewitalizacji „Starówka” (os. Starówka, os. Tartaczne):

- ubóstwo, trudności życiowe (Starówka, Tartaczne);
- bezrobocie (Starówka, Tartaczne);
- długotrwałe bezrobocie (Starówka, Tartaczne);
- Niebieskie Karty (Starówka, Tartaczne);
- przestępczość (Starówka, Tartaczne);
- słabe wyniki edukacyjne (Starówka);
- niski kapitał społeczny (Starówka, Tartaczne);
- niewielkie korzystanie z kultury (Tartaczne);
- niska przedsiębiorczość (Starówka);
- komunalne budynki mieszkaniowe (Starówka, Tartaczne).

- podobszar rewitalizacji „Wólka Ratowiecka” (Wólka Ratowiecka):

- seniorzy;
- ubóstwo, trudności życiowe;
- bezrobocie;
- długotrwałe bezrobocie;
- przestępczość;
- słabe wyniki edukacyjne;
- niewielkie korzystanie z kultury;
- niska przedsiębiorczość.

Do zidentyfikowanych powyżej kwestii, wynikających z analizy wskaźnikowej, należy dodać podstawowe kwestie wskazywane podczas wywiadów pogłębionych i podczas spotkań z mieszkańcami, identyfikowane jako problemy występujące w Gminie, a wśród nich przede wszystkim:

- niewystarczająca infrastruktura społeczna;
- niewystarczająca oferta aktywności społecznej i kulturalnej;
- wykluczenie społeczne seniorów, brak oferty aktywności społecznej dla osób z tej grupy;
- problemy osiedla socjalnego;
- brak działań animacyjnych i integracyjnych dla mieszkańców;
- brak miejsc aktywności w przestrzeni publicznej;
- niska aktywność społeczna i integracja mieszkańców;
- problemy społeczne.

Zidentyfikowane problemy można zhierarchizować wskazując następujące kluczowe potrzeby rewitalizacyjne, które będą stanowiły zarazem kluczowe kierunki działań rewitalizacyjnych:

- trudności socjalne mieszkańców, szczególnie zamieszkujących na osiedlu socjalnym;
- niska aktywność społeczna mieszkańców, niski poziom integracji;
- ograniczony dostęp do instytucji kultury;
- niewystarczająca oferta aktywności kulturalnej, społecznej;
- niewystarczająca oferta aktywności dla seniorów;
- brak wsparcia dla mieszkańców wsi w zakresie rozwijania aktywności społecznej, integracji, uczestnictwa w kulturze;
- niewystarczająca oferta aktywności społecznej oraz brak integracji i wsparcia działań na rzecz lokalnej społeczności dla mieszkańców osiedli;
- niewystarczająca komunikacja publiczna, niewystarczająca infrastruktura służąca przemieszczaniu się pieszo i rowerem;
- niezagospodarowana przestrzeń publiczna, brak miejsc wspólnego spędzania czasu i realizowania inicjatyw na rzecz mieszkańców.

8. Założenia Programu Rewitalizacji

8.1 Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji

Przeprowadzona analiza Gminy wykazała występowanie negatywnych zjawisk w sferze społecznej oraz w sferach gospodarczej i technicznej. Potrzeby mieszkańców odnoszą się przede wszystkim do sfery społecznej i obejmują głównie aktywizację społeczną w odniesieniu do różnych grup, szczególnie mieszkańców wsi, osiedla socjalnego, seniorów oraz aktywizację społeczną i obywatelską mieszkańców podobszarów rewitalizacji. Dodatkowo ważnym dla mieszkańców zagadnieniem jest podniesienie jakości życia poprzez poprawę jakości przestrzeni publicznej i udostępnienie miejsc wspólnych na cele działań wspólnych mieszkańców.

WIZJA REWITALIZACJI:

Podobszary rewitalizacji Gminy Czarna Białostocka staia się przyjazna, atrakcyjna przestrzenia do życia, mieszkania i pracy.

Po realizacji poszczególnych przedsięwzięć mieszkańcy wybranych podobszarów rewitalizacji są aktywni społecznie, a poszczególne osiedla i sołectwa oferują zbliżony wysoki poziom oferty aktywności kulturalnej i społecznej. Mieszkańcy angażują się w działania na rzecz lokalnej społeczności, liczba osób korzystających z pomocy społecznej stale się zmniejsza.

Podobszary rewitalizacji są przestrzenią zintegrowaną, mieszkańcy poszczególnych osiedli i sołectw żyją na porównywalnym poziomie, pojawiające się problemy społeczne mają charakter krótkotrwały i są szybko rozwiązywane.

Podobszary rewitalizacji po przeprowadzeniu działań rewitalizacyjnych charakteryzują się:

- wysokim poziomem aktywności i integracji mieszkańców, którzy mają pracę i żyją na satysfakcjonującym poziomie, posiadają kompetencje zawodowe i społeczne umożliwiające aktywny udział w życiu społecznym i pracę zarobkową;
- jest szeroka oferta aktywności społecznej i integracyjnej dla osób z różnych grup, w tym w szczególności dla seniorów i młodzieży;
- budynki użyteczności publicznej są ogólnodostępne, dla wszystkich zainteresowanych, są dostosowane i wyposażone na potrzeby podejmowania działań na rzecz różnych grup mieszkańców i ogółu lokalnej społeczności;
- jest wysoki poziom kapitału społecznego, mieszkańcy angażują się w działania na rzecz osiedli i sołectw, aktywnie działają organizacje pozarządowe, w których mieszkańcy rozwijają zainteresowania;
- przestrzeń publiczna jest dostępna, estetycznie i użytecznie zagospodarowana, stanowi miejsce rekreacji oraz możliwość i inspirację do podejmowania wspólnych działań dla mieszkańców;
- mieszkańcy mają do dyspozycji transport publiczny, który zapewnia dowóz nawet indywidualnym pasażerom wewnątrz Gminy, dzięki czemu mieszkańcy aktywnie korzystają z oferty instytucji i organizacji działających na terenie Gminy, angażują w się życie społeczne własnych osiedli i sołectw.

8.2 Cele rewitalizacji oraz kierunki działań odpowiadające zidentyfikowanym potrzebom

Wizja obszaru rewitalizacji realizowana będzie poprzez przedsięwzięcia rewitalizacyjne pogrupowane w tematyczne wiązki projektów, z których każdy wypełnia przyjęty kierunek działań, a wszystkie kierunki dążą do osiągnięcia wspólnego celu. Cel główny został sformułowany na podstawie potrzeb zawartych w przeprowadzonej diagnozie.

Wyniki diagnozy wskazują na konieczność podjęcia przede wszystkim działań, które muszą zostać właściwie zaplanowane i nakierowane na osoby najbardziej potrzebujące wsparcia. Tym działaniom powinny towarzyszyć również działania inwestycyjne, związane z rozbudową/modernizacją różnego rodzaju infrastruktury, przede wszystkim infrastruktury ukierunkowanej na rozwijanie kompetencji społecznych, obywatelskich i zawodowych dorosłych mieszkańców, zagospodarowanie potencjału seniorów, wspierających edukację dzieci i młodzieży. Tak określone kierunki działań zostały zawarte w poniżej określonych kierunkach rewitalizacji.

Cel główny: Podniesienie jakości życia, integracji oraz aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców podobszarów rewitalizacji

Zapewnienie uwarunkowań do aktywności społecznej mieszkańców oraz zrównoważonego, długotrwałego rozwoju obszarów rewitalizacji, a tym samym podniesienie jakości życia, mieszkania i pracy. Wsparcie mieszkańców podobszarów rewitalizacji w nabywaniu kompetencji społecznych i pobudzanie aktywności społecznej. Wspieranie grup społecznych najbardziej zagrożonych marginalizacją. Dla wsparcia realizacji inicjatyw społecznych zostanie zagospodarowana i zaadaptowana przestrzeń publiczna i zagospodarowane będą budynki gminne, służące mieszkańcom. W szczególności realizowane będą działania, pogrupowane w wiązki projektów, ukierunkowane na:

- wiązka projektów „Razem możemy więcej”: rozwiązanie dotkliwych problemów społecznych środowiskowa praca socjalna;
- wiązka projektów „Aktywna wieś” - wsparcie aktywności osób zamieszkujących na wsi, utworzenie klubów i świetlic wiejskich, animacja działań społecznych;
- wiązka projektów „Osiedla - motorem zmian” - wsparcie aktywności społecznej mieszkańców osiedli, rozwijanie oferty spędzania czasu wolnego i podejmowania inicjatyw integrujących mieszkańców.

9. Lista planowanych przedsięwzięć wraz z opisami

Podstawowym kryterium doboru przedsięwzięć była zgodność z wnioskami płynącymi z diagnozy Gminy rozumianymi jako problemy społeczne, gospodarcze, funkcjonalno-przestrzenne i środowiskowe. Wybrane projekty będą zlokalizowane na podobszarach rewitalizacji lub ich oddziaływanie będzie skierowane głównie do mieszkańców podobszarów rewitalizacji. Projekty inwestycyjne będą wspierające wobec działań o charakterze nieinwestycyjnym, które będą oddziaływać na dany podobszar rewitalizacji.

Podczas planowania i realizacji poszczególnych inwestycji zlokalizowanych na obszarowych formach ochrony przyrody będą respektowane przepisy szczególne określone w aktualnych aktach prawnych dot. obszarów Natura 2000 Ostoja Knyszyńska PLH200006 i Puszcza Knyszyńska PLB200003 oraz Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej. Zostanie uwzględniona konieczność zapewnienia ochrony gatunkowej ptaków i nietoperzy podczas prac związanych z modernizacją budynków (np. demontaż, wymiana pokryć dachowych i elewacji), oraz innych prac remontowo-budowlanych, zgodnie z ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (Dz.U.2016.2134 ze zm.).

Poniżej przedstawiono wykaz przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Są to planowane podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne, wraz z ich opisami zawierającymi w odniesieniu do każdego przedsięwzięcia: nazwę i wskazanie podmiotów je realizujących, zakres realizowanych zadań, lokalizację, szacowaną wartość, termin realizacji, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji.

W poniższych opisach przedsięwzięć wskazano szacunkowe kwoty, jak również orientacyjne źródło finansowania. Dla każdego z projektów wymieniano możliwe, fakultatywne źródła finansowania, zakładany (na podstawie dotychczasowych doświadczeń i dotychczas zrealizowanych projektów) finansowy wkład własny będzie wynosił każdorazowo 15%, natomiast finansowanie ze środków innych niż środki własne Gminy będzie na poziomie 85%. Na obecnym etapie nie jest możliwe jednoznaczne wskazanie ani źródeł finansowania, ani wysokości kwot środków zewnętrznych, ponieważ nie są jeszcze znane harmonogramy i dokumentacje konkursowe dla działań zaplanowanych do realizacji.

Wskazane do realizacji przedsięwzięcia określone są w perspektywie czasowej dostępności środków unijnych, ponieważ ona determinuje w dużej mierze korzystanie z zewnętrznego źródła finansowania. Nie oznacza to jednak zamknięcia procesu rewitalizacji w tej perspektywie czasowej. Planowane do realizacji przedsięwzięcia będą realizowane zależnie od dostępnych środków. Wszystkie poniższe projekty są planowane do realizacji w perspektywie najbliższych lat.

9.1 Przedsięwzięcia podstawowe

9.1.1 „Razem możemy więcej” - WIAZKA PROJEKTÓW nr 1

9.1.1.1 Projekt 1.1 „OSL” - środowiskowa praca socjalna

Podmiot realizujący MGOPS, NGO

Orientacyjna wartość 1 300 000 zł

Źródła finansowania RPO WP, POWER, MPiPS

Termin realizacji 2017-2023

Lokalizacja wszystkie podobszary rewitalizacji

Opis projektu

Problem: Trudności życiowe osób i rodzin znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, osób stale korzystających ze wsparcia OPS i długotrwale bezrobotnych. Projekt jest odpowiedzią na zidentyfikowane potrzeby rewitalizacyjne jakimi są zidentyfikowane w podobszarach rewitalizacji: marginalizacja społeczna osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej (w tym często niezaradność życiowa, brak wiedzy lub perspektyw, niewystarczające lub nieadekwatne kompetencje społeczne), ograniczone możliwości podejmowania działań wspierających w ramach zasobów własnych.

Cel: Wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem w wieku aktywności zawodowej korzystających ze świadczeń OPS.

Zadania / działania: Działania integracji społecznej kierowane do osób ze środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym i ich otoczenia, działania interwencyjne i profilaktyczne, animacja działań społecznych i zagospodarowanie otoczenia. Planuje się działania w zakresie aktywnej integracji oraz aktywizujące lokalną społeczność - działania o charakterze wspomagającym i towarzyszącym. Animowanie aktywności społeczności lokalnej, organizowanie działań wspierających więzi sąsiedzkie i ukierunkowanych na zwiększenie społecznej aktywności młodzieży, kobiet i seniorów.

W ramach projektu przewiduje się m.in. następujące działania:

- praca socjalna,
- doradztwo zawodowe i psychologiczne,
- warsztaty autoprezentacji, wizażu, stylizacji,
- działania w ramach Programu Aktywności Lokalnej - budowanie motywacji do znalezienia lub zmiany pracy,
- działanie o charakterze środowiskowym (imprezy i spotkania integracyjne, wycieczki, szkoła rodzica).

Rezultaty

- Liczba godzin zajęć / warsztatów: 2100 godz. /350 godz. rocznie/
- Liczba uczestników zajęć/warsztatów: 120 osób / 20 osób rocznie/

Powiązanie z celami rewitalizacji (prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji)

- Liczba osób, które zdobyły kwalifikacje i podniosły samoocenę w zakresie udzielonego wsparcia: 70

9.1.1.2 Projekt 1.2 „Kobieta - Rodzina - Społeczność lokalna” - aktywizacja społeczna

Podmiot realizujący NGO / DK / MGOPS

Orientacyjna wartość 1 800 000,00 zł

Źródła finansowania RPO WP, POWER, MPiPS, PO FIO, środki własne

Termin realizacji 2018 - 2023

Lokalizacja podobszary Starówka, Tartaczne, Miasteczko

Opis projektu

Problem / cel: Celem przedsięwzięcia jest aktywizacja społeczności lokalnej zamieszkującej podobszary rewitalizacji. Zakładane jest wielowymiarowe wsparcie kobiet i rodzin, a w konsekwencji także podjęcie działań na rzecz społeczności lokalnej.

Zadania / działania:

Planowane są takie działania jak animacja zajęć, w tym organizacja warsztatów, kursów, zajęć dla kobiet (w różnych grupach wiekowych i o różnym statusie: np. aktywizacja zawodowa dla poszukujących pracy, rozwijanie zainteresowań dla senierek, wsparcie dla rodzin). Prowadzona działalność stanowić będzie impuls dla integracji i aktywności społecznej mieszkańców podobszarów rewitalizacji.

Rezultaty

- Liczba godzin zorganizowanych zajęć: 4500 godzin (900 godz. rocznie)

- Liczba osób biorących udział w zajęciach - 250 (50 rocznie)

Powiązanie z celami rewitalizacji (prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji)

- Liczba osób, która zwiększyła umiejętności w ramach prowadzonych zajęć: 180

9.1.1.3 Projekt 1.3 „Siła pokoleń” - zagospodarowanie potencjału i czasu wolnego młodzieży i seniorów

Podmiot realizujący MGOPS / NGO/Dom Kultury

Orientacyjna wartość 1 500 000,00 zł

Źródła finansowania RPO WP, MPiPS, środki własne

Termin realizacji 2018-2023

Lokalizacja Niemczyn, Oleszkowo, Wólka Ratowiecka, Starówka

Opis projektu

Problem / cel:

Brak wystarczającej oferty spędzania wolnego czasu dla mieszkańców podobszarów rewitalizacji, w tym dla dzieci i młodzieży oraz seniorów, w tym brak oferty rekreacyjnej i kulturalnej. Brak przestrzeni do prowadzenia działań aktywizujących i integrujących społeczność (również międzypokoleniowo). Celem projektu jest integracja wewnątrz i międzypokoleniowa oraz poprawa jakości i poziomu życia osób starszych oraz zagospodarowanie potencjału osób starszych poprzez aktywność społeczną. Projekt pozwoli również zagospodarować czas wolny młodych ludzi i wykształcić w nich postawy prospołeczne. W rezultacie poprawi się jakość życia określonej grupy mieszkańców, ograniczy się proces marginalizacji ludzi starszych, zmniejszy się rozmiar zjawiska wykluczenia społecznego oraz zmieni mentalność uczestników i ich nastawienie do społecznej i obywatelskiej aktywności.

Zadania / działania:

Przedsięwzięcie dotyczy stworzenia przestrzeni dla integracji międzypokoleniowej dla osób starszych oraz dzieci i młodzieży z rodzin z deficytami społecznymi z podobszarów rewitalizacji. Stworzenie miejsc aktywności kulturalnej i rekreacyjnej oraz animowanie działań społecznych adekwatnych do każdej z grup. Rozszerzenie (lub stworzenie) różnych form aktywności kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej mieszkańców.

Planuje się działania w zakresie aktywnej integracji oraz aktywizujące lokalną społeczność - działania o charakterze wspomagającym i towarzyszącym. Animowanie aktywności społeczności lokalnej, organizowanie działań wspierających więzi sąsiedzkie i ukierunkowanych na zwiększenie społecznej aktywności młodzieży i seniorów. W ramach projektu przewiduje się m.in. następujące działania:

- warsztaty teatralne, wokalne, taneczne;
- rajdy, wycieczki piesze, rowerowe, wodne;
- zajęcia tai-chi, jogi, relaksacji, wypoczynku przy wykorzystaniu otoczenia natury;
- promowanie kuchni regionalnej i kultywowanie jej wśród młodego pokolenia;
- wsparcie nowych technologii i odkrywanie Internetu jako dostępu do ułatwień w życiu codziennym;
- kursy komputerowe i podnoszące kompetencje ICT;
- działanie o charakterze środowiskowym (imprezy i spotkania integracyjne, wycieczki, szkoła rodzica).

Rezultaty

- Liczba godzin zajęć / warsztatów: 7 800 godz. (1 560 rocznie)
- Liczba uczestników zajęć / warsztatów: 100 osób rocznie

Powiązanie z celami rewitalizacji (prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji)

- Liczba osób, które zdobyły kwalifikacje i podniosły samoocenę w zakresie udzielonego wsparcia: 400

9.1.1.4 Projekt 1.4 Budowa placu zabaw i boiska sportowego trawiastego na os. Miasteczko

Podmiot realizujący Urząd Miejski

Orientacyjna wartość 300 000,00 zł

Źródła finansowania RPO WP, środki własne

Termin realizacji 2018-2022

Lokalizacja os. Miasteczko

Opis projektu

Problem / cel:

Brak przestrzeni przeznaczonej funkcjonalnie do aktywnego spędzania wolnego czasu, brak miejsca atrakcyjnego dla okolicznych mieszkańców, a jednocześnie brak zagospodarowanej odpowiednio przestrzeni możliwej do wykorzystania na cele społeczne. Brak przestrzeni do prowadzenia działań aktywizujących i integrujących społeczność (również międzypokoleniowo) np. wspólne formy zajęć integrujących i aktywizujących dla osób z różnych grup społecznych, w tym dzieci i seniorów oraz całych rodzin.

Zadania / działania:

Działania inwestycyjne umożliwią stworzenie przestrzeni przeznaczonej funkcjonalnie dla aktywnego spędzania wolnego czasu, dzięki czemu powstanie miejsce atrakcyjne dla okolicznych mieszkańców, a jednocześnie dotychczas niezagospodarowana przestrzeń możliwa będzie do wykorzystania na cele

społeczne. W ramach projektu zostanie wykonana dokumentacja projektowa, przeprowadzona procedura administracyjna oraz przetargowa w celu wyłonienia wykonawcy.

Rezultaty

- Liczba obiektów rekreacyjnych stworzonych na rewitalizowanym podobszarze - 1
- Powierzchnia zagospodarowanego podobszaru rewitalizacji - 800 m²

Powiązanie z celami rewitalizacji (prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji)

- Liczba osób korzystających z obiektów wybudowanych na rewitalizowanym podobszarze: 80 / rok

9.1.1.5 Projekt 1.5 „Przyjazna przestrzeń publiczna” - zagospodarowanie terenu wokół siłowni plenerowej

Podmiot realizujący Urząd Miejski

Orientacyjna wartość 250 000,00 zł

Źródła finansowania RPO WP, środki własne

Termin realizacji 2018-2023

Lokalizacja podobszar przemysłowy

Opis projektu

Problem / cel:

Brak przestrzeni przeznaczonej funkcjonalnie do aktywnego spędzania wolnego czasu, brak miejsca atrakcyjnego dla okolicznych mieszkańców, a jednocześnie brak zagospodarowanej odpowiednio przestrzeni możliwej do wykorzystania na cele społeczne. Brak przestrzeni do prowadzenia działań aktywizujących i integrujących społeczność (również międzypokoleniowo) np. wspólne formy zajęć integrujących i aktywizujących dla osób z różnych grup społecznych, w tym dzieci i seniorów oraz całych rodzin.

Zadania / działania:

Działania inwestycyjne umożliwią stworzenie przestrzeni przeznaczonej funkcjonalnie dla aktywnego spędzania wolnego czasu, dzięki czemu powstanie miejsce atrakcyjne dla okolicznych mieszkańców, a jednocześnie dotychczas niezagospodarowana przestrzeń możliwa będzie do wykorzystania na cele społeczne. W ramach projektu zostanie wykonana dokumentacja projektowa, przeprowadzona procedura administracyjna oraz przetargowa w celu wyłonienia wykonawcy. Budowa placu zabaw, małej architektury i nasadzenie zieleni parkowej przy siłowni miejskiej w Czarnej Białostockiej.

Rezultaty

- Liczba obiektów rekreacyjnych stworzonych na rewitalizowanym podobszarze - 1
- Powierzchnia zagospodarowanego podobszaru rewitalizacji - 600 m²

Powiązanie z celami rewitalizacji (prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji)

- Liczba osób korzystających z obiektów wybudowanych na rewitalizowanym podobszarze: 600 / rok

9.1.1.6 Projekt 1.6 Zagospodarowanie terenu przy Domu Kultury w Czarnej Białostockiej

Podmiot realizujący Dom Kultury w Czarnej Białostockiej

Orientacyjna wartość 300 000,00 zł

Źródła finansowania RPO WP, środki własne

Termin realizacji 2018-2022

Lokalizacja os. Starówka

Opis projektu

Problem / cel:

Brak przestrzeni przeznaczonej funkcjonalnie do aktywnego spędzania wolnego czasu, brak miejsca atrakcyjnego dla okolicznych mieszkańców, a jednocześnie brak zagospodarowanej odpowiednio przestrzeni możliwej do wykorzystania na cele społeczne. Brak przestrzeni do prowadzenia działań aktywizujących i integrujących społeczność (również międzypokoleniowo) np. wspólne formy zajęć integrujących i aktywizujących dla osób z różnych grup społecznych, w tym dzieci i seniorów oraz całych rodzin. Celem jest trwała poprawa jakości życia mieszkańców gminy, aktywizacja społeczno-kulturowa mieszkańców, budowa tożsamości lokalnej poprzez możliwość korzystania z infrastruktury na wolnym powietrzu jako miejsce spotkań różnych niesformalizowanych grup społecznych, to miejsce spędzania wolnego czasu dzieci i młodzieży realizacji ich pasji i zainteresowań.

Zadania / działania:

Działania inwestycyjne będą polegały na uzupełnieniu i reorganizacji zieleni, chodników i parkingów oraz przygotowaniu miejsca spotkań na świeżym powietrzu dla mieszkańców Gminy Czarna Białostocka poprzez wybudowanie zadaszonej wiaty oraz ustawienie stolików z ławkami na terenie nieruchomości Domu Kultury umożliwiające stworzenie przestrzeni przeznaczonej funkcjonalnie dla aktywnego spędzania wolnego czasu, dzięki czemu powstanie miejsce atrakcyjne dla okolicznych mieszkańców, a jednocześnie dotychczas niezagospodarowana przestrzeń możliwa będzie do wykorzystania na cele społeczne.

W ramach projektu zostanie wykonana dokumentacja projektowa, przeprowadzona procedura administracyjna oraz przetargowa w celu wyłonienia wykonawcy.

Rezultaty

- Liczba obiektów rekreacyjnych stworzonych na rewitalizowanym podobszarze - 1
- Powierzchnia zagospodarowanego podobszaru rewitalizacji - 800 m²

Powiązanie z celami rewitalizacji (prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji)

- Liczba osób korzystających z obiektów wybudowanych na rewitalizowanym podobszarze: 600 / rok

9.1.1.7 Projekt 1.7 Zagospodarowanie Sali Kominkowej Domu Kultury na pracownię komputerowo-graficzną

Podmiot realizujący Dom Kultury w Czarnej Białostockiej

Orientacyjna wartość 200 000,00 zł

Źródła finansowania RPO, WP, środki własne

Termin realizacji 2017-2019

Lokalizacja os. Starówka

Opis projektu (opis problemu, cel przedsięwzięcia, zakres realizowanych zadań)

Problem /Cel: Brak przestrzeni do prowadzenia działań aktywizujących i integrujących społeczność (również międzypokoleniowo) np. wspólne formy zajęć integrujących i aktywizujących dla osób z różnych grup społecznych, w tym dzieci i seniorów. Trudności z dostępem do komputerów części społeczeństwa, gdy umiejętność obsługi komputera jest koniecznością, wydaje się bardzo ważne, aby wprowadzenie w świat informatyki rozpoczynało się jak najwcześniej; dlatego projekt jest odpowiedzią na wyrównanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z obszarów wiejsko-miejskich. Możliwość kontaktu z tym urządzeniem jest wyzwaniem, ale zdobyte umiejętności obsługi komputera pozwolą młodym ludziom lepiej funkcjonować w szkole i życiu dorosłym. Dla wielu będzie to pierwsze spotkanie z komputerem i jedyna możliwość poznania możliwości tego urządzenia.

Celem realizacji przedsięwzięcia jest zapewnienie mieszkańcom podobszarów rewitalizacji dostępu do sprzętu IT, a przez to kształtowanie umiejętności posługiwania się komputerem w zakresie podstawowym, wdrażanie do samodzielnego korzystania z różnych programów komputerowych, zdobywanie umiejętności zastosowania komputera w nauce, zabawie, realizacji własnych pomysłów i rozwijaniu zainteresowań, wdrażanie do wytrwałości i samodzielnego rozwiązywania problemów.

Zadania / działania: Zakupienie niezbędnego wyposażenia / komputery, meble, oprogramowanie / w celu stworzenia stanowisk komputerowych z dostępem do Internetu szerokopasmowego oraz remont pomieszczenia na potrzeby pracowni komputerowej. Zajęcia edukacji informatycznej będą prowadzone w ramach działalności Domu Kultury. W ramach projektu zostanie wykonana dokumentacja projektowa, przeprowadzona procedura administracyjna oraz przetargowa w celu wyłonienia wykonawcy.

Rezultaty:

- Liczba stworzonych stanowisk komputerowych 8 szt.
- Powierzchnia zagospodarowanego pomieszczenia 36 m²

Powiązanie z celami rewitalizacji (prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji)

- Liczba dzieci uczestniczących w zajęciach: 100 osób/ rok
- Liczba godzin zajęć/warsztatów: 500 godzin/ rok

9.1.2 2. „Osiedla - motorem zmian” - WIAZKA PROJEKTÓW nr 2

9.1.2.1 Projekt 2.1 Stworzenie klubu osiedlowego: Os. Miasteczko

Podmiot realizujący Urząd Miejski/NGO

Orientacyjna wartość 400 000,00 zł

Źródła finansowania RPO WP / środki własne

Termin realizacji 2017-2023

Lokalizacja os. Miasteczko

Opis projektu

Problem / cel:

Na terenie osiedla rewitalizacji nie działają organizacje, która organizowałaby stałe inicjatywy na rzecz mieszkańców, wspierające ich aktywność i stwarzające możliwość rozwijania zainteresowań osobom z różnych grup społecznych. Nieliczne dzieci i młodzież korzystają z oferty Domu Kultury, co wynika po części z niezbyt korzystnej lokalizacji („za torami” odcinającymi tę placówkę od miasta). Dorośli nie organizują żadnych lokalnych wydarzeń, w niewielkim stopniu interesują się życiem lokalnej społeczności czy aktywnością obywatelską. Częściowo może to wynikać dotychczas z braku działań animacyjnych, aktywizacyjnych, braku przykładów dobrych praktyk. Ponadto, mieszkańcy osiedla Miasteczko to osoby niezaradne życiowo, pozostający bez pracy klienci MGOPS, czekają na inicjatywy odgórne. Jednym z powodów braków lokalnych inicjatyw jest także brak miejsca do wspólnej rekreacji w przestrzeni społeczności lokalnej.

Zadania / działania: W ramach projektu przewidywane są zajęcia dla osób w różnych grupach wiekowych, w tym dorosłych aktywnych zawodowo, lecz nieaktywnych społecznie i/ lub nie angażujących się w sprawy lokalnej społeczności. Zaplanowane działania, częściowo będą mogły odbywać się w przestrzeni publicznej (na skwerach między budynkami) lub przy wykorzystaniu pomieszczeń w budynkach Gminy (np. w szkole) i zapewnieniu dowozu dla mieszkańców osiedla. Realizacja przedsięwzięcia ukierunkowana jest na aktywizację mieszkańców poprzez poprawę dostępności bazy rekreacyjnej i rozwój oferty spędzania czasu wolnego społeczności, w tym zagrożonej wykluczeniem społecznym. Stworzenie lepszych warunków do organizacji różnych form aktywności skierowanych do dzieci i młodzieży. Stworzenie miejsca integrującego lokalną społeczność oraz podnoszącego poziom aktywności społecznej mieszkańców rewitalizowanego podobszaru.

Rezultaty

- Powierzchnia zagospodarowanej przestrzeni publicznej - 100 m²
- Liczba zorganizowanych aktywności społecznych (wydarzeń, kursów, zajęć) - 15

Powiązanie z celami rewitalizacji (prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji)

- Liczba osób korzystających z zagospodarowanej przestrzeni publicznej - 50
- Liczba wydarzeń integracyjnych dla mieszkańców obszaru rewitalizacji - 4 rocznie

9.1.2.2 Projekt 2.2 FabLab „Muzeum Interaktywne” 1 - adaptacja

Podmiot realizujący Fundacja MARSZAŁKOWSKA, Urząd Miejski, partnerzy: NGO i grupy nieformalne

Orientacyjna wartość 800 000,00 zł

Źródła finansowania środki własne JST, RPO WP, MRPiPS, MKiDN, granty fundacji biznesowych, zbiórki publiczne

Termin realizacji 2017-2020

Lokalizacja os. Starówka, os. Tartaczne, os. Miasteczko

Opis projektu

Problem / cel: Celem przedsięwzięcia jest zaktywizowanie grup i jednostek społecznych zamieszkujących zaniedbane obszary, wypracowanie ich własnej wartości w obszarach prywatnych i zawodowych, zwiążanie z miastem i Gminą poprzez wspólne uczestnictwo w remoncie budynku gminnego, a przez to rozbudowa poczucia odpowiedzialności, że wspólne to „nasze” i trzeba o to dbać. Obiekt przy ul. Szkolnej 1 stanowi potencjał i może stać się instrumentem do realizacji pasji tworzenia koncepcji, nauki innowacyjnych rozwiązań, twórczej koncepcyjnej pracy, nabywania umiejętności edukacyjnych i poznawczych.

Zadania / działania: Działania skierowane do mieszkańców Starówki, os. Tartaczno i os. Miasteczka dotyczące złagodzenia braków rozwoju kultury technicznej w Gminie. Pierwszym działaniem w tym projekcie będzie adaptacja obiektu przy ul. Szkolnej 1. Prace w ramach projektu obejmą opracowanie dokumentacji technicznej, uzyskanie niezbędnych pozwoleń (technicznych, budowlanych) i przeprowadzenie prac remontowych i adaptacyjnych w istniejącym budynku. Prace remontowe będą wykonywane poprzez zaangażowanie mieszkańców w adaptację obiektu (z terenem przyległym) w ramach zajęć praktycznych. Wdrażane będą pod okiem fachowych sił rozwiązania innowacyjne, możliwe do wdrożenia przez osoby indywidualne, nie dysponujące zbyt dużymi finansami i umiejętnościami. Okres działań w ramach adaptacji budynku będzie jednocześnie czasem identyfikowania określonych dziedzin politechnizacji, które będą rozwijane w ramach działalności „Muzeum Interaktywnego” w zaadaptowanym budynku.

Rezultaty

- Liczba zagospodarowanych obiektów - 1 budynek wyremontowany i przeznaczony na działalność społeczną
- Powierzchnia zagospodarowanej przestrzeni publicznej - 400 m²

Powiązanie z celami rewitalizacji

- Liczba osób, które zwiększą swoje umiejętności i zmienią postrzeganie rzeczywistości na bardziej im przydatną - 50 rocznie

9.1.2.3 Projekt 2.3 FabLab „Muzeum Interaktywne” 2 - aktywizacja

Podmiot realizujący Fundacja Marszałkowska, Urząd Miejski

Orientacyjna wartość 700 000,00 zł

Źródła finansowania granty fundacji biznesowych, środki własne JST, Lasy Państwowe, zbiórki publiczne

Termin realizacji 2017-2020

Lokalizacja os. Starówka, os. Tartaczne, os. Miasteczko

Opis projektu

Problem / cel: Celem przedsięwzięcia jest aktywizacja społeczności lokalnej zamieszkującej podobszary rewitalizacji.

Zadania / działania: Utworzenie bazy politechnicznej z propozycją systematycznych spotkań klubów tematycznych ukierunkowanych na zainteresowania uczestników ma być wstępem do zdobywania nowych umiejętności, ugruntowywaniu już nabytych umiejętności, a tym samym dającym bazę dla osób biorących udział w zajęciach do poszerzenia umiejętności przydatnych na rynku pracy. Działania będą realizowane na bazie planów autorskich Fundacji razem z grupą docelową i Samorządem. W ramach projektu przewiduje się działanie minimum 7 klubów tematycznych, których działanie będzie ujęte w formy zajęć systematycznych, a także obejmie udział w organizowanych w Polsce i w krajach sąsiednich konkursach dających możliwość porównania się z innymi (wykonawczo i „wiedzowo”).

Całe przedsięwzięcie jest pomyślane jako wspólna praca w obszarach hobby (chcę zbudować rower, ale nie umiem), potrzeb materialnych (muszę naprawić rower, żeby móc dojechać do pracy / pojadę do lasu na grzyby i zarobię trochę pieniędzy) oraz marzeń (chętnie nauczę się szyć, to uszyję sobie fajne ubranie / jakie mi się podoba). Nabywanie przez uczestników pewności siebie wraz ze zdobywaną wiedzą i umiejętnościami zapobiega marginalizacji społecznej oraz wykluczeniu z rynku pracy. Współpraca odbywać się będzie z osobami bez ograniczeń wiekowych i dotyczących sprawności, oraz o różnym stopniu posiadanych umiejętności, co daje nadzieję na wyjście z domów mieszkańców obszarów rewitalizacji, budowę więzi sąsiedzkich i w dalszej perspektywie społeczeństwa obywatelskiego. Przewiduje się, że każda osoba, która się zetknie z proponowaną formą samorealizacji podniesie swoją samoocenę i uzupełni posiadaną wiedzę lub zdobędzie nową.

Projekt zawiera także założenie działania międzypokoleniowego. W rezultacie podjętych działań poprawi się postrzeganie pokoleniowe otaczających grup, a również zrozumienie potrzeb tych grup i możliwości działania jako odpowiedź na potrzeby. Seniorzy będą się dzielili wiedzą i umiejętnościami z młodszymi, a młodszy będą wspierali swoją siłą i możliwościami poczynania seniorów.

Rezultaty

- Liczba godzin zorganizowanych zajęć - 3600 godzin (1200 godz. rocznie)
- Liczba osób biorących udział w zajęciach - 300 (100 rocznie)

Powiązanie z celami rewitalizacji (prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji)

- Liczba osób, która zwiększyła umiejętności w zakresie prowadzonych zajęć - 250

9.1.2.4 Projekt 2.4 Inkubator przedsiębiorczości

Podmiot realizujący Urząd Miejski

Orientacyjna wartość 3 000 000,00 zł

Źródła finansowania RPO WP / środki własne

Termin realizacji 2018-2023

Lokalizacja os. Tartaczne

Opis projektu

Problem / cel: Ważną kwestią społeczną jest niski poziom aktywności zawodowej mieszkańców podobszarów rewitalizacji, wysoki poziom bezrobocia, a także niekorzystne postawy wynikające z braku pracy, w tym niechęć, brak wiary we własne możliwości, brak perspektyw rozwoju (zarówno dla osób młodych jak i dojrzałych), odpływ młodzieży z Gminy. Brakuje miejsc pracy - dużych przedsiębiorstw, które mogłyby zatrudnić wszystkich zdolnych i chętnych do pracy mieszkańców, a z drugiej strony - nie ma takiego miejsca, w którym mieszkańcy mogliby wzmocnić swój potencjał kreatywny i realizować własne pomysły aktywności zawodowej.

Zadania / działania: Odpowiedzią na zidentyfikowane problemy będzie utworzenie / uruchomienie Inkubatora przedsiębiorczości. Przedsięwzięcie zakłada adaptację pomieszczeń w budynku przy ul. Torowej 1 (róg Piłsudskiego) na potrzeby zajęć z osobami w różnym wieku, a przede wszystkim - zorganizowanie i uruchomienie placówki oferującej przestrzeń aktywizacji zawodowej.

Realizacja projektu obejmuje część inwestycyjną i część szkoleniową. W ramach części inwestycyjnej zostanie przeprowadzony remont i adaptacja pomieszczeń (szacunkowy łączny koszt to 200 000,00 zł spośród ogółu środków).

W ramach części „miękkiej” we współpracy z OPS, PUP, działającymi organizacjami pozarządowymi oraz organizacjami regionalnymi wspierającymi rozwój przedsiębiorczości zostanie określony szczegółowy harmonogram działalności Inkubatora i zakres działań. W ofercie kierowanej do mieszkańców wszystkich podobszarów rewitalizacji znajdują się zarówno zajęcia (szkolenia i warsztaty praktyczne) z zakresu rozpoczynania własnej działalności gospodarczej, rozliczania, marketingu, wykorzystania potencjału mediów społecznościowych, ale także podnoszące kompetencje miękkie - jak komunikacji, budowania pozytywnych relacji, budowania wizerunku i samooceny. Odrębny moduł zostanie przeznaczony na promocję i wsparcie ekonomii społecznej, w tym zachęcanie i pomoc merytoryczną dla uruchomienia spółdzielni socjalnej. Planowane jest wykorzystanie potencjału przyrody, aby na bazie istniejących zasobów (zalew) organizować usługi dla mieszkańców i turystów, a jednocześnie zapewnić miejsca pracy dla uczestników zajęć i absolwentów kursów organizowanych w Inkubatorze.

Rezultaty

- Powierzchnia zagospodarowanego podobszaru rewitalizacji - 200 m²
- Liczba godzin zorganizowanych zajęć - 3000 godzin (600 godz. rocznie)
- Liczba osób biorących udział w zajęciach - 250 (50 rocznie)

Powiązanie z celami rewitalizacji (prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji)

- Liczba osób, które zwiększyły umiejętności w zakresie prowadzonych zajęć - 200
- Liczba osób, które założyły własną działalność lub utworzyły przedsiębiorstwo społeczne lub zmieniły miejsce pracy - 50

9.1.2.5 Projekt 2.5 Zagospodarowanie Targowicy Miejskiej

Podmiot realizujący Urząd Miejski

Orientacyjna wartość 300 000,00 zł

Źródła finansowania RPO WP, środki własne

Termin realizacji 2018-2022

Lokalizacja os. Tartaczne

Opis projektu

Problem / cel:

Brak zagospodarowanej przestrzeni publicznej, która pełniłaby funkcje integracji społecznej, miejsca spotkań nieformalnych i działalności grup mieszkańców. Celem przedsięwzięcia jest zagospodarowanie przestrzeni publicznej, z której mieszkańcy i tak korzystają, i rozszerzenie jej funkcjonalności ze *stricte* handlowej na przyjazne miejsce spotkań mieszkańców. Celem planowanego przedsięwzięcia jest zwiększenie atrakcyjności, estetyki i funkcjonalności przestrzeni wspólnej oraz stworzenie warunków do integracji społecznej oraz aktywności obywatelskiej i społecznej mieszkańców.

Zadania / działania:

W wyniku realizacji zadania powstanie strefa integracji mieszkańców. Będzie to przestrzeń sprzyjająca temu, żeby się zatrzymać, porozmawiać, odpocząć na świeżym powietrzu, a także realizować wspólne działania. W ramach projektu zostanie wykonana dokumentacja projektowa, przeprowadzona procedura administracyjna oraz przetargowa w celu wyłonienia wykonawcy budowy infrastruktury sportowej, oraz zostaną wykonane prace remontowo-budowlane. Przestrzeń zostanie wyposażona w drewniane ławki, stoły, strefa wypoczynku wyposażona będzie w elementy małej architektury i funkcjonalnej dekoracji jak np. zegar słoneczny.

Rezultaty

- Liczba obiektów rekreacyjnych stworzonych na rewitalizowanym podobszarze - 1
- Powierzchnia zagospodarowanego podobszaru rewitalizacji - 150 m²

Powiązanie z celami rewitalizacji (prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji)

- Liczba osób korzystających z obiektów wybudowanych na rewitalizowanym podobszarze - 600 / rok

9.1.2.6 Projekt 2.6 „Rynek” - miejsce spotkań

Podmiot realizujący Urząd Miejski

Orientacyjna wartość 1 540 000,00 zł

Źródła finansowania RPO WP, zasoby własne

Termin realizacji 2017-2020

Lokalizacja podobszar poprzemysłowy

Opis projektu

Problem / cel: Teren przed Urzędem Miejskim jest otwartym placem, który obecnie najczęściej pełni funkcję nieuporządkowanego parkingu. Jednocześnie mieszkańcy osiedli stanowiących funkcjonalne centrum miasta Czarna Białostocka nie mają miejsc do spotkań, aktywności rekreacyjnej i integracji. Miejsca integracji brakuje w szczególności mieszkańcom osiedli zlokalizowanych w obszarze rewitalizacji, ponieważ ani na osiedlu Starówka ani na osiedlu Tartaczne nie ma tak dużej gminnej przestrzeni, którą można zagospodarować na spotkania mieszkańców. Osiedla te nie mają tego rodzaju publicznej

przestrzeni stanowiącej miejsce do spotkań i działań animacyjnych, integracyjnych i aktywizacyjnych dla różnych grup mieszkańców. Jednocześnie, mieszkańcy obu tych osiedli mogą - ze względu na dogodną lokalizację - korzystać z infrastruktury zlokalizowanej w proponowanej lokalizacji. Celem projektu jest więc stworzenie miejsca do realizacji wydarzeń integrujących mieszkańców osiedli rewitalizacji.

Zadania / działania: Budowa i zagospodarowanie placu miejskiego przed budynkiem Urzędu Miejskiego. Koncepcja odnowy terenu przed Urzędem Miejskim zakłada nadanie miejscu nowych funkcji. Ma on przybrać formę skweru, ma dać możliwość spotkań (zorganizowanych i nieformalnych), organizowania wystaw, plenerów. Ma to być miejsce wypoczynku, spotkań towarzyskich i kulturalnych mieszkańców zamieszkujących podobszary rewitalizacji: osiedla Starówka i Tartaczne, oraz ich integracji.

W ramach projektu zostanie wykonana dokumentacja projektowa, przeprowadzona procedura administracyjna oraz przetargowa w celu wyłonienia wykonawcy budowanej infrastruktury oraz zostaną wykonane prace remontowo-budowlane dla stworzenia „Rynku”.

Rezultaty

- Powierzchnia rewitalizowanej przestrzeni - 5840 m²
- Liczba elementów małej architektury (ławki, kosze na śmieci, lampy itp.) - 70 szt.
- Liczba nowych nasadzeń - 400

Powiązanie z celami rewitalizacji (prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji)

- Liczba osób korzystających z infrastruktury - 1 200
- Liczba wydarzeń publicznych zorganizowanych w stworzonej przestrzeni - 10

9.1.2.7 Projekt 2.7 „Spacer szlakiem wąskotorówki”

Podmiot realizujący Urząd Miejski, Nadleśnictwo Czarna Białostocka

Orientacyjna wartość 2 000 000,00 zł

Źródła finansowania RPO WP, środki własne

Termin realizacji 2018-2023

Lokalizacja obszar przemysłowy

Opis projektu

Problem / cel:

Brak przestrzeni przeznaczonej funkcjonalnie dla aktywnego spędzania wolnego czasu, brak miejsca atrakcyjnego dla okolicznych mieszkańców, a jednocześnie brak zagospodarowanej odpowiednio przestrzeni możliwej do wykorzystania na cele społeczne. Brak przestrzeni do prowadzenia działań aktywizujących i integrujących społeczność (również międzypokoleniowo) np. wspólne formy zajęć integrujących i aktywizujących dla osób z różnych grup społecznych, w tym dzieci i seniorów oraz całych rodzin.

Zadania / działania:

Zagospodarowanie terenu po dawnej kolejce wąskotorowej przebiegającej przez centrum Czarnej Białostockiej - budowa ciągu pieszego, oświetlenie, zieleń, tablice informacyjne o historii działalności kolejki w Gminie.

Rezultaty

- Powierzchnia zagospodarowanej przestrzeni publicznej - 1,5 ha
- Liczba zorganizowanych aktywności społecznych (wydarzeń) - 6

Powiązanie z celami rewitalizacji (prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji)

- Liczba osób korzystających z zagospodarowanej przestrzeni publicznej - 1000 osób /rocznie

9.1.2.8 Projekt 2.8 „Rowerem lub na piechotę” - budowa ciągów pieszo-rowerowych

Podmiot realizujący Urząd Miejski

Orientacyjna wartość 2 500 000,00 zł

Źródła finansowania RPO WP / POIiŚ / środki własne

Termin realizacji 2018-2023

Lokalizacja podobszary Niemczyn, Oleszkowo, Wólka Ratowiecka

Opis projektu

Problem / cel: Celem podstawowym przedsięwzięcia jest stworzenie infrastruktury wspierającej poprawę rowerowej komunikacji podobszarów rewitalizacji. Przyczyni się to do zwiększenia dostępności transportowej poszczególnych podobszarów, co z pewnością wpłynie na zwiększenie aktywności mieszkańców, w tym edukacyjnej czy zawodowej.

Zadania / działania:

Rozbudowa ciągów pieszo-jezdnych, budowa bezpiecznych szlaków komunikacyjnych. Opracowanie dokumentacji, przeprowadzenie uzgodnień i uzyskanie pozwoleń technicznych na budowę. Budowa systemu ścieżek rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą (parkingi dla rowerów, miejsca odpoczynku).

Rezultaty

- Długość wybudowanych ścieżek / tras rowerowych na podobszarach rewitalizacji 8,5 km

- Długość szlaków pieszych 8,5 km

Powiązanie z celami rewitalizacji (prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji)

- Liczba osób korzystających z wybudowanych tras rowerowych 600 osób / rok.

9.1.3 3. „Aktywna wieś” - WIAZKA PROJEKTÓW nr 3

9.1.3.1 Projekt 3.1 Animator aktywności - wsparcie lokalnych liderów w inicjowaniu działań

Podmiot realizujący Urząd Miejski, sołectwo Niemczyn

Orientacyjna wartość 200 000,00 zł

Źródła finansowania RPO WP, środki własne

Termin realizacji 2018-2023

Lokalizacja Niemczyn, Oleszkowo, Wólka Ratowiecka

Opis projektu

Problem / cel:

Wiejskie podobszary rewitalizacji charakteryzują się brakiem szans rozwojowych, brakiem perspektyw do działania, brakiem inicjatywy i aktywności społecznej. Wynika to w dużej mierze z braków cywilizacyjnych, utrudnionego dostępu do infrastruktury, sprzętu, a także nowych technologii. Z drugiej strony mieszkańcom brakuje wsparcia, inspiracji, przykładów działań, wymian i wizyt studyjnych, przekazywania dobrych praktyk. Celem projektu jest przełamanie tych barier i zapewnienie wsparcia mieszkańcom wiejskich podobszarów rewitalizacji, aby wzmocnić potencjał kadrowy i potencjalnych lokalnych liderów ukierunkować na działania na rzecz rozwoju lokalnych społeczności.

Zadania / działania:

Wsparcie realizowane lokalnie, przez osoby posiadające wiedzę i kompetencje organizacyjne, udzielanego „w terenie”, podczas spotkań i wspólnych działań z potencjalnymi lokalnymi liderami. Wsparcie w pokonaniu procedur administracyjnych, formalno-finansowych i biurokracji. Prowadzenie działań aktywizujących, spotkań, szkoleń i warsztatów, organizowanie wyjazdów studyjnych, wspieranie kreowania i realizacji przedsięwzięć.

Rezultaty

- Liczba godzin zrealizowanego doradztwa - 600 godz. (100 rocznie)

- Liczba osób korzystających z doradztwa - 8 (lokalnych liderów)

Powiązanie z celami rewitalizacji (prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji)

- Liczba inicjatyw realizowanych przez lokalnych liderów: 8/rok

9.1.3.2 Projekt 3.2: Utworzenie Świetlicy Wiejskiej we wsi Niemczyn - organizacja zajęć i adaptacja pomieszczeń

Podmiot realizujący DK/Urząd Miejski, sołectwo Niemczyn

Orientacyjna wartość 300 000,00 zł

Źródła finansowania RPO WP, środki własne

Termin realizacji 2017-2023

Lokalizacja Niemczyn

Opis projektu

Problem / cel:

Brak przestrzeni wspólnych do integracji społeczności podobszaru rewitalizacji, brak infrastruktury dla wspólnej realizacji działań, co przekłada się na niską aktywność obywatelską i społeczną mieszkańców, brak inicjatyw wspierających integrację i społeczną aktywizację.

Uruchomienie funkcjonowania Świetlicy Wiejskiej przez cały rok, ale szczególnie w okresie jesienno-zimowym, w której młodzież, dzieci, seniorzy, ale także osoby z grup aktywnych zawodowo (szczególnie kobiety) znalazłyby miejsce dla wspólnych działań i rozwijania zainteresowań. Młodzież nie ma zajęcia wieczorami więc siedzi przed telewizorem. Mieszkańcy wsi nie korzystają z oferty Domu Kultury z uwagi na ograniczoną możliwość dojazdu, czują się osamotnieni, nikt nie interesuje się ich bytem i funkcjonowaniem, nie mają możliwości aby rozwijać zainteresowania i wykorzystywać potencjały.

Celem przedsięwzięcia jest stworzenie miejsca, gdzie mieszkańcy będą mogli podejmować wspólne działania i realizować pasje oraz umożliwienie mieszkańcom wspólnych spotkań, podniesienie ich aktywności społecznej, kulturalnej i obywatelskiej, a także w zakresie edukacji nieformalnej. Budynek jest w bardzo złym stanie technicznym, od dwóch lat mieszkańcy remontują go częściowo z własnych środków (na drobne remonty, jak np. na wymianę okien przeznaczone były środki z funduszu sołeckiego). Celem planowanego przedsięwzięcia jest zwiększenie atrakcyjności, estetyki i funkcjonalności przestrzeni wspólnej oraz stworzenie warunków do integracji społecznej oraz aktywności obywatelskiej i społecznej mieszkańców.

Zadania / działania:

Projekt zakłada remont istniejącego budynku wraz z kompletnym wyposażeniem (m. in. w regały, krzesła, stół konferencyjny, komputery z dostępem do Internetu). Planuje się również zagospodarować teren wokół świetlicy, w szczególności wykonać mini plac zabaw oraz ogrodzić cały teren. W ramach projektu zostanie wykonana dokumentacja projektowa, przeprowadzona procedura administracyjna oraz przetargowa w celu wyłonienia wykonawcy prac budowlanych. Realizacja przedsięwzięcia ukierunkowana jest na aktywizację mieszkańców poprzez poprawę dostępności bazy rekreacyjnej i rozwój oferty spędzania czasu wolnego społeczności, w tym zagrożonej wykluczeniem społecznym. Stworzenie lepszych warunków do organizacji różnych form aktywności skierowanych do dzieci i młodzieży. Stworzenie miejsca integrującego lokalną społeczność oraz podnoszącego poziom aktywności społecznej mieszkańców rewitalizowanego podobszaru.

Stworzenie świetlicy integracyjnej umożliwiającej spędzanie wolnego czasu i prowadzonej przez animatora kultury. Planowane działania:

- zajęcia świetlicowe dla dzieci (czytanie, gry, itp.);
- organizacja warsztatów i zajęć dla dzieci, młodzieży;
- organizacja kreatywnych warsztatów międzypokoleniowych;
- stworzenie klubów zainteresowań;
- wspieranie inicjatyw uczestników zajęć.

Rezultaty

- Powierzchnia zagospodarowanej przestrzeni publicznej - budynek 82 m² + teren 650 m²
- Liczba zorganizowanych aktywności społecznych (wydarzeń, kursów, zajęć) - 15

Powiązanie z celami rewitalizacji (prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji)

- Liczba osób korzystających z zagospodarowanej przestrzeni publicznej - 80 uczestników stałych /cyklicznych zajęć rocznie
- Liczba osób z podobszarów rewitalizacji, które podniosły kompetencje społeczne - 30 (badanie ankietowe ex-ante i ex-post)

9.1.3.3 Projekt 3.3 Rozbudowa infrastruktury CRL

Podmiot realizujący Dom Kultury

Orientacyjna wartość 600 000,00 zł

Źródła finansowania RPO WP / środki własne

Termin realizacji 2017-2023

Lokalizacja Niemczyn

Opis projektu

Problem / cel:

Brak przestrzeni przeznaczonej funkcjonalnie dla aktywnego spędzania wolnego czasu, brak miejsca atrakcyjnego dla okolicznych mieszkańców, a jednocześnie brak zagospodarowanej odpowiednio przestrzeni możliwej do wykorzystania na cele społeczne. Brak przestrzeni do prowadzenia działań aktywizujących i integrujących społeczność (również międzypokoleniowo) np. wspólne formy zajęć integrujących i aktywizujących dla osób z różnych grup społecznych, w tym dzieci i seniorów oraz całych rodzin.

Zadania / działania:

Działania inwestycyjne umożliwią stworzenie przestrzeni przeznaczonej funkcjonalnie dla aktywnego spędzania wolnego czasu, dzięki czemu powstanie miejsce atrakcyjne dla okolicznych mieszkańców, a jednocześnie dotychczas niezagospodarowana przestrzeń możliwa będzie do wykorzystania na cele społeczne. Projekt obejmuje działania wokół Centrum Rękodzieła Ludowego w Niemczynie - etap II - budowa zaplecza technicznego wraz z zagospodarowaniem terenu (plac zabaw, boisko sportowe trawiaste, dojścia, parking).

Rezultaty

- Powierzchnia zagospodarowanej przestrzeni publicznej - 1000 m²

- Liczba zorganizowanych aktywności społecznych (wydarzeń, kursów, zajęć) - 15

Powiązanie z celami rewitalizacji (prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji)

- Liczba osób korzystających z zagospodarowanej przestrzeni publicznej - 100 osób / mc

9.1.3.4 Projekt 3.4 Zagospodarowanie terenu przy Świątlicy Wiejskiej we wsi Wólka Ratowiecka

Podmiot realizujący Dom Kultury, sołectwo Wólka Ratowiecka

Orientacyjna wartość 150 000,00 zł

Źródła finansowania RPO WP / środki własne

Termin realizacji 2017-2023

Lokalizacja Wólka Ratowiecka

Opis projektu

Problem / cel:

Brak przestrzeni przeznaczonej funkcjonalnie dla aktywnego spędzania wolnego czasu, brak miejsca atrakcyjnego dla okolicznych mieszkańców, a jednocześnie brak zagospodarowanej odpowiednio przestrzeni możliwej do wykorzystania na cele społeczne. Brak przestrzeni do prowadzenia działań aktywizujących i integrujących społeczność (również międzypokoleniowo) np. wspólne formy zajęć integrujących i aktywizujących dla osób z różnych grup społecznych, w tym dzieci i seniorów oraz całych rodzin.

Zadania / działania:

Działania inwestycyjne umożliwią stworzenie przestrzeni przeznaczonej funkcjonalnie dla aktywnego spędzania wolnego czasu, dzięki czemu powstanie miejsce atrakcyjne dla okolicznych mieszkańców, a jednocześnie dotychczas niezagospodarowana przestrzeń możliwa będzie do wykorzystania na cele społeczne. W ramach projektu zostanie wykonana dokumentacja projektowa, przeprowadzona procedura administracyjna oraz przetargowa w celu wyłonienia wykonawcy.

Rezultaty

- Powierzchnia zagospodarowanej przestrzeni publicznej - 350 m²
- Liczba zorganizowanych aktywności społecznych (wydarzeń, kursów, zajęć) - 10

Powiązanie z celami rewitalizacji (prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji)

- Liczba osób korzystających z zagospodarowanej przestrzeni publicznej - 100 osób / mc

9.1.3.5 Projekt 3.5 Budowa placu zabaw we wsi Oleszkowo

Podmiot realizujący Urząd Miejski, sołectwo Oleszkowo

Orientacyjna wartość 125 000,00 zł

Źródła finansowania RPO WP / środki własne

Termin realizacji 2017-2023

Lokalizacja Oleszkowo

Opis projektu

Problem / cel:

Brak przestrzeni przeznaczonej funkcjonalnie dla aktywnego spędzania wolnego czasu, brak miejsca atrakcyjnego dla okolicznych mieszkańców, a jednocześnie brak zagospodarowanej odpowiednio przestrzeni możliwej do wykorzystania na cele społeczne. Brak przestrzeni do prowadzenia działań aktywizujących i integrujących społeczność (również międzypokoleniowo) np. wspólne formy zajęć integrujących i aktywizujących dla osób z różnych grup społecznych, w tym dzieci i seniorów oraz całych rodzin.

Zadania / działania:

Działania inwestycyjne umożliwią stworzenie przestrzeni przeznaczonej funkcjonalnie do aktywnego spędzania wolnego czasu, dzięki czemu powstanie miejsce atrakcyjne dla okolicznych mieszkańców, a jednocześnie dotychczas niezagospodarowana przestrzeń możliwa będzie do wykorzystania na cele społeczne.

Rezultaty

- Powierzchnia zagospodarowanej przestrzeni publicznej - 732m²
- Liczba zorganizowanych aktywności społecznych (wydarzeń, kursów, zajęć) - 5

Powiązanie z celami rewitalizacji (prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji)

- Liczba osób korzystających z zagospodarowanej przestrzeni publicznej - 50 osób / mc

9.1.3.6 Projekt 3.6 „Bezpiecznie na autobus” zbudowanie przystanku autobusowego w Oleszkowie

Podmiot realizujący Urząd Miejski

Orientacyjna wartość 20 000,00 zł

Źródła finansowania RPO WP / POIiŚ / środki własne

Termin realizacji 2018-2020

Lokalizacja Oleszkowo

Opis projektu

Problem / cel:

Brak bezpiecznej infrastruktury komunikacyjnej, ułatwiającej mieszkańcom korzystanie z komunikacji publicznej. Brak przystanku, na którym można zaczekać na autobus nie narażając się na niedogodności wynikające z warunków pogodowych, a także gdzie można usiąść, co jest szczególnie ważne dla osób starszych.

Zadania / działania:

W ramach projektu zostanie wykonana dokumentacja projektowa, przeprowadzona procedura administracyjna oraz przetargowa w celu wyłonienia wykonawcy budowanej infrastruktury sportowej oraz zostaną wykonane prace budowlane związane z budową przystanku.

Rezultaty

- Powierzchnia zagospodarowanej przestrzeni publicznej - 5 m²

- Liczba zrewitalizowanych obiektów ułatwiających korzystanie z komunikacji publicznej - 1

Powiązanie z celami rewitalizacji (prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji)

- Liczba osób korzystających z komunikacji publicznej dzięki zapewnionej infrastrukturze 50

9.2 Przedsięwzięcia uzupełniające

Oprócz działań podstawowych, planowane do realizacji są także działania uzupełniające, których realizacja będzie wspierać osiągnięcie zakładanych celów.

- Budowa hali sportowej przy Szkole Podstawowej Nr 2 w Czarnej Białostockiej. Szacunkowy koszt: 12 000 000 zł;
- „Kraina Marzeń” dla każdego przedszkolaka. Szacunkowy koszt: 4 950 000 zł;
- Organizowanie imprez plenerowych dla mieszkańców. Szacunkowy koszt: 500 000 zł finansowany ze środków własnych, RPO WP, MKiDN;
- Rozwijanie aktywności zawodowej poprzez wykorzystanie potencjału turystycznego i przyrodniczego Gminy, Szacunkowy koszt: 1 200 000 zł finansowany ze środków POIiŚ / WFOŚiGW, środków własnych, RPO WP;
- Poprawa jakości środowiska poprzez działania edukacyjne oraz kampanie upowszechniające pożądane zachowania obywatelskie (niespalanie śmieci, niewylewanie zanieczyszczeń do miejsc nieprzeznaczonych etc.). Szacunkowy koszt: 150 000 zł finansowany ze środków POIiŚ / WFOŚiGW, środków własnych, RPO WP;
- Utworzenie systemu wsparcia dla organizacji pozarządowych, w szczególności tych których działalność koncentruje się na zachowaniu, ochronie, rozwoju i promowaniu lokalnych tradycji i zasobów kulturowych, wsparcie wdrożenia systemu małych grantów dla organizacji

pozarządowych i grup nieformalnych. Szacunkowy koszt: 1 000 000 zł finansowany ze środków RPO WP, MKiDN, PO FIO, środków własnych;

- Organizowanie zawodów i spotkań tematycznych „ModelMarina” na bazie dostępnego akwenu wodnego, działania integracyjne, edukacyjne i aktywizacyjne kierowane do mieszkańców podobszarów rewitalizacji, przedsięwzięcie organizowane przez organizację pozarządową Fundacja MARSZAŁKOWSKA. Szacunkowy koszt: 1 200 000,00 zł finansowany z grantów fundacji biznesowych, środków własnych JST, Lasów Państwowych i zbiórek publicznych;
- Organizowanie konkursów tematycznych w różnych obszarach „Paleton”, aktywizujących mieszkańców podobszarów rewitalizacji zarówno w działania przygotowujące do udziału w konkursie jak i w zakresie organizacyjnym. Przedsięwzięcie organizowane przez organizację pozarządową Fundacja MARSZAŁKOWSKA. Szacunkowy koszt: 540 000,00 zł finansowany z grantów fundacji biznesowych, środków własnych JST i zbiórek publicznych.

10. Realizacja Programu Rewitalizacji

10.1 Mechanizmy integrowania działań oraz przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Program Rewitalizacji dla Gminy Czarna Białostocka stanowi dokument otwarty. Poddawany będzie systematycznej, okresowej analizie i ocenie oraz będzie w razie potrzeby aktualizowany celem dostosowania do zmieniających się uwarunkowań, w szczególności w zakresie określenia lub doprecyzowania konkretnych projektów realizowanych w ramach rewitalizacji. Analiza, ocena i aktualizacja Programu odbywać się będzie w oparciu o zasadę współpracy z zainteresowanymi partnerami.

Monitorowaniu, ocenie realizacji Programu i jego aktualizacji służyć będzie system współpracy pomiędzy podmiotami Programu oraz zaprojektowaniu osiągnięcia wskaźników rezultatów i oddziaływania.

Plan działań dla przebiegu procesu rewitalizacji i informacje o jego realizacji zostaną określone w zależności od możliwości pozyskania środków, w tym konkursów organizowanych przez poszczególne instytucje. Przebieg i kolejność realizacji poszczególnych zadań zostanie określona w przedziałach czasowych. Zakładany plan realizacji będzie uwzględniał finansowanie fakultatywne, tj. wsparcie realizacji działań poprzez dofinansowanie ze środków zewnętrznych, o ile będzie możliwe ich pozyskanie, lub finansowanie działania ze środków własnych Gminy, o ile pozyskanie dofinansowania zewnętrznego nie będzie możliwe. Analiza osiągniętych w danym okresie realizacji Programu wskaźników będzie dokonywana nie rzadziej niż raz na rok według określonego harmonogramu.

Program Rewitalizacji będzie wdrażany przy uwzględnieniu szerokiej partycypacji społecznej, realizowanej przez cały okres wdrażania PR. Partycypacja społeczna oznacza realizację wszystkich poniżej wskazanych działań:

- informowanie mieszkańców o wszelkich planowanych działaniach dotyczących rewitalizacji;
- inicjowanie i moderowanie debaty publicznej dotyczącej zagospodarowania przestrzeni publicznej lub nadzór w przypadku zlecenia tego działania;
- wspieranie aktywności organizacji pozarządowych i innych grup mieszkańców podejmujących działania dotyczące rewitalizacji;
- w miarę możliwości uwzględnianie w planach rewitalizacji propozycji i stanowisk prezentowanych przez przedstawicieli mieszkańców.

Wszelkie działania partycypacyjne będą ukierunkowane na określenie konkretnych działań rewitalizacyjnych maksymalnie dopasowanych do potrzeb mieszkańców oraz wypracowanie kompromisowego stanowiska, gdy zgłaszane propozycje będą mocno rozbieżne lub wykluczające się.

10.2 Szacunkowe ramy finansowe

Szacunkowy łączny koszt realizacji PR w zakresie przedsięwzięć głównych i uzupełniających wyniesie **39 825 000,00 zł**, w tym **18 285 000,00 zł** to koszt realizacji przedsięwzięć podstawowych, a **21 540 000,00 zł** to kwota na działania uzupełniające.

Poniższe, skrócone zestawienie, zawiera informację dotyczącą planowanych źródeł finansowania.

Tabela 25 Zestawienie przedsięwzięć rewitalizacyjnych według źródeł finansowania

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia (tytuł projektu)	Łączna wartość	Środki zewnętrzne	Środki krajowe	
				publiczne	prywatne
PRZEDSIĘWZIĘCIA PODSTAWOWE					
1.1	„OSL” - środowiskowa praca socjalna	1 300 000	1 105 000	175 500	19 500
1.2	„Kobieta - Rodzina - Społeczność lokalna” - aktywizacja społeczna	1 800 000	1 530 000	243 000	27 000
1.3	„Siła pokoleń” - zagospodarowanie potencjału i czasu wolnego młodzieży i seniorów	1 500 000	1 275 000	202 500	22 500
1.4	Budowa placu zabaw i boiska sportowego trawiastego na os. Miasteczko	300 000	255 000	45 000	-
1.5	„Przyjazna przestrzeń publiczna” - zagospodarowanie terenu wokół siłowni plenerowej	250 000	212 500	-	37 500
1.6	Zagospodarowania terenu przy Domu Kultury w Czarnej Białostockiej	300 000	255 000	45 000	-
1.7	Zagospodarowanie Sali Kominkowej Domu Kultury na pracownię komputerowo-graficzną	200 000	170 000	-	30 000
2.1	Stworzenie klubu osiedlowego: Os. Miasteczko	400 000	340 000	54 000	6 000
2.2	FabLab 1	800 000	680 000	120 000	-
2.3	FabLab 2	700 000	595 000	105 000	-
2.4	Inkubator przedsiębiorczości	3 000 000	2 550 000	450 000	-
2.5	Zagospodarowanie Targowicy Miejskiej	300 000	255 000	22 500	22 500
2.6	„Rynek” - miejsce spotkań	1 540 000	1 309 000	196 350	34 650
2.7	„Spacer szlakiem wąskotorówki”	2 000 000	1 700 000	255 000	45 000
2.8	„Rowerem lub na piechotę” - budowa ciągów pieszo-jezdných	2 500 000	2 125 000	375 000	-
3.1	Animator aktywności - wsparcie lokalnych liderów w inicjowaniu działań	200 000	170 000	-	30 000
3.2	Utworzenie Świetlicy Wiejskiej we wsi Niemczyn - organizacja zajęć i adaptacja pomieszczeń	300 000	255 000	-	45 000
3.3	Rozbudowa infrastruktury CRL	600 000	510 000	-	90 000
3.4	Zagospodarowanie terenu przy Świetlicy Wiejskiej w wsi Wólka Ratowiecka	150 000	127 500	-	22 500
3.5	Budowa placu zabaw we wsi Oleszkowo	125 000	106 250	-	18 750
3.6	„Bezpiecznie na autobus” zbudowanie przystanku autobusowego w Oleszkowie	20 000	17 000	-	3 000
Suma przedsięwzięć podstawowych		18 285 000	15 542 250	2 288 850	453 900

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia (tytuł projektu)	Łączna wartość	Środki zewnętrzne	Środki krajowe	
				publiczne	prywatne
PRZEDSIĘWZIĘCIA UZUPEŁNIAJĄCE					
1.	Budowa hali sportowej przy Szkole Podstawowej Nr 2 w Czarnej Białostockiej	12 000 000	10 200 000	1 620 000	180 000
2.	„Kraina Marzeń” dla każdego przedszkolaka	4 950 000	4 207 500	742 500	-
3.	Organizowanie imprez plenerowych dla mieszkańców	500 000	425 000	-	75 000
4.	Rozwijanie aktywności zawodowej poprzez wykorzystanie potencjału turystycznego i przyrodniczego Gminy	1 200 000	1 020 000	-	180 000
5.	Poprawa jakości środowiska	150 000	127 500	22 500	-
6.	Utworzenie systemu wsparcia dla organizacji pozarządowych	1 000 000	850 000	75 000	75 000
7.	Organizowanie zawodów i spotkań tematycznych „ModelMarina”	1 200 000	1 020 000	-	180 000
8.	Organizowanie konkursów w różnych obszarach „Paleton”	540 000	459 000	-	81 000
Suma przedsięwzięć uzupełniających		21 540 000	18 309 000	2 460 000	771 000

Źródło: opracowanie własne

Ramy finansowe Programu Rewitalizacji wraz z szacunkowym wskazaniem środków finansowych ze źródeł unijnych, publicznych i prywatnych stanowią sumę całkowitej wartości planowanych do realizacji zadań. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne będą finansowane ze środków unijnych (głównie poprzez Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego), krajowych, wśród których wyróżnia się środki m.in. z Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Funduszu Inicjatyw Obywatelskich, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwo Sportu i Turystyki oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, a także środki budżetu Gminy oraz od podmiotów społecznych.

Projekty zaprezentowane w Programie Rewitalizacji oraz ich szczegółowe opisy (przedstawione w rozdziale *Lista planowanych przedsięwzięć wraz z ich opisami*), mają charakter indykatywny. Należy przez to rozumieć, iż dopuszczalne są modyfikacje dotyczące zarówno ich zakresu, jak i wartości, a realizacja poszczególnych zadań będzie uzależniona od bieżących możliwości finansowych podmiotów i instytucji odpowiedzialnych za ich wdrożenie.

10.3 Struktura zarządzania realizacją Programu

Warunkiem obowiązywania PR jako aktu prawa obowiązującego jest jego przyjęcie do realizacji na mocy Uchwały Rady Gminy. System wdrażania Programu będzie zgodny z wymogami określonymi dla wdrażania poszczególnych projektów określonymi w aktach prawnych związanych z wdrażaniem funduszy strukturalnych oraz w innych obowiązujących dokumentach merytorycznych i aktach prawnych. Podmioty korzystające ze środków finansowych Unii Europejskiej są zobowiązane przestrzegać przepisów, zasad i procedur wspólnotowych. Realizacja poszczególnych projektów PR będzie opierać się na systemie wdrażania pomocy strukturalnej Unii Europejskiej oraz na zasadach wydatkowania środków według źródeł ich pochodzenia.

Nadzór nad całością realizowanych projektów objętych Programem Rewitalizacji sprawuje Burmistrz Miasta Czarna Białostocka. Nadzór nad kwestiami finansowymi związanymi z realizacją projektów sprawuje Skarbnik (zgodnie ze statutem).

Okresowa aktualizacja PR prowadzona będzie we współpracy z osobami i instytucjami, w tym z organizacjami pozarządowymi ważnymi z punktu widzenia wdrażania PR. Zmiany PR będą opiniowane zatwierdzone przez Radę Gminy w drodze uchwały. Za przygotowanie merytoryczne i formalne zaproponowanych zmian odpowiadać będzie Sekretarz, który będzie współpracował z pracownikami właściwych wydziałów merytorycznych. Poszczególne zadania merytoryczne będą realizowane przez właściwe komórki i zgodnie z kompetencjami.

Zarządzanie wdrażaniem rewitalizacji będzie realizowane przez Urząd Miejski, w tym koordynacja procesów i organizowanie spotkań, a zatem nie generuje dodatkowych kosztów.

10.4 System monitorowania i oceny Programu Rewitalizacji

Odpowiedzialność za bieżące monitorowanie PR spoczywać będzie na wyznaczonych pracownikach Urzędu Miejskiego. Bieżąca ocena Programu będzie dokonywana w oparciu o wskaźniki zawarte w każdym z przedstawianych do dofinansowania projektów oraz Listę projektów zawartą w niniejszym PR.

W celu skutecznej realizacji założeń zawartych w PR, będzie prowadzony monitoring wdrażania poprzez weryfikowanie przyjętych wskaźników:

- wskaźniki produktu i rezultatu dla poszczególnych przedsięwzięć;
- wskaźniki realizacji (oddziaływania/efektu) Programu Rewitalizacji zgodnie z poniższą tabelą.

Tabela 26 Wskaźniki realizacji Programu Rewitalizacji

monitorowane zjawisko	monitorowany cel główny, kierunek / wiązka projektów	miara	źródło	Wartości		
				bazowe: 2016	pośrednie: 2020	docelowe: 2023
ubóstwo - udział mieszkańców korzystających ze świadczeń MGOPS w ogóle mieszkańców	„Razem możemy więcej” - środowiskowa praca socjalna	% osób korzystających z OPS	OPS	7,81	7,00	5,50
bezrobocie - % mieszkańców w wieku produkcyjnym pozostających bez zatrudnienia	„Razem możemy więcej” - środowiskowa praca socjalna	% ludności w wieku produkcyjnym	PUP	6,57	6,00	5,00
aktywność obywatelska - liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych działających w sołectwach	„Aktywna wieś” - aktywizacja społeczna i obywatelska mieszkańców wsi	liczba podmiotów	Urząd Miejski	3	5	6
aktywność obywatelska - liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych działających w osiedlach	„Osiedla - motorem zmian” - aktywizacja społeczna i obywatelska mieszkańców osiedli	liczba podmiotów	Urząd Miejski	2	3	4
gospodarka - aktywność gospodarcza, przedsiębiorczość mieszkańców, liczba mieszkańców przypadająca na jedną firmę aktywną	„Aktywna wieś” - aktywizacja społeczna i obywatelska mieszkańców wsi	liczba mieszkańców / zarejestrowana firma (działalność gosp.)	CEIDG / GUS	13	12	10

Źródło: opracowanie własne

11. **Partycypacja społeczna**

11.1 **Mechanizmy włączenia interesariuszy**

Program Rewitalizacji jest dokumentem o charakterze strategicznym. Skutki jego wdrożenia obejmują podmioty zlokalizowane na rewitalizowanych obszarach. W związku z tym, konieczne jest zaangażowanie przedstawicieli różnych grup interesariuszy do prac zarówno w proces przygotowania Programu Rewitalizacji, jak i w proces jego wdrażania, monitorowania oraz ewaluacji. Aktywny udział interesariuszy jest koniecznym warunkiem powodzenia długofalowego rozwoju obszarów znajdujących się w sytuacji kryzysowej. Interesariuszami rewitalizacji podobszarów na terenie Gminy Czarna Białostocka są w szczególności:

- Urząd Miejski w Czarnej Białostockiej i jednostki organizacyjne mu podległe;
- mieszkańcy Gminy Czarna Białostocka, w tym przede wszystkim mieszkańcy podobszarów rewitalizacji;
- przedsiębiorcy z terenu Gminy Czarna Białostocka;
- organizacje pozarządowe działające na terenie Gminy Czarna Białostocka i kierujące swoje działania do mieszkańców podobszarów rewitalizacji;
- inne podmioty zainteresowane realizacją Programu Rewitalizacji.

11.2 **Udział interesariuszy w procesie tworzenia Programu Rewitalizacji**

Program Rewitalizacji jest wypracowywany przez samorząd gminny i mieszkańców i poddawany dyskusji w oparciu o diagnozę lokalnych problemów społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych. Podmiotem odpowiedzialnym za proces przygotowania Programu Rewitalizacji jest Gmina Czarna Białostocka, jednak prace nad przygotowaniem Programu, jego aktualizacją, a także wdrażanie opierają się na współpracy z różnymi interesariuszami.

Fundamentem działań na każdym etapie procesu rewitalizacji jest partycypacja społeczna. W celu prawidłowego przeprowadzenia rewitalizacji i odniesienia sukcesu w tym zakresie, konieczne jest podjęcie wspólnych wysiłków przez różne podmioty. Dlatego też istotne jest, aby wszyscy interesariusze brali czynny udział na etapie diagnozowania, programowania, wdrażania i monitorowania procesu rewitalizacji. Sposób włączenia interesariuszy w proces opracowania Programu Rewitalizacji na terenie Gminy Czarna Białostocka opierał się na przeprowadzaniu różnych form konsultacji społecznych do których należy zaliczyć:

- przeprowadzenie wywiadów pogłębionych;
- ankietyzację;
- zbieranie uwag w postaci papierowej lub elektronicznej;
- spotkania informacyjne;
- spotkania warsztatowe;
- piknik.

W ramach opracowywania Programu Rewitalizacji wybrano wyżej wymienione techniki, ponieważ są one popularne, nieskomplikowane i dążą do bezpośredniego zaangażowania całej społeczności Gminy w proces rewitalizacji. Aby zapewnić jak największy udział mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych i innych interesariuszy rewitalizacji, o każdej z form konsultacji zostali wcześniej powiadomieni poprzez ogłoszenie na stronie internetowej Gminy (w tym na dedykowanej stronie poświęconej rewitalizacji), rozwieszenie plakatów informujących o spotkaniach organizowanych w różnych lokalizacjach, w tym na obszarach wiejskich Gminy, oraz dystrybucję zaproszeń.

Pierwszym etapem opracowania Programu Rewitalizacji było określenie czynników i zjawisk kryzysowych, które występują na terenie Gminy, a następnie ustalenie, gdzie skala tych problemów jest największa i gdzie występują najpilniejsze potrzeby rewitalizacyjne.

Pierwszą z przeprowadzonych form konsultacji społecznych było przeprowadzenie ankiety. W ankiecie realizowanej przy zaangażowaniu ankietera, mieszkańcy losowo dobrani do próby badawczej anonimowo wypowiadali się na temat problemów, jakie występują na terenie Gminy, obszarów gdzie koncentracja negatywnych zjawisk społecznych jest największa oraz koniecznych do przeprowadzenia zadań rewitalizacyjnych. Ankieta składała się z 6 pytań. W ankiecie wzięło udział 100 mieszkańców Gminy z różnych sołectw.

Drugim działaniem, ukierunkowanym na zebranie opinii, było przeprowadzenie wywiadów pogłębionych z przedstawicielami interesariuszy instytucjonalnych. Celem wywiadów było scharakteryzowanie specyfiki podobszarów rewitalizacji, potrzeb działań na tych podobszarach, oraz propozycji projektów. Przeprowadzono łącznie 20 wywiadów pogłębionych.

Kolejnym elementem prowadzenia konsultacji były spotkania z mieszkańcami, które pozwoliły na wyjaśnienie istoty rewitalizacji oraz zebranie bezpośrednio od osób zamieszkujących na terenie Gminy propozycji działań. Spotkania obejmowały wprowadzenie w tematykę rewitalizacji, zakres planowanych i możliwych do realizacji w ramach rewitalizacji działań oraz pracę warsztatową, podczas której uczestnicy spotkań identyfikowali ważne dla siebie kwestie i zgłaszali propozycje działań.

Ostatnim etapem było spotkanie podsumowujące, podczas którego zaprezentowano zarówno wyniki badań przeprowadzonych w ramach diagnozy, ale także zebrane propozycje działań. Ponadto, na początku prac nad opracowaniem Programu Rewitalizacji przygotowano dedykowaną stronę internetową (www.rewitalizacja.czarnabialostocka.pl), która zawierała aktualizowane na bieżąco informacje, cząstkowe opracowania i podsumowania realizowanych spotkań. Celem wszystkich tych działań było upowszechnienie wiedzy o rozpoczynającym się procesie rewitalizacji oraz zachęcenie mieszkańców do aktywnego udziału w planowaniu i później w realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Zarówno informacje uzyskane w trakcie wywiadów, jak i wyniki badania ankietowego, uzupełniły dane statystyczne, co pozwoliło na określenie głównych problemów na terenie Gminy i ustalenie, gdzie występuje ich największa koncentracja oraz jaka jest specyfika i uwarunkowania lokalne.

Po opracowaniu wstępnej wersji dokumentu, został on poddany konsultacjom społecznym. Dokument został wyłożony na 14 dni w formie papierowej w Urzędzie Miejskim, był również dostępny w wersji elektronicznej na stronie internetowej Gminy. We wskazanym czasie wszyscy zainteresowani mogli złożyć uwagi i wnioski do dokumentu (w wersji papierowej i elektronicznej).

Podsumowując należy podkreślić, że interesariusze mieli możliwość aktywnego udziału w pracach nad opracowaniem Programu Rewitalizacji, a przedstawiciele instytucji i organizacji z tej możliwości aktywnie

skorzystali. W ramach ankietyzacji, wywiadów, spotkania i wyłożenia dokumentu do wglądu publicznego mieszkańcy mieli możliwość wskazania problemów jakie występują na terenie Gminy. Ponadto mieszkańcy Gminy odnieśli się podczas spotkań do propozycji działań jakie zaplanowano w ramach Programu Rewitalizacji, by dane obszary wyprowadzić ze stanu kryzysowego oraz przedstawiali propozycje własnych przedsięwzięć, które zostały uwzględnione w przedmiotowym dokumencie. Zorganizowane spotkania i warsztaty pozwoliły na wyjaśnienie problematyki rewitalizacji, a dyskusje (podczas spotkań warsztatowych) na temat problemów jakie występują na terenie Gminy oraz przewidzianych do realizacji zadań, dostarczyły konkretnych sugestii od mieszkańców, zawartych następnie w Programie Rewitalizacji.

Wspólna analiza możliwości rozwojowych i zgłoszone projekty przyczynią się niewątpliwie do pełnej realizacji Programu Rewitalizacji.

Wnioski z każdego rodzaju badania zawarto w odpowiednich rozdziałach dotyczących diagnozy oraz charakterystyki obszaru rewitalizacji.

11.3 Sposób włączenia interesariuszy we wdrażanie

Ze względu na planowane przedsięwzięcia, katalog interesariuszy jest szeroki i otwarty. Głównym sposobem włączenia interesariuszy w proces wdrażania Programu Rewitalizacji będzie ich aktywny udział w przewidzianych do realizacji działaniach. Interesariusze Programu Rewitalizacji będą wdrażali i monitorowali działania dotyczące aktywizacji społecznej, likwidacji negatywnych zjawisk społecznych, działań o charakterze infrastrukturalnym, środowiskowym i przestrzenno-funkcjonalnym, co pozwoli na pełną realizację Programu Rewitalizacji. Poniżej przedstawiono głównych interesariuszy rewitalizacji i ich zadania wynikające z procesu wdrażania Programu Rewitalizacji.

Gmina Czarna Białostocka - odgrywa kluczową rolę w procesie wdrażania Programu Rewitalizacji. To główny podmiot inicjujący proces rewitalizacji na wyznaczonych obszarach oraz stwarzający uwarunkowania formalne do jego realizacji. Gmina odgrywa podstawową rolę w planowaniu przewidzianych do realizacji działań w wymiarze społecznym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym i środowiskowym. Ponadto tworzy podstawy prawne i formalne, które umożliwiają uczestnictwo w procesie rewitalizacji pozostałych interesariuszy. W sposób bezpośredni wywiera wpływ na poprawę jakości życia mieszkańców obszarów rewitalizacji.

Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej - to podmiot, który odgrywa zasadniczą rolę w społecznym aspekcie rewitalizacji. MGOPS będzie jednym z głównych realizatorów i koordynatorów przeprowadzonych projektów „miękkich”. Ponadto odegra on główną rolę podczas oceny efektów rewitalizacji - Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej posiada bowiem niezbędne dane na temat rodzaju udzielonych świadczeń społecznych, liczby osób pobierających świadczenia, a także skali problemów występujących na danym obszarze. Na podstawie tych danych możliwe będzie ustalenie zasięgu i zakresu koniecznych projektów mających na celu ograniczenie wykluczenia społecznego, ubóstwa czy też innych problemów społecznych.

Mieszkańcy Gminy Czarna Białostocka - w kontekście interesariuszy rewitalizacji należy wziąć pod uwagę przede wszystkim mieszkańców obszarów wyznaczonych do rewitalizacji. Będą oni bowiem głównymi beneficjentami przedsięwzięć zaplanowanych w ramach rewitalizacji. Mieszkańcy będą mieli duży wpływ

na ostateczny zakres realizowanych zadań. W ramach rewitalizacji przewidziano bowiem m.in. projekty aktywizacji społecznej i integracji, przy czym szczegółowy ich zakres będzie zależny od potrzeb danej grupy docelowej. Zakres zajęć będzie uwarunkowany posiadanymi kompetencjami oraz zainteresowaniami rekrutowanych uczestników zajęć. Głównym zadaniem mieszkańców w procesie rewitalizacji będzie zatem aktywny udział i zaangażowanie w realizowane projekty, tak aby jak najlepiej zrealizować zaplanowane cele rewitalizacji. Dzięki projektom „miękkim” poprawie ulegnie sytuacja społeczna i finansowa mieszkańców przedmiotowego obszaru, natomiast działania infrastrukturalne przyczynią się do podniesienia komfortu życia i integracji społecznej.

Do interesariuszy rewitalizacji należy także zaliczyć pozostałych mieszkańców Gminy, zamieszkujących tereny poza podobszarami rewitalizacji. Dzięki przedsięwzięciom rewitalizacyjnym ograniczone zostaną negatywne zjawiska społeczne występujące na terenie całej Gminy, co pozytywnie wpłynie na komfort życia wszystkich mieszkańców. Działania skierowane do mieszkańców podobszarów rewitalizowanych przyczynią się do zwiększenia ich aktywności i zaangażowania w życie Gminy, co również przyniesie zasadnicze korzyści dla pozostałych mieszkańców. Głównym zadaniem mieszkańców Gminy spoza obszarów rewitalizowanych, będzie wspieranie wszystkich interesariuszy rewitalizacji w integracji społecznej i aktywizacji.

Przedsiębiorcy będą zachęceni do tego, żeby włączyć się w realizację Programu Rewitalizacji, aby jako firmy realizowali działania inwestycyjne zaplanowane w procesie rewitalizacji. Przedsiębiorcy mogą także angażować mieszkańców Gminy jako pracowników do wykonania poszczególnych zadań. Mogą także zaangażować własne zasoby (środki finansowe) w rozszerzenie oddziaływania rewitalizacji poprzez poprawę jakości przestrzeni publicznej.

Organizacje pozarządowe - uzupełniają działania instytucji państwowych i prywatnych w zakresie pomocy i aktywizacji obywateli na różnych płaszczyznach życia. Jednostki te działają z własnej inicjatywy na rzecz wybranego interesu publicznego, ich celem nie jest osiągnięcie zysku. Jednocześnie organizacje pozarządowe często są najbliższymi odbiorcami realizowanych przez siebie zadań, podejmują swoją aktywność ponieważ dostrzegają konieczność zmiany, a nie dlatego, że wymaga tego realizacja określonych zapisów. Organizacje pozarządowe często są także inicjatorem i realizatorem innowacji oraz partnerem dla jednostek samorządowych w realizacji działań społecznych i socjalnych na rzecz mieszkańców.

12. Komplementarność Programu

Warunkiem skutecznego zrealizowania zintegrowanych projektów i połączenia pól działań jest włączenie, koordynacja i kooperacja różnych instytucji samorządowych, instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, związków i inicjatyw obywatelskich. Dlatego też komplementarność pomiędzy poszczególnymi projektami i przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym PR zostanie zapewniona poprzez powierzenie nadzoru nad realizacją wszystkich przedsięwzięć Burmistrzowi Miasta, który w realizacji zadań związanych z rewitalizacją będzie wspierany przez merytoryczne referaty lub komórki Urzędu Miejskiego.

12.1 Komplementarność przestrzenna i problemowa

W ramach Programu komplementarność przestrzenna została zapewniona poprzez zaplanowanie przedsięwzięć skoncentrowanych terytorialnie i nakierowanych na rozwiązanie konkretnego problemu w danym miejscu. Planowane przedsięwzięcia będą realizowane w taki sposób, aby nie dopuścić do przenoszenia problemu w inne miejsca. Rewitalizacja ma doprowadzić do rozwiązania problemu w danym miejscu i nie doprowadzać do jego „pozbycia” się i przeniesienia do innej części Gminy lub poza jej granice.

Podczas szczegółowego planowania poszczególnych projektów będą analizowane ich wzajemne relacje w celu zapewnienia najlepszego łącznego efektu. Realizacja przedsięwzięć będzie miała na celu poprawę sytuacji na całym obszarze rewitalizacji, a nie tylko w konkretnej lokalizacji.

Kluczowe dla zachowania tego wymiaru komplementarności było zaangażowanie, zarówno na etapie tworzenia Programu Rewitalizacji, jak i planowanej jego realizacji - aktywnych podmiotów spoza obszaru rewitalizacji (oprócz podmiotów z obszaru rewitalizacji). Chodzi przede wszystkim o działania służące aktywizacji społecznej i integracji. Pozwala to na osiągnięcie efektu synergicznego z działaniami prowadzonymi przez podmioty z obszaru rewitalizacji.

Ponadto, zastosowano „grzebieniową” metodę programowania. Wszystkie przedsięwzięcia stanowią odpowiedź na zidentyfikowane problemy wskazane w części diagnostycznej dokumentu oraz będą uwzględniały konieczność odniesienia do problemów społecznych.

Oznacza to, że zawarta w niniejszym Programie Lista projektów podstawowych jest listą bazową, która zawiera działania planowane do realizacji przez Urząd Miejski. Wszelkie inne działania, wpisujące się w zakres działań rewitalizacyjnych, mają charakter drugorzędny wobec przyjętych, i będą określane w taki sposób, żeby uzupełniały lub rozwijały działania wskazane w PR. Zróżnicowanie tematyczne projektów, przewidzianych do realizacji ze wsparciem UE, będzie skutkowało (pod warunkiem uzyskania dofinansowania) połączeniem wsparcia z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego ze wsparciem z Europejskiego Funduszu Społecznego. Realizowanie projektów z listy przedsięwzięć podstawowych oraz przedsięwzięć uzupełniających ma na celu objęcie wsparciem całego obszaru rewitalizacji. Projekty i przedsięwzięcia dopełniają się wzajemnie, aby uniknąć działań pojedynczych, ze sobą nie powiązanych oraz zminimalizować ryzyko przesunięcia problemów społecznych na inne obszary.

12.2 Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

Zarządzanie PR zbudowano na dotychczasowych doświadczeniach, jak również nowych trendach w tym zakresie. Wzięto pod uwagę szczególnie istotny aspekt partycypacji społecznej i uczestnictwa poszczególnych osób i podmiotów w procedurach wdrażania PR. Dlatego też zaproponowana struktura zarządzania PR uwzględnia zarówno partycypację społeczną jak również udział dotychczasowej struktury Urzędu Gminy i koordynacji podejmowanych działań.

Zarządzaniem realizacją Programu Rewitalizacji będzie zajmował się Urząd Miejski, który będzie odpowiedzialny za inicjowanie działań obejmujących przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji, za zapewnienie aktywnego udziału interesariuszy rewitalizacji w procesie partycypacji społecznej oraz obsługę organizacyjną i administracyjną wdrażania Programu Rewitalizacji. System zarządzania Programem Rewitalizacji zapewnia ponadto partycypację interesariuszy procesu rewitalizacji, co wzmacnia komplementarność proceduralno-instytucjonalną.

12.3 Komplementarność źródeł finansowania

Inicjowanie dialogu społecznego z interesariuszami procesu rewitalizacji pozwoli uzyskać także komplementarność funduszy poprzez możliwość uzyskania wsparcia finansowego dla działań podejmowanych przez podmioty inne niż Urząd Miejski. W szczególności wskazane jest podjęcie działań przez podmioty zarządzające budynkami mieszkalnymi i użytkowymi oraz prywatnych inwestorów, co umożliwi kompleksową przemianę przestrzeni publicznej. Przy założeniu, że stymulowanie zdolności inwestycyjnych ma kluczowe znaczenie dla dynamiki pożądanych zmian, należy położyć nacisk na zdolność łączenia prywatnych i publicznych źródeł finansowania.

Komplementarność źródeł finansowania, w kontekście polityki spójności 2014-2020, oznacza także, że przedsięwzięcia rewitalizacyjne, wynikające z Programu Rewitalizacji opierają się na konieczności umiejętnego uzupełniania i łączenia wsparcia ze środków EFRR, EFS i FS z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania.

Komplementarność źródeł finansowania i realizacji Programu Rewitalizacji oznacza także podjęcie włączenie i kontynuację działań realizujących cele rewitalizacji także przed przyjęciem Programu Rewitalizacji i wynikające przede wszystkim z realizacji Strategii Rozwoju Gminy. Dotychczas zostały zrealizowane następujące działania, dla których przewidziano kontynuację poprzez realizację kolejnych działań ujętych w ramach Programu Rewitalizacji:

Tabela 27 Dotychczas zrealizowane przedsięwzięcia

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Data realizacji	Źródło finansowania
1	Remont sali głównej wraz ze sceną i balkonem w Domu Kultury	2015	LGD Puszcza Knyszyńska, środki własne
2	Warsztaty kulinarne i zakup wyposażenia dla Wiejskiego Domu Kultury w Czarnej Wsi Kościelnej	2015	PROW, LGD Puszcza Knyszyńska, środki własne
3	Remont budynku Świetlicy Wiejskiej w Wólce Ratowieckiej	2012	PROW, środki własne
4	Mistrz tradycji "Garncarstwo - ginący zawód" /warsztaty szkoleniowe dla mieszkańców	2016	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
5	Remont budynku pod przyszłą Świetlicę Wiejską w Niemczynie - zakup materiałów	2016-2017	środki własne /fundusz sołecki
6	Budowa siłowni zewnętrznej przy ul. Torowej	2014	PROW, środki własne
7	Budowa placu miejskiego I etap	2016	środki własne
8	Budowa budynku Urzędu Miejskiego	2016	środki własne
9	Modernizacja instalacji elektrycznej w budynkach komunalnych przy ul. Wrzosowej na os. Miasteczko	2016	środki własne
10	Opracowanie dokumentacji projektowej dla budowy placów zabaw na terenie miasta i wsi Oleszkowo	2016	środki własne
11	Opracowanie dokumentacji projektowej hali sportowej przy Szkole Podstawowej Nr 2	2017	środki własne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego

ANEKS

DANE ZEBRANE W TRAKCIE BADAŃ JAKOŚCIOWYCH

POTRZEBY / PROBLEMY

- niewystarczająca infrastruktura społeczna
  - dom kultury ze względu na swoje zbyt odległe położenie, czyli za tzw. „Mitycznymi Torami”, ponieważ znajduje się po drugiej części miasta za torami kolejowymi, dzielącymi Czarną Białostocką oraz zniechęca do odwiedzania Domu Kultury;
  - w statucie spółdzielni nie ma punktu, który mówiłby o działaniach na rzecz mieszkańców np. poprzez działania animacyjne, organizowanie imprez czy funkcjonowanie jakichkolwiek punktów rozwijających zainteresowania ludzi, w związku z tym nie ma integracji pomiędzy mieszkańcami, spółdzielnia nie posiada wolnych lokali na potrzeby mieszkańców;
  - brakuje żłobka;
  - brakuje miejsc w przedszkolu;
  - brak ośrodka kulturalno-sportowego;
  - brak klubu lub miejsca do spotkań młodzieży i mieszkańców (były świetlice i kluby osiedlowe w piwnicach bloków spółdzielni, kiedyś bardzo dobrze funkcjonowały);
  - była siłownia, która została zamknięta i teraz młodzież jeździ do Białegostoku;
  - zła lokalizacja siłowni pod chmurką;
  - brakuje placów zabaw na terenie miasta oraz wśród domów jednorodzinnych;
  - brak hali gimnastycznej.

- problemy osiedla socialnego
  - tzw. Getto czyli ul. Wrzosowa 4 tj. bloki komunalne, które stoją całkowicie odizolowane od reszty miasta,
  - wykluczenie przede wszystkim dzieci mieszkających w tak zwanym „miasteczku”; czyli na osiedlu bloków socjalnych;
  - przede wszystkim jest to zauważalne w sytuacjach kryzysowych np. w szkole czy przedszkolu gdy pojawia się np. wszawica zazwyczaj podejrzenie rodziców skupia się na dzieciach z miasteczka;
  - jeżeli cokolwiek zginie w szkole pierwszymi podejrzanymi osobami są dzieci z miasteczka;
  - brak systemowej pomocy tym ludziom doprowadza do coraz większego wykluczenia społecznego;
  - prawdą jest, że między sobą potrafią funkcjonować, ale z pozostałą społecznością są skłóceniami lub ich stosunki są na poziomie podstawowym;
  - mieszkańcami osiedla są to nie tylko osoby wykluczone bądź uzależnione. Wśród nich są osoby, które popadły w przejściowe kłopoty finansowe lub są pełnoprawnymi właścicielami mieszkań tzn. osobami które wykupiły mieszkania zakładowe i w chwili obecnej nie mają gdzie się wyprowadzić;
  - miasto nie ma innych lokali komunalnych;
  - miasto nie ma pomysłu na społeczność zamieszkującą teren „miasteczka”.

- brak działań animacyjnych i integracyjnych dla mieszkańców

- brakuje zajęć dla dzieci i młodzieży jak również specjalistów (trenerów, animatorów, którzy poprowadzą je w ciekawy i inspirujący sposób);
- brak animatorów społecznych;
- nie ma młodzieżowej Rady Miasta;
- nie ma osób aktywizujących młodzież;
- brak imprez integrujących mieszkańców;
- zbyt mała ilość imprez cyklicznych, np. akcje społeczne czy Dni Czarnej Białostockiej;
- brak kompleksowej oferty skierowanej do młodzieży;
- brak kompleksowej oferty dla seniorów - nie ma np. Uniwersytetu Trzeciego Wieku;

- brak miejsc aktywności w przestrzeni publicznej

- brakuje miejsca (parku) gdzie mieszkańcy mogliby posiedzieć, odpocząć;
- brakuje siłowni pod chmurką;
- brakuje placów zabaw;
- nowy stadion typu „Orlik” nie jest otwarty cały czas i w czasie godzin poranno-południowych jest wykorzystywany przez szkołę;
- brak miejsca gdzie mogą spędzać wolny czas seniorzy.

- niska aktywność społeczna i integracja mieszkańców

- brak motywacji mieszkańców do jakiegokolwiek aktywności, brak wzorców;
- nie ma integracji pomiędzy mieszkańcami;
- brak więzi wspólnotowej;
- zbyt małe zaangażowanie np. organizacji pozarządowych mogących organizować zajęcia czy kawiarenki tematyczne.

- problemy społeczne

- nadużywanie alkoholu wśród młodzieży;
- bezrobocie;
- problem patologii.

- problemy finansowe mieszkańców

- problemy związane z niskimi zarobkami;
- wysokie czynsze, a przede wszystkim koszt ciepłej wody i centralnego ogrzewania zabierają bardzo dużo kosztów z funduszy spółdzielni i mieszkańcy nie chcą zgodzić się na wydatkowanie jakichkolwiek kwot na świetlice czy kluby osiedlowe.

- niewystarczająca działalność służb i usług społecznych

- przychodnia, tylko jeden Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w związku z tym są ogromne kolejki, niestety obsługa pozostawia dużo do życzenia;
- komisariat Policji funkcjonuje tylko w ciągu dnia (policja i patrole potrzebne są w godzinach wieczornonocnych a szczególnie w piątek i sobotę);

- Straż Miejska w likwidacji (wg. Policji odpowiadała za sprawdzanie stanu czystości, śmieci, sytuacji porządkowych za które policja nie odpowiada);
- bardzo słaby monitoring miejski.

- brak lub niewystarczająca oferta handlowo-usługowa

- brak kawiarni;
- brak bazy noclegowej;
- brak bazy agroturystycznej.

- złej jakości infrastruktura drogowa

- infrastruktura drogowa w złym stanie, ul. Świerkowa, ul. Sienkiewicza, ul. Kościelna;
- zły stan lub brak chodników;
- problem dla osób na wózkach i matek z dziećmi - ul. Torowa;
- na osiedlach domów jednorodzinnych brak dróg;
- droga łącząca Czarną Białostocką z Białymstokiem (krajowa 19) - pilnie wymaga rozbudowy.

- niewystarczająca komunikacja drogowa

- przystanek PKS powinien zostać rozbudowany;
- komunikacja Czarna Białostocka – Białystok.

- słaba promocja miasta

- problem z promocją miasta i festynów, godziny przeprowadzania niektórych imprez i akcji nie są dostosowane do potrzeb mieszkańców;
- strona internetowa urzędu jest fatalna;
- brak promocji gminy w najprostszy sposób np. poprzez kubki, długopisy, magnesy;
- brak Gminnego Centrum Informacji.

- problemy strukturalne / systemowe

- program 500+ przyczynił się do tego, że nie ma ludzi do pracy (natomiast, kto chce pracować to znajdzie pracę, jest wiele miejsc pracy, a nie ma chętnych);
- brak pracy dla osób z niepełnosprawnością.

- niezagospodarowana przestrzeń

- niewykorzystany pomysł z rewitalizacją kolejki wąskotorowej;
- niewykorzystany teren i możliwości jakie niesie za sobą zalew;
- do zagospodarowania (a w zasadzie do stworzenia) centrum miasta;
- stworzenia pasażu wzdłuż torów wąskotorówki;
- zagospodarowania terenów wokół "miasteczka".

- inne

- problem z zachowaniem czystości;
- miasto nie ma terenów inwestycyjnych;
- brak możliwości powiększenia granic ze względu na otoczenie (grunty Lasów Państwowych).

ZASOBY

- lokalowe

- miejsce spotkań dla osób z niepełnosprawnością (ul. Czajkowskiego);
- stara hala sportowa;
- budynek Gminy (ul. Torowa 9), w którym mieścił się kiedyś MOPS;
- za terenem gimnazjum jest teren nazywany Szaloną Górką i były tam kiedyś ścieżki dydaktyczne;
- budynek starej szkoły (ul. Spółdzielcza);
- Zespół Czarne Jagody (ul. Torowa 9, dawny budynek MOPS-u), kilka pomieszczeń jest filią Domu Kultury.

- NGO

- w mieście funkcjonuje około 20 organizacji pozarządowych.
- Stowarzyszenie Aktywni, zajmuje się głównie pracą na rzecz seniorów, a obecnie prowadzi jeszcze bank żywności;
- zajęcia dla dzieci związanych z kościołem na hali sportowej.

- inne

- nie ma większego problemu z płatnością czynszów, jeżeli są zadłużenia to spółdzielnia stara się porozumieć z mieszkańcami, w ostateczności blokowana jest ciepła woda, ostatnia eksmisja do tzw. getta na ul. Wrzosową była około 3 lat temu;
- dobrze funkcjonują ogrody działkowe;
- Komisarjat Policji: trzech dzielnicowych, pani kierownik i jedno stanowisko ds. kryminalnych;
- szlak rękodzieła ludowego.

POMYSŁY / PROPOZYCJE

- zagospodarowanie przestrzeni

- bardziej zagospodarować zalew: punkty małej gastronomii, ujęcie wody, większa ilość toalet, miejsce na camping, ścieżka tematyczna dookoła zalewu, oświetlenie;
- ścieżka rowerowa, która będzie prowadziła dookoła zalewu i łączyła go z miastem oraz sieć ścieżek dookoła, organizowanie koncertów, organizowanie dni myśliwych, powrót do festiwalu muzyki frywolnej, rozbudowa infrastruktury np. budowa kładek czy mostków, które mogą być wykorzystywane przez młode pary do robienia zdjęć ślubnych czy plenerów malarskich.

- zagospodarowanie budynków / pomieszczeń

- całe pierwsze piętro w Spółdzielni Mieszkaniowej Metalowiec stoi obecnie niewykorzystane;
- budynek po byłym MOPS-ie (centrum dla młodzieży i mieszkańców), dodatkowo dużym plusem jest to, że za budynkiem jest plac, który można zagospodarować np. na plac zabaw i miejsce dla młodzieży.

- stworzenie miejsc aktywności

- stworzenie Centrum Kulturalnego, które mogłoby połączyć wiele funkcji użytecznych dla mieszkańców: np. kino;
- klub sportowy z zapleczem;
- plac zabaw dla dzieci przy ogródkach działkowych;
- plac zabaw na ul. Sienkiewicza;
- utworzenie kolejnych siłowni przy współpracy z LGD;
- rozbudowa biblioteki i stworzenie czytelnicy;
- stworzenie Skate Parku dla młodzieży;
- utworzenie Centrum Aktywności Lokalnej;
- utworzenie Centrum Rodziny;
- kawiarenka dla seniorów np. w budynku przychodni, dodatkowo teren przy przychodni mógłby spełniać rolę rekreacyjną (róg ul. Torowej i ul. Piłsudskiego), wykorzystanie samej infrastruktury kolejki w postaci szyn i taboru drezyn rowerowych.

- stworzenie / rozbudowa infrastruktury społecznej

- utworzenie Zakładu Aktywności Zawodowej;
- partnerstwo z Gminą i powstanie lub pomoc w tworzeniu spółdzielni socjalnych;
- wykorzystanie wąskotorówki: trasy widokowe np. do Czeremchy, nad zalew itp.
- stworzenie centrum (ryнку) z prawdziwego zdarzenia;
- stworzenie w porozumieniu z Lasami Państwowymi sieci dróg rowerowo-narciarskich.

- inne

- uporządkowanie miasta pod kątem estetycznym np. sadzenie iglaków, postawienie fontanny przed urzędem;
- jeżeli obecnie nie można zmienić czy przenieść siłowni pod chmurką to obsadzenie jej iglakami, co dałoby pewien rodzaj intymności dla osób ćwiczących, postawienie kilku ławeczek oraz oświetlenia;
- promocja miasta dla nowych mieszkańców, np. poprzez promocyjne ceny na nowe mieszkania, na działki budowlane, zbudowanie kompleksu przedszkolno-żłobkowego, rozbudowa przedszkola przy ul. Torowej 26;
- jeżeli większy nacisk byłby położony na transport (komunikację) z Białymstokiem Czarna Białostocka mogłaby się stać sypialnią Białegostoku;
- budowa bloków koło ul. Torowej przy Biedronce oraz w okolicach kościoła;
- monitoring (sprawdzić przykład Supraśla i podłączenia monitoringu miejskiego do sieci policyjnej obsługiwanej przez Policję w Białymstoku), zainstalowanie monitoringu, który ułatwiłby pracę Policji czyli: 2 kamery na wjazdach do miasta i 4 kamery w wyznaczonych miejscach np. ul. Kościelna, Plac Konstytucji (Łąkowa/Piłsudskiego), dworzec PKP, przystanek PKS.

Spis tabel

Tabela 1 Wybrane wskaźniki służące analizie zróżnicowania jednostek referencyjnych.....	17
Tabela 2 Liczba mieszkańców poszczególnych jednostek referencyjnych.....	20
Tabela 3 Dynamika i kierunek zmian demograficznych w Gminie i większych jednostkach administracyjnych w latach 2007-15	21
Tabela 4 Zmiany w strukturze wiekowej mieszkańców Gminy	22
Tabela 5 Struktura wiekowa mieszkańców osiedli i sołectw	24
Tabela 6 Odsetek osób korzystających MGOPS na poziomie Gminy, powiatu i województwa	28
Tabela 7 Charakterystyka świadczeniobiorców korzystających z MGOPS w 2016 - stan rodzinny.....	29
Tabela 8 Wybrane dane dotyczące rynku pracy na poziomie Gminy, powiatu i województwa	31
Tabela 9 Osoby bezrobotne w Gminie w latach 2007-2015	31
Tabela 10 Charakterystyka osób bezrobotnych w jednostkach w 2016 r.	33
Tabela 11 Wybrane dane dotyczące Niebieskich Kart w Polsce	36
Tabela 12 Interwencje Straży Miejskiej i statystyki Niebieskich Kart	37
Tabela 13 Dzieci w wieku 3-5 lat w systemie opieki przedszkolnej	39
Tabela 14 Uśrednione wyniki końcowe uczniów.....	40
Tabela 15 Średnia długość zamieszkiwania (do 31.12.2016).....	42
Tabela 16 Wykaz organizacji pozarządowych zarejestrowanych w poszczególnych jednostkach	42
Tabela 17 Wykaz aktywnych czytelników w poszczególnych jednostkach	43
Tabela 18 Przedsiębiorstwa zarejestrowane w REGON w każdej z jednostek.....	46
Tabela 19 Budynki zabytkowe i komunalne.....	48
Tabela 20 Udział dróg o nawierzchni bitumicznej lub z kostki w ogólnej długości dróg gminnych i powiatowych	50
Tabela 21 Dostępność transportu publicznego w poszczególnych jednostkach.....	52
Tabela 22 Grupy wymagające wsparcia - wynik ankiety	57
Tabela 23 Podsumowanie analizy wskaźnikowej	73
Tabela 24 Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji w Gminie Czarna Białostocka	76
Tabela 25 Zestawienie przedsięwzięć rewitalizacyjnych według źródeł finansowania	106
Tabela 26 Wskaźniki realizacji Programu Rewitalizacji	109
Tabela 27 Dotychczas zrealizowane przedsięwzięcia	116

Spis map

Mapa 1 Jednostki referencyjne wydzielone w Gminie.....	14
Mapa 2 Jednostki referencyjne wydzielone w mieście - osiedla.....	15
Mapa 3 „Seniorzy” w poszczególnych jednostkach.....	26
Mapa 4 „Młodzież” w poszczególnych jednostkach.....	27
Mapa 5 Świadczeniobiorcy korzystający z OPS w różnych jednostkach.....	30
Mapa 6 Poziom bezrobocia w poszczególnych jednostkach.....	34
Mapa 7 Poziom bezrobocia długotrwałego w poszczególnych jednostkach	35
Mapa 8 „Niebieskie karty” w poszczególnych jednostkach	38
Mapa 9 Uśrednione wyniki egzaminów w poszczególnych jednostkach	41
Mapa 10 Liczba mieszkańców przypadająca na firmę w każdej z jednostek	45
Mapa 11 Udział dróg o nawierzchni bitumicznej lub z kostki w ogólnej długości dróg gminnych i powiatowych	51
Mapa 12 Komunikacja publiczna w Gminie Czarna Białostocka.....	53
Mapa 13 Obszary rewitalizacji na terenie Gminy Czarna Białostocka.....	77
Mapa 14 Obszar rewitalizacji na terenie miasta Czarna Białostocka	78

Spis zdjęć

Zdjęcie 1 Przykład zabudowy osiedli (zdjęcie nr 1).....	11
Zdjęcie 2 Przykład zabudowy osiedli (zdjęcie nr 2).....	12
Zdjęcie 3 Przykład zabudowy osiedli (zdjęcie nr 3).....	12
Zdjęcie 4 Przykład zabudowy osiedli (zdjęcie nr 4).....	12
Zdjęcie 5 Przykład zabudowy osiedli (zdjęcie nr 5).....	12
Zdjęcie 6 Osiedle socjalne „Miasteczko”	13
Zdjęcie 7 Przykład zabudowy wiejskiej (zdjęcie nr 1).....	13
Zdjęcie 8 Przykład zabudowy wiejskiej (zdjęcie nr 2).....	13
Zdjęcie 9 Przykład budownictwa jednorodzinnego.....	47
Zdjęcie 10 Przykład budownictwa wielorodzinnego	48
Zdjęcie 11 Spotkanie z mieszkańcami	56

Zdjęcie 12 Pierwsze spotkanie warsztatowe (zdjęcie nr 1)	60
Zdjęcie 13 Pierwsze spotkanie warsztatowe (zdjęcie nr 2)	60
Zdjęcie 14 Pierwsze spotkanie warsztatowe (zdjęcie nr 3)	61
Zdjęcie 15 Pierwsze spotkanie warsztatowe (zdjęcie nr 4)	61
Zdjęcie 16 Drugie spotkanie warsztatowe (zdjęcie nr 1)	62
Zdjęcie 17 Drugie spotkanie warsztatowe (zdjęcie nr 2)	62
Zdjęcie 18 Pierwsze spotkanie informacyjne (zdjęcie nr 1)	63
Zdjęcie 19 Pierwsze spotkanie informacyjne (zdjęcie nr 2)	64
Zdjęcie 20 Drugie spotkanie informacyjne (zdjęcie nr 1)	64
Zdjęcie 21 Drugie spotkanie informacyjne (zdjęcie nr 2)	65
Zdjęcie 22 Drugie spotkanie informacyjne (zdjęcie nr 3)	65
Zdjęcie 23 Aktywność mieszkańców podczas spotkań	66
Zdjęcia 24 Trzecie spotkanie informacyjne (zdjęcie nr 1)	67
Zdjęcie 25 Trzecie spotkanie informacyjne (zdjęcie nr 2)	68
Zdjęcie 26 Trzecie spotkanie informacyjne (zdjęcie nr 3)	68
Zdjęcie 27 Piknik rewitalizacyjny (zdjęcie nr 1)	70
Zdjęcie 28 Piknik rewitalizacyjny (zdjęcie nr 2)	70
Zdjęcie 29 Piknik rewitalizacyjny (zdjęcie nr 3)	71
Zdjęcie 30 Piknik rewitalizacyjny (zdjęcie nr 4)	71
Zdjęcie 31 Piknik rewitalizacyjny (zdjęcie nr 5)	71

Informacja o Wykonawcy

Pracownia ewaluacji, edukacji i ekspertyz społecznych 3E od wielu lat zajmuje się badaniami społecznymi i ewaluacjami realizowanymi na rzecz różnych podmiotów, krajowych i europejskich, w tym organizacji pozarządowych i instytucji publicznych. Współpracując z lokalnymi samorządami zespół Pracowni 3E opracowuje dokumenty strategiczne poprzedzone wnikliwą diagnozą. W portfolio Firmy znajdują się Strategie Rozwoju JST, Lokalne / Gminne Programy Rewitalizacji, badania dotyczące aktywności organizacji pozarządowych na danym terenie oraz szereg badań ewaluacyjnych dotyczących społecznych aspektów działalności samorządów.

www.pracownia3e.pl

